VBERTI FOLIETAE EX VNIVERSA HISTORIA RERVM EVROPÆ SVORVM TEMPORVM.

CONIVRATIO Ioannis Ludouici Flisci.
TVMVLTVS Neapolitani.
CÆDES Petri Ludouici Farnesij Placētiæ Ducis.

Ad Hieronymum Montenigrum Patritium Genuensem.

GENVÆ, Permiſſu Superiorum.

Apud Hieronymum Bartolum, 1587.

VBERTVS FOLIETA HIERONYMO MONTENIGRO S. D.

QVÆ me causae Hieronyme ad res Europae nostrorum temporum scribendas impulerint, eas in principio operis praefatus sum: cuius initium feci à bello Germanico, quod Carolus Quinctus Caesar cum Socijs foederis Smalcaldici gessit. quo bello nullum ex multorum seculorum memoria, aut magnitudine sua memorabilius, aut fine mirabilius fuit. Nā neq. maiore mole Europa ad bellum consurrexit; maioreue consiliorum, atq. opū apparatu opulentissimae, ac bellicosissimae Europae nationes inter se contulerunt arma (quicquid enim floris, ac roboris Germania, Italia, Hispania habuerunt, in armis fuit) neq. ingentibus motibus celerior finis vnquam est impositus. Haud facile enim dixeris, bel-

lum illud à Cæsare maiore ne animo susceptum sit; an sapientiore ratione gestum; an incredibiliore felicitate confectum. Ceterum causarum, cur ad tantam rem animum adijcerem, illa non in postremis fuit, quòd nihil aptius inueni ad exilij incommoda, et taedium consolandum; quo me ciues mei ideo affecerunt, quòd scriptis meis uulnera Patriae, ac remedia indicare non dubitarim; vt quas stili poenas do, ea nulla re conuenientius, quàm stilo leuari videantur. Facile enim in publicis rebus tractandis, ac tota mente agitandis occupatus animus, à priuatorum malorum sensu, & cogitatione auertitur. Illud quoq. haud mediocre solatium accedit optimae mentis conscientia. Nihil enim me aliud spectasse, quã salutem Patriae; ac ne cursus ad maximã in Italicis rebus potẽtiam, & auctoritatem à leuibus impedimentis retardaretur, Deum immortalem, qui intimos hominum sensus nouit, testor. Nunc quando ciuibus meis rem in aliam partem accipere visum est; crimenq; ea in re constituere, quam praemio dignam existimabam,

bam, æquo animo ferenda est uoluntas Patriae: à cuius charitate nullae me unquam iniuriae abducent. Atq. ego, dum in susceptũ negotium omnibus curis sum intentus; in eoq; tractando ita versor, ut laboris iam exhausti; quiq; plurimus exsudãdus superest, haudquaquam paeniteat, non satis exploratum habeo, an vllum operae pretium facturus sim; nomenq; meum cum bonis, cumq; ijs, qui cum laude in hoc scribẽdae historiæ munere sunt uersati, aliquo numero futurum sit; an simul cum ætatis nostrae scriptorum turba breui interiturũ. quæ turba ita in immensũ creuit, ut maior fere sit scribentium, quã res gerentium numerus: cum tamen omnibus ætatibus rerũ scriptores perrari fuerint. Neq. id mirũ: magni.n.ingenij, acrisq. iudicij, tum præterea eximiae eloquentiae, haud mediocrisq; prudẽtiæ, ac rerum humanarum usus semper habita res est: quaeq; magnitudine sua vel praeclarissima ingenia possit deterrere. At nunc vt quisq. stilum manu tenere scit, historiam attingere non dubitat. quorum hominum maxima pars ita nulla

sunt

sunt facultate; ita tanto oneri impares, vt cum nulla sit in sententijs grauitas, aut pondus; nullum in verbis ornamenti genus, nulli in concionibus nerui, aut inuentio, ieiuni & exiles non tam lucem rebus, quas literarum monumentis mandandas suscipiunt, vllam afferunt, quàm tenebras altissimas infelicibus scriptis offundunt. Quin etiam plerique, ac fere omnes, cōciones ipsas omittunt omnino: quibus historiam orbatam, tanquam corpus luminibus ademptis, cæcam esse necesse est. Quodq́; illi facultate se assequi posse desperant (est enim ardua inprimis res; & in qua omnes ingenij nerui sunt contendēdi, omnisq́; eloquentiae vis exprimenda) id se consilio praeterire simulant: imbecillitatem videlicet suā imbecilliore ratione velantes; quòd dicant, veritatem rerum gestarum commentitijs, ac pro ingenio scribentis cō-fictis concionibus corrumpi. Quorum hominū stultitia, ac futilis & inepta ratio mihi non est refutanda: quam omnium seculorum, omniumq́; gentium, tum autem omnium, quorum in hoc genere industria &

facul-

facultas laudatur, auctoritas abunde refellit. Igitur cum institutum opus vrgerem, incidit res, quae suaue animi pabulum magna acerbitate aspersit: meque vehementer commouit. Nam cum ego in rebus meis minimum meo, plurimũ alieno iudicio tribuam, ijs viris scripta mea ostendere soleo, à quibus me amari; quosque de ijs rebus iudicare posse existimo: eorumque monitu quae videãtur, corrigere et immutare. Igitur cum coniurationem Genuensem, Neapolitanos tumultus, caedem Petri Ludouici Farnesij Placentiae Ducis, quae omnes in eundem annum inciderunt, vno uolumine à reliqua historia separato cõclusissem (qui fere meus est mos in singulis materijs, quas scribendas suscipio; vt mens varietate rerum minime distracta vno in argumento attentius tota versetur: quod absolutum deinde cum vniuersa historia contexo) librum quibusdam inspiciẽdum dedi; quorum & erga me beneuolentiam mihi videbar habere perspectam: nec fides esse debuit suspecta. Verum sensi me parum cautum alienae fidei aestimatorẽ fuisse, ab

ſe, ab illis proditus. librum enim deſcripſerunt; ab alijsq; deſcribi permiſerunt; ut uulgari iam inciperet. Quodq; caput perfidiae & improbitatis eſt, à nonnullis mihi amiciſsimis admonitus ſum, proiectae quẽdam impudentiae hominem in animo habere, librum ſuo nomine praelo ſubijcere, atq. edere. quo periculo perculſus, improbitati, ac perfidorum ſceleri praeuertendum ratus, opuſculum mihi edendum duxi: itaq; feci. Ex quo, aut ex reliquis ſcriptis meis, qui in lucem ſubinde prodibunt, ſiqua vtilitas ad homines perueniet; ea non tam labori, & induſtriae meae, quam Viri ampliſsimi Hippolyti Eſtij, Cardinalis Ferrarienſis virtuti eſt accepta referenda, cuius liberalitate ſuſtentatus totum animũ ab omnibus curis, & moleſtijs vacuum, in ijs ſtudijs defigere penitus poſsum. Is me in familiarium ſuorum numerum amanter acceptum omnibus cõmodis fouet, ac tuetur. Neq. uero me uno eius benignitas terminatur; ſed omnes amplectitur, quoſcũq. excellenti aliqua facultate praeſtare intelligit: ut in illius liberalitate, regioq; ſplen-

dore,

dore, atq; animi celsitudine firmissimum sit egregiorum uirorum afflictæ fortunæ praesidium; eiusq; domus insignibus uiris semper referta uirtutum ac bonarum artium Asylum dici possit. Missas nunc facio caeteras laudes, quae in illo plurimae, & eximiae sunt; singularemq; prudentiam, ac rerum humanarum usum; egregiaq; in Remp. merita. Cum autem plures sint libros nuncupandi causae; hoc est, uel amicitiae animorumq; coniunctionis; uel amplitudinis fortunæ; uel generis nobilitatis; uel uirtutum cõmendationis (aliquã .n. harum in libris dicandis sequi homines fere solent) omnes eæ in te unum Hieronyme cõueniunt. Nã mihi cum nemine grauiores, aut plures coniunctionis causae, quàm tecum intercedunt; aut ego cuiquam maiora quàm tibi, studia debeo: neq. enim amicitia nostra à nobis initium capit; sed à maioribus nostris ortum ducens, mutuisq; ac perpetuis officijs inter illos culta ad nos perducta est. Maiores enim tuos claro loco ortos, plurimasq; & egregias Genuae familias affinitatibus cõplexos maiores mei

 sem-

ſemper colendos duxerunt; uiros primarios, fortunaq́ & ingenio praeſtãtes: quiq́ in gerenda Rep. ſumma cum fidei & prudentiae laude ſemper ſunt uerſati; neq. urbanis modo magiſtratibus, & honoribus perfuncti ſunt; ſed bellicas quoque res tractarunt. In quibus, Hieronymus patruus magnus tuus, uir omnibus bellicis laudibus cumulatus in bello ad Petram ſanctã cum Florentinis geſto fortem & egregiam operam Reip. nauauit: eiuſq́ in primis uirtute, et cõſilio obſidio illius oppidi ſoluta eſt. Idem triremium Praefectus multa egregiae uirtutis, ac naualis peritiae facinora pluribus in locis edidit. Nec ciuilium modo ac bellicarum, ſed ſacrarum quoque rerum gloria genus tuum commendatur. Siquidem in maioribus tuis cẽtum amplius abhinc annis Hieronymus fuit. qui Dominicana inſtituta ſecutus ob ſpectatos mores eximiamq́ Diuinarum rerum ſcientiam ac praeſtantem doctrinam in Pontificum ordinem lectus Marianam Eccleſiam, cui multos annos praefuit, compluribus continentiæ & pietatis editis exemplis rexit: ac

per-

perpetuum uitae tenorem ab omni uitiorum contagione castum atque integrum praeclaro exitu conclusit: praestantissimarumq; uirtutum laudibus cumulatus discessit. Ut omittam Ioan. Baptistam patrē tuum, cuius integritas & fides omnibus in rebus semper conspecta fuit, quiq; perpetuū tenorē uitae sapienter, integreq; acta egregio fine conclusit; cum se sacrarum literarū studijs totum dedisset. Quā literarum laudem Matthaeus frater tuus aemulatus haud dubie, si uita longior contigisset; expectationi, quam ingentem cōmouerat, responsurus fuit. Talibus tu maioribus ortus is extitisti; qui quantum cōmendationis ab illorum nomine accipis, non minora illis ornamenta uirtute tua reddas. In te enim, praeter fortunae amplitudinem, qua paucis tuorum ciuiū concedis, multa sunt praestantes uirtutes; labor & industria in negotijs; peracreq; omnibus in rebus ingenium & consilium: quibus uirtutibus hāc ipsam fortunae amplitudinem peperisti. ut maxime tibi conueniat uetus illud, quod prouerbij locum obtinet, Suae quenq. fortunae

nae fabrum esse. Accedit, quo nihil est præstãtius, nullumq; certius animi magnitudinis argumentum, quòd tu fortunae amplitudinem atq. opes non tam in possessione, id quod sapientissimus Philosophus tradidit; quàm in usu positas existimas. Quod duabus in rebus semper declarasti; hoc est, in quotidiano uitæ cultu, domesticoq; splendore: in quo à nemine omnino superaris; tũ in hominũ fortuna liberalitate tua subleuãda & augenda: in quã nemo cõfugit, qui spe se frustratum doleat. Comitatur egregias uirtutes naturæ suauitas, & comitas; moresq; in quotidiana uitæ cõsuetudine cõmodi, ac singularis humanitas; qua re nihil maiorẽ uim habet ad communẽ beneuolentiã attrahendã, uoluntatesq; hominũ colligendas: Me quidẽ tot laudes tuae ita tibi deuinxerunt, ut oĩs mihi aetas in te amãdo & colẽdo sit futura: hancq; meae in te uolũtatis significationẽ tibi dare uolui, ut amãtissime scriptum librum tibi dicarẽ. Quod munus si tibi nõ ingratum fuerit, tum uero me in illo conscribendo operam non omnino inanem posuisse existimabo. Vale.

CONIVRATIO IOANNIS LVDOVICI FLISCI.

EO anno ut in Italia ab externis bellis quies fuit, ita intestinis motibus cõplures eius prouinciæ partes fuerunt infestæ. Eos ordine persequemur; initium facientes à coniuratione Genuensi, quae clandestinis consilijs diu ante concocta in huius anni initia erupit. Urbs Genua maritimis copijs, ac nauali uirtute satis quondam potens complures in Asiae ora; & in mari Mediterraneo urbes; atque insulas imperio subiunxit: eiusq́; nomẽ multis insignibus uictoriis clarum fuit. neque dubitatur, quin ad magnam aliquam potentiam; magnumq́; in maritimis rebus imperium peruentura fuerit; Pisanorum fini-

timorum, qui potentiæ, ac uirtutis æmuli diu fuerant, opibus fractis; bellis Venetis fine æquis conditionibus imposito; Mediterraneiq; maris imperio cum Venetis partito. cum quibus sæpe, ac diu bellatum est uario euentu; atque æquo, & haud scio, an ausim dicere, superiore Marte: quippe quibus Clodia capta, diuturnaq;, & arcta obsidione circunsessis, ac ueluti faucibus oppreßis neceßitas expressa sit, conditiones pacis à Genuensibus bello superioribus; ac tanquam uictoribus suppliciter petendi. Cæterum is gloriæ cursus à ciuilibus discordijs interruptus est: quæ ambitione nonnullarum familiarum aequabilitatem iuris cum cæteris ciuibus haud æquo animo ferentium excitatæ adeo continentibus multorum seculorum malis Genuensium opes fregere, ut misera Ciuitas, prisca dignitate deiecta, modo ciuibus suis parere; modo externas nationes ultro accire; seseq; illis regendam permittere saepe coacta sit. Quibus calamitatibus diu uexata, & lacerata ad meliorem sese mentem nostris temporibus tandem conuertit. Gallis enim

expul-

expulsis, ac factionum, quæ plurimae fuerant, nominibus extinctis, ciuium concordia diu multumq; agitata tandèm conuenit: nouaq; Reipublicae forma constituta est; quae in satis tranquillum, & pacatum statum res Genuensium perduxit. Magni autem moliminis res fuit; multisq; contentionibus, ac studiorum certaminibus complures annos iactata. Praeclari ac salutaris consilij auctor fuit uir patrum nostrorum aetate in primis memorabilis Octauianus Fregosius. Is Dux Genuensiũ creatus cum omnes suas curas in Patriam à Gallorum seruitute liberandam; resq; Genuensium afflictas, ac laceratas erigendas; & restituendas contulisset, omnium primum obsidionem intermissam arcis munitissimæ, qua ueluti compede Galli Genuenses constrictos tenebant, maiore conatu repetens, atque urgens, tandem ad omnium rerum extremam inopiam adductam ad deditionem subegit. Ædificata autem fuerat à Ludouico XII. Gallorum Rege loco omnium, qui toto orbe terrarum sunt, natura munitissimo. posita enim erat in præ-

celso promōtorio toto ex silice, quod ab altero cornu portus in altum excurrens subiecto portui, atq; Vrbi ita imminet, ut nullus esset nauibus arce prohibēte ad portū; atq; ad Vrbem aditus: maritimaq; commercia, quibus omnia Genuensium continentur, plane essent interclusa. Circunluuntur promontorij radices mari; praeter exiguum illud spatium, quo promontorium terrae in peninsulae modum coniungitur: quod ita alta a continenti interscinditur rupe, ut in eam despici sine quadam animi perturbatione; oculorumq; uertigine uix possit. Quare nulla erat loci tam muniti expugnandi spes, aut ratio; sed ne ullus quidem aut terra, aut mari aditus. Arce capta illud fuit unici nostra ætate exempli ac Diuinae prope uirtutis specimen, quòd cum Fregosij centumquinquaginta circiter annos alterno cum Adornia familia dominatu potiti rerū Genuae fuissent, quae res quandam ueluti speciem iuris ad Genuae imperium genti suae Fregosiae conciliare uideretur; eamq; arcem in manu haberet, qua suas, & posteritatis suae opes

per-

perpetua, & stabili possessione in nobilissi ma, ac praepotenti Urbe firmaret; neque deessent auctores speciosis consilijs utilia anteferendi, tanta tamen in Octauiano fuerit animi celsitudo; itaq; Patriae charitatem omnibus rebus praetulerit, ut arcem è uestigio demolitus sit: Genuẽsiumq; animos memoriae suae, ut ueri patriae liberatoris immortali beneficio obstrinxerit. Egregium facinus uir ad Patriae salutẽ natus alio non minus insigni promerito cumulauit. Ad cogitationem enim longe sanctissimam, ac pulcherrimam animum adiecit, de ordinibus in concordiam redigendis; factionumq; nominibus extinguendis, & exterminandis: quae res Genuam Patriã in pacatum statum post tot secula esset restitutura; fractasq;, & afflictas uires recreatura. Quod eo mirabilius fuit in Octauiano, quòd ex ea re gentis suae dignitas, & potentia, quae ex discordijs ciuiũ creuerat; illisq; innitebatur, plane extingueretur: seq; ipse summo imperio abdicare cogeretur. Quòd nisi Federicum fratrem lõge diuersi ingenij hominem; ac cum

eo fa-

eo factionis Fregosiae principes ciues aduersarios habuisset, profecto ipse incohata consilia ad effectum perduxisset. Tenuit tamen, ut Duodecim uiri status rerum collapsarum, ac corruptarum restituendi; & emendandi; concordiaeq; ciuium constituẽdae crearentur. qui Magistratus quãuis insequẽtibus deinceps annis, semper creatus sit; resq; nunquam plane deposita, consilium tamen suo ipsum molimine graue differendo elanguit; ac diuturnitate temporis consenuit. Cæterum incidit res, quae consopita Genuensium studia excitaret; atque ad intermissa consilia de concordia Ciuitatis, ac bono rerum statu instituẽdo toto animo repetenda inflammaret. Genua enim capta, & direpta est: Octauianoq; expulso Adornij Ciuitatis imperio potiti sunt. quo icti uulnere complures primarij ciues, cum similia à ciuium discordiis sibi quotidie expectanda intelligerent, animum tandem ad concordiam adiecerunt. Caeterum consilijs obstabat uirium imbecillitas. Ciuitate enim tot seculorum malis extenuata noua Respublica, ac libertas

suis

suis radicibus haerere non posse uidebatur, nisi alicuius Principis opibus subnixa. Nullus autem multis de causis magis idoneus uisus est, ad quem se Genuenses conferrent, quàm Romanus Pontifex. Mittitur igitur Dominicus Saulius legatus: quem Ioannes Matthaeus Gibertus, qui summum gratiae locum apud Pontificem obtinebat, non modo repudiauit; molestumq́ negotium à se remouit, uerũ etiã Pontifici magnopere auctor fuisse dicitur, ne se in consilium, quod multis molestijs, & impensis ipsum esset implicaturum; tum autem Gallorum animos uehementer offensurum, temere demitteret. At Augustinus Folieta, qui auctoritate plurimum apud Pontificem ualebat; cuiusq́ consilio multum tribuere solebat Pontifex, causa Patriae suscepta non prius abstitit incoepto, quàm instando & suadendo peruicit, ut Pontifex in causam descendere decreuerit: Caeterum institutus consiliorum cursus Urbis direptione, Pontificisq́ aduersis rebus interruptus est. Accesit, quòd per ea tempora Galli Adornijs exturbatis Ge

nua

nuae imperium recuperarunt. qui cum ueterà consilia Genuae stabili imperio potiundae nunquam deposuissent; parumq; praesidij ad eam rem in arce tam munita experti essent, ad aliud consilium animum cōtulerunt: in eaq; cogitatione uersari coeperunt, ut quoniam Genua ipsa subiungi non posset, Saonam, quae urbs esset iugo ferendo, communirent; eamq; sibi in Liguria arcem facerent; quo ueluti freno Genuensium indomita ingenia constricta tenerēt. Potiti autem ea Urbe fuerāt Galli, priusquam Genuae imperium adipiscerentur per occulta consilia cum Saonensibus inita: eaq; inprimis de causa Genuenses se Gallis tradiderunt; promisso accepto à Gallis, illos Saonam, simulatq; Genua sub illorum Ditionē rediisset, Genuēsibus restituturos. Caeterum Galli multa causantes Saonam restituere recusauerunt; egregioq; opere eā Urbem communiuerunt; ac ualido praesidio firmarunt; portoriaq; & reliqua uectigalia Genuensium exactore eiecto sibi adiudicarunt. Enimuero Genuenses tanta re perculsi, eo impensius instituta concordiae,

& re-

& rerum emendandarum consilia, quod unum esset imminentis interitus remedium, urgent: tandemq́ rem ad effectum perducunt: factionumq́ multiplicibus nominibus penitus extinctis anno Millesimo Quingentesimo Vigesimo Octauo, Vere ineunte, concordiam constituunt; statumq́ rerum emendant; ac nouam Reipublicae formam instituunt: Theodoro Triultio Vicario Regio rem non impediēte; neque ad suum Regem magnopere pertinere arbitrante, quo rerum statu, quaue Reipub. forma Genuenses uterentur. Concordia firmata enimuero nemini dubium fuit, quin Saona quacunque ratione recuperaretur: sine qua tantorum consiliorum apparatus irriti plane fuissent; Galliq́ ipsi Genua exigerentur: quæ duo Genuensium res in perpetuum firmabant. Utriq; rei per opportunus fuit Andreas Auria Gallorū classi, ac maritimarum rerum summae à Rege praefectus, inter quem & Regē multae forte indignationum causae intercedebant. Nam Saonā à Gallis retineri, atque alterum Liguriae caput ibi constitui, Vir

ea familia ortus, omniaq́ de libertate, & dignitate Patriæ præclara sentiens ferre non poterat: sæpeq́ per literas omnibus precibus à Rege contenderat, ut Saonam Genuensibus restitueret: eaq́ prima irritatio animorum fuit. Ad publicam communemq́ cum reliquis ciuibus querimoniam accesserunt plurimæ, neque eæ leues priuatim iniuriae: quae eò processerunt, ut tandem Auria Regi stipendia renuntiarit. Quam occasionem arripientes Genuenses hominem accersunt. qui cum classe in portum Genuae inuectus; libertatisq́ nomine subiecto, & proclamato, Vicarium Regium expellit: Genuamq́ in libertatem asserit. Ac paulo post Genuenses eodē Auria cum classe sua annitente Saonam recuperant. Concordia igitur; ac libertate Genuae firmata is rerum status constitutus est, ut factionibus plane sublatis sese à praeteritis malis Genua recreare posse uideretur; nisi unum residuum fuisset uulnus, quod cursum ciuitatis ad optimum statum retardaret. Nam odium inter nobiles, & popularis nominis ciues nun-

quam ex Genuensium animis penitus extirpatum sed ad tempus cõsopitum erumpere coepit: paulatimq́ gliscens maiores in dies uires sumere: popularibus indignãtibus, Adornia, & Fregosia gentibus (quarum inprimis potentia popularium dignitas nitebatur) de summo auctoritatis gradu deiectis; ac summi imperij Magistratu (a quo nobiles lege excludebantur) studio concordiae cum illis communicato totam auctoritatem ad Nobiles translatã: Nobilibus uero & copijs, quibus tũ haud parũ antecellebãt; & Andrea Auriae uiribus subnixis nimios spiritus sibi sumẽtibus, ac populares contemnentibus. Augebant animos ipsius Andreae sui corporis Viri recentia in Patriam promerita. quem liberatorem, & conseruatorem haud immerito appellabant: statua quoque in Ædium publicarum area eius beneficij memoriam decreto publico decorarant. Nondum praeterea nonnulli earum familiarum homines, quas rerum perturbandarum auctores fuisse diximus, ueteres, & elatos spiritus deposuerant. Grauiter

enim ferebant, hac Ciuitatis cōcordia opes ſuas, quibus reliquos ſolebant anteire, paulatim imminui; ſeſeq́ in caeterorum ordinem cogi. Sed neminem ea res aeque angebat, atque Ioannem Ludouicum Fliſcum Lauiniae Comitem magnae potentiae, magnarumq́ opum adoleſcentem. Is praeter communem indignationem ſuos etiam priuatim ſtimulos habebat. Ingenio enim natura elato; ad hoc clara gente ortus, quam Auria familia nullis partibus exiſtimaret inferiorem; multorum praeterea oppidorum, & caſtellorum dominatu praepotens Ioannis Auriae opes ſupra ſuas excellere, iniquo animo ferebat. Vulnerabant adoleſcentis animum uiginti triremes, quarū adminiſtratio ab Andrea patruo iam tum Ioanni permiſſa; & ſucceſſio una cum ſummo maritimarum rerum imperio haud dubie deſtinata ſummam, ut in maritima Ciuitate auctoritatē, & potētiam Ioanni conciliabant. Augebant indignationē ipſius Ioannis elati ſpiritus; pauloq́ aſperius ingenium, ſecundo rerum curſu inflatum. Is nobiliū adoleſcētium cater-

uis

uis stipatus, uultu, ac responsis non solum Ioanni Ludouico, quem & ipsum contemnebat, stomachum faciebat; sed plerisq; ciuium paulo grauior liberae ciuitati uidebatur. At Fliscus contrariam morum rationem ingressus comitate, & quodam blãditiae artificio hominum studia ad sese attrahere nitebatur. Quas res formae dignitas, orisq; & oculorum amabilis quadã hilaritas mire adiuuabant. Quare cum nobilitatis iuuentutem totam fere Ioannis esse cerneret, ad popularem rationem conuersus ex cognita animorum irritatione occasionem, ac spem sumens consiliorum ad effectum perducendorum primarios eius generis adolescentes benigne appellando; in eorum coetus familiariter sese insinuando; omniq; ratione ijs uenditando illorum sibi uoluntates adiungere studebat. Igitur cũ intelligeret, sibi cum Ioanne haud quaquam parem contentionem esse: quòd in maritima ciuitate maiora essent naualiũ, quàm terrestrium copiarum momenta, ijs quoq; sese muniendum statuens, quatuor triremes de Petro Ludouico Farne-

sio

sio Placentinorum, ac Parmensium Duce emit: cum quibus sub Romano Pontifice mereret. cuius conditionis stabiliendae, atque amicitiæ cum Farnesia Gente confirmandae causa, Romam proficiscitur. Erāt Farnesij Andreae, & Ioanni in primis infensi ob acceptam paucis illis annis contumeliam. Ioannes enim iussu Andreæ indignantis, quòd in controuersia de haereditate cuiusdam propinqui sui parum sibi aequum iudicem Romanum Quaestorem arbitraretur, eas ipsas quatuor triremes, cum in illum nihil hostile metuentes forte incidissent, haud ueritus Pontificis Romani maiestatem, ceperat; & Genuam captiuas abduxerat: quas tamen Andreas monitus à Cæsarianis Ducibus, quòd ea res magnam inuidiam Cæsari, sub quo merebat; magnosq; motus in Italia esset excitatura, illico dimisit. Igitur Farnesij ijs iniurijs irritati cum haud dubium esset, sese Auriae animum aemulo potentiae opponendo haud parum offensuros, triremes Flisco cupide uendunt; seq; illius opum amplificādarum adiutores fore

pro-

profitentur. Quin etiam fama est Fliscũ Farnesiorum consilijs imbutum; eorumq́ in primis hortatu ad consilia de caede Ioannis impulsum. Quae tamen res nunquam constitit: cum multos annos post caedem Petri Ludouici de intimo illius familiari; ac scriba, qui fuit ei in omnium rerum consilio, etiam tormentis esset quaesita. Cum auditum esset Fliscum triremes comparasse, Ioannes Caraciolus Melphiae Princeps, qui cum non paucis Neapolitanis Proceribus in bello Neapolitano ductu Lautrechi gesto à Caesare defecerat; Gallorumq́ partes secutus in Gallia exulabat, ac prouinciae Subalpinæ in Italia erat Praefectus, cupidus quantas plurimas posset, Italorum clientelas Regi Gallorum adiungere, animum Flisci magnis propositis praemijs tentare coepit. Quod etiam prius Augustinus Triuultius Cardinalis Romae fecisse dicitur; Simul ostendit, cum duae sint Italis hominibus crescendi uiae, altera Gallorum; altera Caesaris, errare illum, si putet sese per Caesarem, qui totus ab Auria gratia, & meritis posideatur,

tur, in altum aliquem dignitatis locum unquam aſcenſurum. proinde delatas conditiones, ſi ſaperet, ne omitteret, ſibi praeſertim amplas, & honorificas. Erant. n. ſex triremium (ſi tot comparaſſet, & inſtruxiſſet) & ducentorum peditum in arcis Montobiae cuſtodiam ſtipendia; item turmae equitum praefectura: qui honos apud Gallos in amplis habetur: tùm in domeſticum cultum in ſingulos annos duodecim millia Francorum numum. Quas conditiones Fliſcus non aſpernatus rem cõmunicat cum Ioanne Baptiſta Verrina iuuene impigro; nec mediocris inter populares gratiae, & auctoritatis. Intercedebat Fliſco cum homine plurimus uſus, ac ſumma multorum officiorum neceſsitudo. nam cum Fliſcus in magna eſſet numaria difficultate, Verrina pecunijs partim ſuis, partim ſua fide mutuis ſumptis, pretij triremium magnam partem Fliſco confecerat. quo beneficio deuinctus Fliſcus in magno honore, & beneuolentia hominem habebat: plurimumq́; illi ex omnibus amicis fidebat. Erat Verrina uir cum magni

animi,

animi, ac magna ſpectantis; tum Nobilitati in primis infenſus. ad commune enim odium, priuatas ipſe multarum iniuriarum cauſas ſe habere exiſtimabat. Quare præſentem ſtatum Reipublicæ, in quo nullum ſibi locum unquam fore ſperaret, conuellere cupiebat. Ad hoc æris alieni magnitudine oppreſſus cum priuata uulnera ſeſe non diutius tegere poſſe confideret, turbandarum, ac miſcendarum rerum conſilium ſibi in omnes partes aptum exiſtimabat. Nam ſi infeliciter res cecidiſſent, fore, ut priuatim cadẽdi neceſsitas in communi tam multorum ruina lateret: ut minus pudendum homines ducunt, communi incendio, quàm priuato conflagrare: ſi conſilia proceſsiſſent, tum uero ſe in magnã potentiam; magnaſq; opes peruenturum. Eius uero rei; atque omnem dignitatis ſuæ ſpem in Fliſci fortuna poſitam habebat: apud quem ſe omnia poſſe intelligebat. Igitur cum nouum hoc conſilium, rei, quam intendebat, maxime aduerſarium intelligeret, Fliſcum ab eo magnopere deterrere inſtituit, ſuam illum cauſam ignorare af-

C *firmans*

firmans: quippe quòd ea res ad eam amplitudinem, quam spectaret, non modo iter nullum expediret; sed in primis obsepiret. neq. enim illum tam rerum ignarum esse; aut dubitare debere, quin ea res ipsum Genua esset exterminatura. Nam neque Andream, qui summam maritimarum rerũ à Caesare obtineat; neque caeteros primarios ciues, quorum uoluntates arctissimis uinculis Caesari constrictae sint, quòd eorũ omnis fere res in prouincijs, & Regnis Caesaris uersetur in foenore, uectigalibus exercendis, alijsq́; quaestibus occupata, Genua esse passuros eum uirũ, qui res ad Gallorum partes trahere nitatur. neque debere illum sperare, sese Andreae, & caeterorum potentiorum ciuium consentientibus studijs in ipsum unum incumbẽtibus posse resistere. A Patria autem procul amandatum quid tandẽ illum pro Gallis posse moliri? Gallis porro ipsis, cũ intellexerint nullam in illo ad res Genuae mutandas opportunitatis partem esse, an non subito in contemptum uenturum? Ita fore, ut eius nomen & auctoritas tantis nunc prae-

mijs

mijs expetita breui debilitetur; & consenescat. Praeposteram igitur illum consiliorum rationem, ac uiam instititisse. Nam prius Genuae potẽtiam stabiliendam esse: qua cõstituta eius amicitiam ab externis Regibus certatim atque amplißimis quibusq; conditionibus expetitum iri. Quare si ulla colloquia cum Gallis sint instituta, ea quocunque discuteret modo; & ad splendidiora animum conuerteret. Mirabundo Flisco, ac quaerenti, ad quanam splendidiora sese ille uocaret, Verrina non magis splendida sunt, inquit, quae suasurus sum; quàm tibi necessaria: neque ad illa suscipienda tam ego te uoco; quàm tua salus impellit. Tu, quae sunt felicium mentium cogitationes; dignitates, opes, summum in ciuitate locum, maritimum Regnum, gratiam Regũ animo agitas. quas ego res ut non reprehendo, ita salutis rationem tibi priorem esse debere censeo. Licebat tibi Ditionibus, quas peramplas poßides; eaq;, quam tibi maiores tui reliquerunt, sorte contentum, quietam & tranquillam aetatem procul à turbis, &

 dimica-

dimicationibus agere. Caeterum tu maiora animo amplexus, dum ex perpetua domus tuę fortuna altiorē gradum aſcendere conaris, in praecipitem locum te, domum, fortunam tuam improuide dediſti. Nec dubium eſt, quin te imminentia diſcrimina breui ſint oppreſſura, niſi tu illa conſilio, & audacia properas diſcutere. Alterutrum igitur tibi eligendum eſt, ut, aut ad otioſam, & priuatam uitam, quā parens tuus ſecutus eſt, dum integrum adhuc eſt, redeas; teq́; ab omnibus turbis, & procellis eximas: aut, ſi ea quam ingreſſus es, uia tibi magis cordi eſt, à nulla re, quae illam neceſſario conſequitur, abhorreas. Iniquo eſſe in te Ioannem Auriam animo; grauiterq́; tuam iſtam triremium acceſsionem ferre, ſi non hominis uultus; ſi non uerba à nimio dolore interdum expreſſa indicarent, ratio te ipſa ſatis docere poſſet. Naualium enim rerum arbitrium, ac dominatum, quem ſibi uni totum cupiditate, & haud dubia ſpe iam pridem deſtinauit, tecum communicandum intelligit. Cuius rei

homines adeo alienos participes nolunt, ut ne fratres quidem socios ferant. quin etiam parentes ipsi non dubitent filiorum sanguine, si illorum cupiditas eminere; & suspecta esse coeperit, securam ac stabilem Regni possessionem sibi firmare. Speras igitur Ioannem ea in re tibi parsurum, quae parentum in filios; filiorum in parentes dextras soleat armare? ac dolorem tam alte animo insidentem, ut ne uultus quidem dissimulatione tegi possit, in uerborum semper contumelias; ac non aliquando in tuam perniciem erupturum? Cuius à te auertendae una omnino est ratio, si illam ipse in caput machinantis uerteris. Etenim cum fortuna eam utrique uestrum necessitatem imponat, ut alterius salus alterius peste sit expedienda, is sapientior profecto fuerit, qui in necessario consilio anteuerterit: ac sic secum statuerit; nullum esse locum morae in eo conatu, qui utrique necessarius eum euertat necesse est, cuius cunctatio alterius celeritate opprimetur. Posses tu Ioãne sublato esse contentus, ni praepotentibus; atque

atque acerrimis ſuperſtitibus uindicibus non tam Ioannis caede peſtem à te remouiſſe; quàm maiorem diſcriminis molem tibi conflaſſe uidereris. In eodem igitur facinore amplectendi ſunt Andreas ipſe Auria, rerum caput, Adamus Centurio, ac reliqui illius factionis Principes. Hac una eſt arx ſalutis, & dignitatis tuae: hoc unum cōſilium uitam tuam à circunſiſtentibus inſidijs uindicat: hoc tibi eam, quam ſpectas, potentiam, & auctoritatem parat: hoc tuam amicitiam à maximis Regibus ultro ac certatim expeti faciet: hoc illos ad tuas conditiones adducet: hoc tibi immenſas opes, ampliſſimas ditiones accumulabit. Neque uero, inimicis, & inſidiatoribus ſublatis perfectum opus tibi debes arbitrari: ſed ita ſtatuere, opes tuas nō aliter quàm Ciuitatis imperio poſſe ſtabiliri; mutabilia mortalium ingenia; amicorum parum ſtabilem fidem; rerum humanarum incertos caſus tecum reputans. Hoc inter priuatam fortunam, & maximarum rerum ſpem intereſt, quòd in priuatis cogitationibus mediocritas

tutißima est, at in magnis conatibus terminus quousque progrediare, statui nullus potest: neque fortunæ modus nostri est arbitrij; sed medijs consilijs abscißis ad fastigium enitendum est; aut ad exitium praecipitandum. Neque te, si quicquam est in te animi, ac roboris, à ueris, & solidis consilijs, quae neceßitas laudabilia facit, inanes rerũ species debent abducere: quòd Patriae libertatem ereptum ire uidearis. Nam quem tandem superbißimorum hominum dominatum libertatem appellant? aut quae Genuae potest esse libertas? Vix in optima Ciuitate, in concordia ciuium, in moribus integris libertas habetur. At in tam corrupta Urbe, in tàm discordantibus ciuium animis, in tãtis inter se partium studijs, in tam profligatis moribus, nullus est inter dominationem & seruitutem libertati relictus locus. Tibi igitur Genuae imperandum, aut seruiendum est Flisce. utrum potius ducas, tecum statue. Si imperium amplecteris; ad quod te & familiae splendor, & maiorum gloria, & locus, quem illi in hac Vrbe perpe-

tuo

tuo obtinuerunt, uocat, nulla res, quae hãc cogitationem necessario consequitur, tibi est abominanda. Quid, quòd hoc consilium non magis tibi amplum, ac necessarium; quàm tutum est? Quanquam ingentia facinora ardua esse solent; nec sine ingentibus discriminibus fere fiunt: quae tamen fortes, ac magni animi uiros à summis praemijs petendis haudquaquam deterrent. Verum ab hoc quoque incommodo te fortuna eximit. Primum ipsi Andreas, & Ioannes, ut in nullo tali metu solute & negligenter agunt: summa domi solitudo: nulla custodia: nulla clientium, aut familiarium turba: Ipsi domi, & in publico sine ullis corporis stipatoribus: (eam solam priuatae moderationis speciem retinent in caeteris rebus impotentißimi Domini) triremes cum solo fere remigio nullo praesidio firmatae. in Vrbe trecenti omnino sunt praesidiarij milites. Quid igitur negotij erit, cum tu firmißimam, ac fidelißimam quingentorum ex clientibus, ac tibi subiunctis manum corrogaris, Andream & Ioannem incautos loco, & hora destina-

tis improuiso deprehensos obtruncare? atq. è uestigio portula interioris portus à terrestri parte refracta; & ostio à maritima ab una ex tuis triremibus insesso triremes in tuam potestatem redigere? Hoc tibi primum opus exequendi consilij esse uolo. Cuius perficiẽdi praecipua spes est in populariũ odio, quod inexpiabile in Nobilitatem gerunt: quorum non exiguae partis studia iam ego ad te attraxi; ac porro attrahere non desisto. ut intelligas, me non magis uerbis, quàm sedula impensa opera consilium iuuare. Cum his populare te imperium uolo proclamare. Ad quam uocem non est dubitandum, quin plebs subito sit cõsurrectura; & exemplo primariorum, quos tecum uidebit; & insita rerum nouandarum cupiditate impulsa. Quid tum animi Magistratui fore putas, cum pauculis illis praesidiarijs? Nullas illi satis tutas, aut occultas latebras sibi putabunt aduersus tantam in se intentam uim; ne dum sese sint oppofituri. Tu quod facere decreueris; bene, ac feliciter tibi uolo euenire, mea quidem fides tibi suspecta esse non po-

test in eo consilio, quod non magis uerbis dare, quàm opera, eaq; nec segni, nec socordi subsequi paratus sum: quaeq; eisdem me tecũ discriminibus obijcit; atque adeo longe iniquioribus in utramque fortunam conditionibus. Si enim euentus incoeptis non responderit, idem me tecum interitus manet cum minore poenae subterfugiẽdae spe; si cõsilia processerint, tu summum imperium, qua re nihil maius homines in hac uita à Dijs immortalibus expetere possint; ego eam, quam tu esse uolueris, fortunam sumus habituri. Sua sponte in omnia uasta & praecipitia propẽsum animum tantae rei spes oblata in assensum facile traxit. Igitur consilio probato, omniq; Gallorum cogitatione abiecta; duobus ex familiaribus suis, Raphaele Sacco Saonensi Iurisconsulto; & Vicentio Calcanio cubiculario Ditionisq; suae homine adhibitis, cũ rationem rei gerendae expedire inciperent, inter Verrinam & Calcanium de toto consilio sententijs certatum est. Calcanius enim uereri se magnopere dixit, ne illud eius generis consilium sit, quod specie

pla-

planum, & facile experiendo arduum, & impeditum euadat. Liquidius enim se doceri cupere, quid in tanta re suscipienda spectetur? nam si id solum pugnatur, ut popularis Respublica instituatur, ne ipsum quidem Verrinam dicere ausurum, tanti Flisci interesse, quae Reipublicae forma Genuae sit, popularis ne, an optimatum, ut ea de causa nobilitatem delere (id quod necessario faciendum est) in animum inducat: tantamq́; inuidiam nomini suo conflare non dubitet: tùm praeterea se, fratres, fortunã domus, tot Ditiones in tantam aleam dare. Unum igitur tanti certaminis, ac discriminis pretium esse, Ciuitatis imperium. At ad illud perueniendi quam tandem expeditam, aut exploratam uiam ostendi? ut enim popularium studia in nobilitate delenda Fliscum habiturum non sit desperãdum, longe tamen in illis alium animorũ habitum fore in Regno Flisco concedendo. Superiorem enim rem popularẽ esse; popularibusq́; natura insitam; ab hac illos uehementer abhorrere. Illudq́; esse nonnullorum populorum inge-

 nium

nium, cuiusmodi esse Genuenses constat, ut libertatis, quam ueram & integram habere nesciant, speciem tamen obstinate retineant. Non esse igitur dubitandum, quin cum nobilitate partim deleta; partim Urbe exacta tot armatorum millia congregata fuerint, unus aliquis popularis Reipublicae nomen subijciat: prima uoce missa (ut in talibus rebus fere fit) reliquos assensuros; popularemq; Rempublicam conclamaturos, & instituturos. Tantae autem armatae multitudini quomodo Fliscum cum exigua illa clientium, & sectatorum manu, quam corrogaturus est; restiturum? illud potius uel maximũ esse periculum, ne Fliscum, quẽ solum nobilitatis nomẽ magis inuisum popularibus facere possit, quàm recens meritum commendare, si Regnum affectare senserint, tanquam unicum communi, ac populari imperio impedimentum ipsum quoque de medio tollant. Neque uero sperandum esse, recentis meriti uerecundiam illos à facinore patrando retardaturam, quin potius perniciem & interitum Flisco acceleraturam. Ingentibus

bus enim beneficijs, quae magnitudine sua remunerādi facultatem multum antecessere, illud praemium reddere homines solere; ut, quoniam pari gratia referenda, eo ueluti praegrauante onere se liberare nō possint, illo, qui beneficium dedit; quiq; meritū exprobrare uidetur, de medio tollendo se exoluant. Proinde etiam atque etiam rem considerandam; neque caeca cupiditate se in tam praecipitem casum dandum. ingentis enim mali sibi non dubiam coniecturam, sed certam speciem in oculis uersari. Non sibi quidem Verrinae fidem, aut prudentiam dubiam esse, quam utranque multis locis perspectā habeat, Verum magnopere uereri se, ne ille cupiditate ulciscendae nobilitatis caecatus, in quam hominem execrabili odio efferatum esse constet, non omnia, quae in tanta re prouidenda sint, in consilium adhibeat. Proinde rem diutius concoquendam. Omnem enim in magnis rebus properationem improuidā, & praecipitem esse. Ad ea Verrina magna facinora discriminū plena semper fuisse respondet; quae tamen fortium, & strenuorū

animos nunquam fregerint: hancq; in primis esse inter ignauos, & acres uiros differentiam, quod illi incertorum periculorum metu certam perniciem à se remouere non audeant; sed socordes, & desides sese proculcandos praebeant: contra magnos & erectos uiros imminentia mala audacia discutere; dignitatisq; suae uindices, pro libertate & decore omnem fortunã experiri; non tamẽ sese in ancipites casus temere & incaute demittere; sed quae ratio suadeat, ab ijs formidine nõ abduci. Quare, quae Calcanius proponat, ea euenire posse, ni ante, ne eueniant, prouisa sint. Verum non ita suam incogitatam fuisse rationem, ut eadem non sibi quoque in mentem uenerint; & in omnem euentum praeparata & disposita sint consilia. neque enim deleta, & expulsa nobilitate, populoq; armato censere se, ut Fliscus Regnum subito inuadat; sed astu (ut in omnibus magni moliminis consilijs necesse est) rem ducendam esse; populariumq; primoribus demõstrandum à Flisco, sese nihil spectare, quã, ut publicae & uerae libertati officientibus

subla-

ſublatis, commune omnibus, ac populare imperium Genuae inſtituatur. Aliquam igitur Reipublicae formã omnibus aequã ſibi & illis cogitandam: rogareq́ proinde ſe omnes, ut dum ipſe in motibus ſedandis, ac rebus pacandis omni cura eſt intentus, ipſi interea rem animo ſecum agitent, ac ſermonibus inter ſe uerſent; & omnibus diligenter circunſpectis, conueniant, ac pro ſe quiſque in medium conſulat; atque aliqua optimae Reipublicae inſtituendae forma ineatur. Hoc laxamento cogitationibus dato, interea dum illi deliberant, & inter ſe commentantur, Fliſco duo armatorum millia ex ſibi ſubiectis, quos ad portas ex ante praeparato praeſto habeat, in Urbem pluribus ac ſeparatis agminibus introducenda per ſpeciem plebeiorum licẽtiae, qui in turbidis, & commotis rebus habere modum neſciant, cohibendae: ac paulo poſt duo altera millia à Petro Ludouico Farneſio Placẽtiae Duce accerſenda; & in Urbem ſimiliter introducenda: quae illum cupide miſſurum, haud dubitandum ſit: quippe qui tam ſaepe, ac tam prolixe, omnes

omnes suas uires Flisco detulerit. deq; ea re iam nunc Farnesio scribēdum, ut eas copias in Liguriae confinibus quamprimum contrahat, ne sint in mora; sed simulatq. accersitae fuerint, accurrant. Tam firmis praesidijs septum Fliscum enimuero tum ciues ueluti ad deliberandum de publicis rebus, atque ad Reip. formā sanciendam conuocaturum. qui cum frequentes in aulam maximam togati conuenerint, tum se Verrinam, qui cum conscijs Flisco assidebit, cōsurrecturum, ac uerba facturum; proq; sententia dicturum, nullam tutiorem in tātis motibus, tamq; diuersis hominum studijs, neque salubriorem esse Reip. formam, aut praesenti rerum statui magis aptam, quàm si Ciuitas ab uno regatur. Id unicum esse ac certissimum discordiarum remedium. proinde (quod felix faustumq; sit) se suffragio suo imperium Flisco deferre; Ducemq; Genuensium illum creare: Diademaq; sinu promptum capiti Flisci impositurum; simul in illius imperia iuraturum; claraq; uoce eius nomen subiecturum. neq. dubitandum, quin omnes

nes idem facturi sint, re subita oppressi; nemineq; prae tot circunsistẽtium armatorum terrore contra tendere audente. Discurrendum deinde tota Urbe; ac nomen Flisci Genuensium Ducis lætis clamoribus, & plausibus subijciendum. Facile assensuram plebem; quae nusquam alio quàm ad seruiendum nata utrum ab uno, an à pluribus regatur, in nullo discrimine ponat. Consilio Verrinae probato rem quomodo geri placeat constituunt. Summa fuit, Andream & Ioannem ac reliquos illius factionis Principes conuiuio exceptos trucidaret; ac reliqua fierent, quae Verrina censuerat. Farnesio scribitur, ut copias conscribat. quod ille è uestigio facere instituit. Mittuntur etiam, qui in Flisci Ditione occulte homines contrahãt; qui simulatque Fliscus annuerit, præsto sint: Unaq; ex triremibus, quae ut ad omnes casus, & ad subita Flisci consilia parata esset, stipendijs Pontificis consulto praeterita fuerat, Genuam accersitur per causam sumptus sui in piratica exercendi: per eandem triremis instruendae speciẽ

ex Ditionum suarum hominibus fortissimum, & audacissimum quenq. quem ad omnem uim, & facinus paratum haberet, euocat. Ipse interea dabat operam, ut non modo popularis iuuentutis principes iam sibi deuinctos omni sese illis ratione uenditando; ac popularem Rempublicam non tam uerbis, quàm significatione ostentando, retineret, sed noua etiam studia sibi adiungeret; ac quã plurimos posset, ex omni genere homines undique amicitia comprehenderet. quam rem, cum ipse usitato blanditiae artificio, tum Verrina egregio uoluntatum conciliandarum artifice administro, facile assequebatur. nec minore interea opera omnem suspicionem ex tam familiari cum populari iuuentute consuetudine apud Nobilitatem detestari studebat. Ad omne enim simulationis artificiũ animum uersans domum Andreae familiariter, ac crebrius etiam quàm antea uentitando; paruulos Ioannis natos amplexando; omni denique pietatis, & obsequij simulatione senis canitiem eludebat. tantumq́; ijs artibus perfecerat, ut Andreas

dreās monentibus, ut sibi à Flisco caueret, quē magnum aliquid animo agitare haud dubium esset, fidem non haberet. Quin etiam, cum res in Ditione Placentina nō ita occulte administrari potuissent, ut non manarent, Ferdinandusq; Gonzaga per exploratores comperisset, Flisci nomine delectum haberi; isq; Mediolano per literas Andream monuisset, ut caueret. Fliscum enim res nouas Genuae moliri; atque occulta consilia ad illum opprimēdum struere, sibi cognitum exploratumq; esse, palam dixerit, non se posse adduci, ut credat, tāti sceleris facinus tanta ingenij morumq; suauitate, tamq; prope coelesti aspectu tegi. Igitur cum omnia satis parata essent; ac dies facinori destinatus appropinquaret, incidit res, quae consilium tardauit. Andreas enim subito morbo implicitus ad conuiuium uenire non potuit. qua spe Fliscus, & socij deiecti rem in aliud tempus differre coguntur: consiliumq; in noctem conferre tutius & exploratius uisum. Ea fuit nox ante quartum nonas Ianuarias. dies, qui eam noctem antecedit, cum ue-

nisset, Fliscus ut firmioribus sese praesidijs ad rem conficiendam communiret, nōnullos ex militibus publicis Ciuitatis stipendiarijs in aedes suas congregat. quam rem cum ad Andream deferri necesse esse intelligeret, suspicioni anteuertens, cum de more illum adijsset, post hilares ac blandas salutationes, non posse se, ait, stipendiariorum militum, quibus domum refertam habeat, studijs resistere, qui se precibus fatigent; ac locum sibi in triremi, quā ea nocte in piraticam missurus sit, deposcant. proinde ne miraretur, si uel bombardarum, uel alterius rei strepitum ea nocte ex portu exaudisset. Nox cum uenißet, circiter quartam horam domum Thomae Assereti, in qua adolescentium popularium conuentus ex consuetudine habebātur, profectus omnes, quicunque ibi reperti sunt (fuerunt autem ad tres & uiginti) secum ad coenam in aedes suas ducit. Eae in edito Vrbis loco, in hortis Carinianis ad Diuae Inuiolatae sitae procúl à continētibus aedificijs, in primis idoneae erāt ad tumultus, & strepitus occultandos, quos in tanta tur

bas

ba; atq. armorum tractatione fieri necesse erat. Ac Verrina à se dimisso, qui & publicas, & Andreae aedes, caeteraq; Urbis loca circumiens exploraret, num qui motus, aut num qua suspicionis significatio usquam fieret, Iuuenes in cubiculum seductos ita allocutus fertur. Ad coenam uocatos Iuuenes, nullis uos magis opiparis epulis accipere potui, quã quibus tot annorum auiditatem expleretis. En optatus dies uenit: En oblata est facultas omnibus uotis expetita tot Nobilitatis iniurias, & contumelias ulciscendi. Omnia enim uobis praesto sunt multorum mensium diligentia mea parata: strenuorum ac fidelissimorum Iuuenum, omneq; discrimen pro me subire paratorum egregia, ac numero etiam firma intra urbẽ ipsam contracta manus; infimae plebis studia ad meum nutum consurrecturae; externa Principum auxilia, quae in propinquo sunt; popularis nominis ciues, qui omnes fere cognationibus, & affinitatibus uos attingunt, eadem qua uos indignatione ardentes. qui simulatq. triremes in potestate nostra uiderint,

derint, & aduersariorum Duces sublatos (utrumque autem mihi facile & expeditum est) consilia sunt nobiscum coniuncturi: cum contra inimici nostri securum aeuum degentes ab omnibus rebus imparati sint. Dijs igitur bene iuuantibus ad rem exequendam properemus. ad quam cohortandi mihi non estis Iuuenes, qui mihi ardore, & studio debetis praecurrere. neque enim ego uobis huius consilij auctor sum, sed uos potius mihi, qui me assiduis querelis uestris ad illud impulistis, indignitatibus & acerbitatibus, quibus uos per hos annos inimici uestri presserunt; & nunc cum maxime premunt, accensum. in quarum rerum societatem tantũ abest ut illi me, qui ex illorum corpore nemini secundus sum, perducere unquã potuerint, ut cõtra me ab illorum coetu subduxerim; ac studia uobiscum coniunxerim; & honestatem causae secutus; & maiorum meorũ uestigia imitatus, quos idẽ saepe fecisse accepi. Qua de causa nũc illis magno in odio sum. Verum ego eiusmodi hominum odium & gratiam in aequo pono. Caeterum acrio-

res stimuli ad ultionem petendam esse debent uobis uestrae iniuriæ, quàm mihi dolor ex uestris iniurijs: qui nulla re sum ab illis priuatim laesus; ac uestram tantum uicem indignor. Nam per Deum immortalem, cui tanta arrogantia non stomachũ faciat? aut quid est, quòd illi tantopere uos contemnant; ac nullo numero esse uelint? perinde quasi illi e coelo; uos omnes e coeno nunc primum existatis: ac non pleriq. e uobis honestiore loco, ac clarioribus maioribus, quàm pleriq. eorum orti sint. Iam uero cuius tandem est iniuriae ac superbiae, leges Duodecimuirales tãto totius Ciuitatis consensu sancitas perfringere; quibus omnium ordinum dignitas exaequata est; factionumq́; nominibus plane exterminatis, unum totius ciuitatis corpus cõflatum est; parq́; dignitatis locus (quod tuẽdae cõcordiae in primis est accommodatum) omnibus in Rep. constitutus? Hanc sanctissimam legem, qua tranquillus Ciuitatis status continetur, labefactare, atq. adeo euellere, quid aliud est, quàm ciuiles discordias, quae consopitae uidebantur, excitare;

re; ac Ciuitatem in antiqua mala redigere? nullus enim ad turbas et seditiones excitãdas acrior est stimulus, quàm honoris & dignitatis cõtentio. Quod eo indignius est illos conari; quòd in hac ordinum æqualitate illi à uobis maximũ; uos ab illis nullum beneficium habetis, summo ciuitatis imperio, ac Ducali honore, qui uester semper fuit, cum illis pacis & concordiae causa sponte communicato. quae res in reliquis liberis ciuitatibus magnarum dimicationum, ac turbarum semper causa fuit. Indigna haec per se sunt ac nõ ferenda. uerum alia longe atrociora instant: quae uos non patiar diutius ignorare. Ioannes enim Auria, quem isti Ducem sibi assumpserunt (cuius uiri intolerabilem ne superbiã, & arrogantiam; omniumq́ hominum contemptum; an immanem cupiditatem & ambitionem prius detester?) non contentus principe in Ciuitate loco, ad altiora iã tendit atque imperio animum adiecit; eiusq́ rei, quod mihi compertum est, à Caesare diploma habet. Verum quo minus cõsilium nefarium exequatur, ego ac fratres

mei

mei sumus in mora: quos de medio tollere molitur, ut incohata consilia, nemine obsistente ac reliquis caede nostra perterritis ad exitum perducat. Mihi igitur prauertendum est iuuenes, ne sedens opprimar. Properemus igitur ad iustas poenas expetendas ab ijs, qui mihi animam, uobis libertatem eripere student. Neque in eo cōsilio cunctandum est, quod antea probandum, ac laudandum nunc patriae charitas, & seruitutis periculum etiam necessarium & pium faciunt. neq. debet quisquā ab eo aut timore deterreri; aut quod sese in nimis praecipitem casum dare uereatur, retractare. nam ut omittam, tuta & quieta cōsilia ijs, quibus secundæ res sunt, apta esse; oppreßis ab audacia subsidium petendum, nullum discrimē adimus. Omnia. n. ut in nulla re suspecta illis sunt soluta, & neglecta; nullae custodiae; nullae uigiliae; nullum in triremibus satis ualidum praesidium: primaq; nunc quies omnes ueluti sepultos tenet. Incredibiliq; nostra felicitate fit, ut necessarium consilium cum pietate, ac summa etiam securitate coniunga-

 tur.

tur. Illud extremum res me pronuntiare inuitum cogit. Siquis uestrum tãta sit perfidia, qui me in eo consilio deserat, quod causa inprimis uestra sum ingressus, is sciat meam, & caeterorum quibus septi estis, dextras in se ueluti proditionis noxium armatas. Cum perorasset Fliscus; tantaeq; ac tam subitae rei stupor omnibus uocem primo inclusißet; simul armatoru m circũsistentium horribilis offusa oculis species animos defixisset, praesens pauor futuri discriminis metum uicit: cum magis non probare, quàm non sequi consilium sese posse intelligerent. secuturos se igitur quo duxisset, profitentur. Duo tantum fuere, qui siue uero, siue simulato timore societatẽ deprecati sunt: cum nõ ueriti essent confiteri, sese tractandorum armorum insolentes tela horrere; ac simul ac gladios eductos uiderint, trepidatione sua & fuga turbandis potius rebus, & imminuendis reliquorũ animis, quàm ulli auxilio futuros. Venia data est à Flisco suam ipsis ignauiã confitentibus: hominesq; cubiculo sunt inclusi. Interfuit orationi Paulus Pansa

iam

iam inde à prima aetate in Fliſcorum domo educatus: uir grauis & quieti ingenij. Is mentionem facinoris abominatus, Ne iſtud inquit, Deus immortalis ſinat, permittatq; ut tu nefario, ac praecipiti conſilio te, fratres, domum, rem, famam perditum ire properes. atq. in lachrymas effuſus; Fliſcumq́; complexus, ac paulum ſeductum, matreq́; adhibita, per infelicem ſenectam ſuam; per familiaritatis neceſſitudinem; ac per quaecunq; iura homines inter ſe coniungunt, orare, obteſtariq́; coepit ne ſe perditorum hominum conſilijs abduci pateretur: neue impotenti regnandi cupiditate ita raperetur, ut non ad atrocitatem facinoris, atq; ad diſcriminis magnitudinem cogitationem conuerteret. An tu inquit, omnia Diuina & humana iura uiolare; ac perfringere pro nihilo habes? Non horret animus totam nobilitatem, qua incolumi conſilia tibi procedere non poſſunt, inſontem, & immerentem ad cadem deſtinare? Andreae ne Auriae, qui pro multis ſuis in te meritis, ac paterna beneuolentia parentis

ſanctitatem apud te obtinere debet; quemq́ longa aetas, perpetuuſq́ tenor uitae ſine noxa in hac Urbe actae; eximiaq́ in Patriam beneficia omnibus uenerabilem faciunt, tu unus, qui pro eius ſalute, ſi quis illum petat, latus ipſe tuum ultro opponere deberes, inuentus eris, qui mortē per ſummam crudelitatem offeras? Hanccine maiorum tuorum gloriae, à qua tātum accipis ſplendoris, gratiam reddis? Hoc ſcilicet à te repoſcunt Innocentius Quartus, et Hadrianus Quintus Pōtifices Maximi, ut Fliſcum nomen, quod illi eximijs uirtutibus ſuis tam clarum relinquere ſemper ſtuduerunt, tu tanti parricidij macula (ſuo enim nomine res appellanda eſt; nec poteſt uerborum praſtigijs facti turpitudo opprimi) foedares? Age, ſi nullum ius eſt tam ſanctum, quod non execrabilis dominandi cupiditas uiolet, quae tanta te mentis caecitas tenet, ut incerta & praecipitia tutis & exploratis anteponas? An non uides Ioannis Auriae ſuperbiam, & elatos ſpiritus omnibus nimios iam uideri? ac liberae Ciuitati in dies grauiores eſſe?

Quid

Quid dubitas, si tu contrarium uitae cursum teneas; moderationisq́ documēta dando te illius dißimilem ostendas, quin Ciuitatis studia in te paulatim sint inclinatura? tuq́ aemulo sublato, qui ijs moribus diuturnus esse non potest, summum in Ciuitate locū obtenturus sis? Summae sapiētiae loco semper fuit, alienae stultitiae euētum ex tuto operiri. Quid igitur contendis spes tuas improuida festinatione anteire? atq. ea, quae cū tarda securitate ueniunt, caeca cupiditate euertere? Turbulenta & praecipitia consilia ijs tātum apta sunt, qui priuatim degeneres; domi egētes; omnibus contempti nullam spem priuatis uulneribus medendi nisi ex malis publicis habent: quiq́ in aduerso consiliorum euentu nihil damni uel in fama, uel in re faciunt ab omnibus ijs rebus iampridem destituti. Qua uero spe tam praeceps consilium ingrederis? aut quibus opibus subnixus tantam rem moliris? An animos tibi faciunt pauculi illi ex infima plebe, quos tecum habiturum speras? qui egentes, & inermes; tum autem subitis mutabiles, si fortu-

fortuna uertat, eadem mobilitate, qua te secuti fuerint, deserturi sunt; atq; etiam oppugnaturi. Exemplo tibi sint innumerabiles aliorum euentus, quàm parum stabilis spes in uulgi fauore collocetur. Popularis ne nominis ciues ad te attractur[ū] speras? an tot graues uiros, tam leui aura mobiles putas, ut ad tuam uocem de tanta re consilium sint capturi? ac societatem tecum inituri sint ij, à quibus consilia separaris; ut tanquam pecudes ad tuum nutum circumagi uideantur? Documento sint, quid animi uiri graues, ac firma ætate habituri sint, pauci isti adolescentes armis tuis circumsepti: quorum etsi nonnulli laetum assensum uultu praeferunt, pleriq; tamen moesto silentio, quādo nulla alia re audent, tuum istud factū haud obscure improbāt. quin potius uerisimile est, illos (id quod in eiusmodi rebus usitatum est) suspicaturos te libertatem, & popularem Remp. prætexendo, cuius auctorem te ex nobilium corpore merito suspectum habebunt, dominationem tibi, & ipsis seruitium moliri. Dubitas igitur, quin hic metus quanuis dissiden

ſidentes inter ſe nobilium, & popularium animos ſit coniuncturus? ac quin illi ſociatis conſilijs arma aduerſus cōmuni libertati inſidiantem uerſuri ſint? Pergebat Panſa preces conſilijs miſcens hominem à prauo incoepto reuocare, cum Verrina, quem ad explorādum Ciuitatis ſtatū miſſum diximus, ſuperuenit: ſeq́; omnia loca adijſſe; oĩaq́; diligenter perluſtraſſe renuntiat, omnia tranquilla & quieta eſſe, & ipſorum conatibus opportuna: tum præterea triremem paratā, atq. omnia compoſita. nō igitur iam eſſe cūctandum. Quare Fliſcus reſponſo dato, in eum ſe locū progreſſum, ut nullus iam ſit regreſſus, aut poenitentiæ locus, Panſam gementem, ac fati iniquitatē, hominumq́; ſcelus accuſantem relinquit: ac de omnium conſilio munera in hunc modum partitur. Triremis Præfecto imperat, ut cum triremi ad anguſtas interioris portus fauces, in quo triremes Auriæ erant in hybernis, inſidēdas proficiſcatur: Othobonum fratrē mittit cum armatis ad portam Diui Thomæ occupandam, qua occupata, ad ædes Andreæ accedat (eæ ſunt

prope

prope à porta, extra urbē sitae) ibiq́; ipsum & Ioannem obtruncent: Cornelium, alterum fratrem nōnullis armatis attributis mittit, qui portam Diui Stephani occupet; Thomam Asseretum cum delecta iuuentutis manu mittit, qui cum celoce in interiorem portum penetret; eoq́; occupato portam sibi patefaciat. ipse cum Verrina, & Hieronymo fratre; iuuenibusq́; conuocatis, ac reliqua suorum manu (erant autem ad centum quinquaginta) terrestri itinere ad eundem interiorem portum contendit: in quem porta ab Assereto iam refracta cum suis ingreditur. Operaepretium est considerare, quàm incerti, ac parum explorati sint coniurationum exitus; quàm leuibus causis magnarum rerū momenta uertantur; quamq́; paruae res ingentes consiliorū apparatus summoq́; astu ductorum saepe euertant. Nam Fliscus ad praetoriam triremem accedens tabulā, quae puppi superiniecta ac ripam attingens usum pontis triremē adeuntibus praebebat, conscendit: quae, cum per se minus stabilis nullis retinaculis circumligata tū

triremis iactatione, quã remigum tumultus, ut in tam improuisa re necessario excitatus faciebat, uacillans ab altera parte collapsa in mare decidit: omnesq; superstãtes ruina sua secum traxit. In quibus Fliscus à nemine suorũ ut in obscura nocte, cõspectus grauitate armorum ad imũ depressus, cum neq. ipse per se conniti posset; neq. à quoquam suorum casum hominis ignorãtium subleuaretur, perijt. Ita pestis, quam in alios machinabatur Fliscus, Diuino iudicio in illũ collata. Qui ad portas occupãdas missi erant, rẽ facile custodibus semisomnibus partim obtruncatis, partim captis cõfecere. Clamor, & strepitus in interiore portu excitatus ab Andrea & Ioanne ex domo prope litus sita in noctis silẽtione exauditus Ioannem exciuit. qui, ut quidnam esset cognosceret, inermis cum duobus comitibus, ac uestitu domestico domo prosilijt; atq. ad portum accurrẽs cum ad portam Urbis peruenisset, atq. ut illam aperirẽt, minaciter clamaret, Flisci cognita uoce laeti fores patefaciũt; Ioannemq; ingredientẽ circunsistẽtes cõpluribus hastilium

ictibus confodiunt. ductaq; deinde temporum ratione pro certo compertum est, eodem temporis puncto, quo Fliscus perijt, Auriam interfectum. Ita duorum iuuenum praeferocia ingenia, ex quorum dissidentibus studijs; ac contentionibus magnos motus; magnasq; turbas in futurum Ciuitati imminere, nemini dubium esset, eodem horae momento fatum sustulit. Qui Ioannem confecerunt, ab Andrea petendo ad cogitationem admissi facinoris mente paulisper auersa spatium Andreae dedere, ut Ioannis casu audito in equũ à suis sublatus cum ipse infirma ualetudine per se conscendere non posset, fuga salutem peteret. At iuuenes, qui erant in interiore portu triremibus in potestatem redactis alius alium percunctantes, quidnam Flisco factum esset, qui nusquam appareret, ea re perculsi non tamen deserunt se; sed Othobono à Ioannis caede reuerso custode triremibus relicto, ipsi Hieronymum secum ducentes; ut fuerat compositum; tota Urbe discurrentes ciues ad arma concitare; ac populare imperium cõclamare incipiunt.

Ad quam uocem cum plerique ex multitudine sese hominibus adiungerent, nullus tamen fuit ex popularium optimatibus, qui se commoueret: partim, quòd à tumultuarijs consilijs abhorrerent; partim, quòd Fliscum hominem à populari causa, si minus simulata in praesentia uoluntate, natura certe dißidentem popularis status auctorē non probabant. Omnes uero, ad tantae rei societatem consilio secum non communicato, neque diu ante concocto, subita uoce tanquam pecudes rapi, suae dignitatis esse non putabant. Interea Gometius Suarius Figueroa Caesaris orator trepido nuntio excitus; ac re subita perculsus inter manendi, & Urbe excedendi consilia incertus animi fluctuabatur. Caeterum hominem retinuit Paulus Lazania. Is uir magnae erat inter populares auctoritatis & gratiae; tenuiorumq́ animos mira beneuolentia comprehensos tenebat: ut maxima illorum pars ad eius nutus consurrectura esset; seq́ in omnia consilia cum illo consociatura. Is igitur, cum caeteri ciues improuiso terrore obtorpuissent, unus

 se non

ſe nō deſeruerat; ſed ualida clientium manu corrogata ita ſe comparauerat, ut ex Fliſcorum euentibus conſilia caperet. Cum igitur ad Figueroam uocatus ueniſſet, bono animo hominem eſſe iubet. ſeſe enim illum firmo armatorum praeſidio ſepturum; inuiolatumq́; ſeruaturum: interea quo Fliſcorum motus euadant, totam noctem expectandum dicit. qui, ſi inanes fuerint nihil porro tentandum: ſin res illis ſuccedere, aliquaq́; in illorum cauſam fieri inclinatio coeperit, enimuero ſe cum Spinola familia, opibus ac numero praepotenti coniunctum, firmiſsimoq́; iuuenum globo ſtipatum tota Vrbe diſcurſurum: Adorniorūq́; nomine ſubiecto, Barnabaq́; Adornio, qui haud longe abſit, interea acceſito; ac Duce ex ueteri more proclamato, haud dubie maiores ad ſe concurſus facturum; maioremq́; popularium ciuiū, ac plebis partem Adornio nomine attractam ſe ad ipſum applicaturam: quin & illos ipſos, qui Fliſcos ſecuti fuerint, illis deſertis ad Adorniorum partes, quas intimis ſenſibus colant, cum reliquis tranſituros.

ſituros. Qua oratione, & auctoritate Lazaniae confirmatus Figueroa omni abeũdi cõſilio plane abiecto euentum expectare cõſtituit. At Iuuenes, cum lux appropinquaret; neq. quenquã ex primoribus, affinibus, & cognatis ſuis ſecum trahere potuiſſent; multitudine quoq. ſpe fruſtrata ab ipſis dilabi incipiente, Fliſco, cuius ductu, & impulſu rẽ eſſet ingreſſi, & Verrina, qui rebus diffidens, in triremẽ ſe receperat, nuſquam apparentibus, animis debilitati, conſilium ſibi quiſq; capere coeperunt: atq. alij in priuatas domos, alij in eandẽ triremẽ ſeſe recipiunt; Hieronymo cum extenuata hominum manu relicto: qui inops conſilij Vrbe diſcurrens cum ſuis intermortuas uoces iactabat. Interea ſummus Magiſtratus, qui tumultus initio nullo ſatis firmo praeſidio contra tantum motum munitus tanto circunfuſo pauore obtorpuerat, cum nõnulli ex optimatibus in ædes publicas ſubinde cõuenire coepiſſent; animos colligere coeperat. ac leniter potius rem ducere, quã aperta ui agere, tutius ratus; quatuor ex principibus ad Hieronymum ad res componendas

nendas mittit. quos ille obuios factos contumaci responso, ut erat stolide ferox à se dimittit. Sed paulo post, desperatis tandem rebus ad portam Diui Stephani cum paucis reliquijs à Thoma Assereto nunquam desertus sese recipit. Ibi de conditionibus cum Magistratu agi coeptum: Nicolaoq; Auria affine internuntio ultro citroq; concursante res ita conuenit. Discederent Flisci ab armis: Urbe excederent: Ciuitatem tumultu liberam relinquerent: id si fecissent, Magistratum illis, & consortibus culpam condonare. Quo decreto per scribam recitato Urbe excedunt; atque in arcem Montobium, quae ab Urbe decem circiter millium passuum distat interuallo, cum suis concedunt. Ita magni Fliscorum motus eodem die excitati & compressi sunt. Urbe tumultu liberata Magistratus quid facto opus sit, deliberat. Cumq; iuris consulti respondissent, non impediri Magistratum decreto & fide nõ tam uoluntate data, quàm necessitate expressa, quominus sibi in Fliscos, & socios animaduertere liceat, cum aliquãdiu sententijs

tentijs uariatum esset, tandem tantae impunitatis exemplum magnam similia admittendi illecebram esse censentes ad seueritatem uersi bona Fliscorum publicant: aedes ad Diuae Inuiolatae amplas, & praeclaras complanant: ipsos, & Verrinam auctores & capita seditionis perduellionis damnant: reliquos consiliorum participes nominatim quinquaginta annorum exilio multant: exercituq; ad arcem Montobium oppugnandum misso, duce Augustino Spinola, additis Dominico Franco, & Dominico Auria procuratoribus, complurium dierum oppugnatione Hieronymum ad deditionem subigunt: capitis, ac rerum suarum summo Magistratui libera potestate permissa. Quae res magnas Genuae praebuit contentiones; magnosq; animorum motus excitauit. Ac res ingentibus uerborum, & sententiarum certaminibus complures dies extracta est; cum non paucorum studia pro Fliscis quoque exarsissent. Ii mitioris sententiae auctores esse; neque ad extremum saeuiendum dicere. satis poenarum Fliscos dedisse, omnibus

bus bonis, ac peramplis & optimis Ditionibus euerſos; aedibus & arce Montobio complanata. Ac ſi quis rem uere exiſtimare uelit, quid tandem Hieronymum & Othobonum commeritos, ut ijs tam implacabiliter ſuccenſeatur? Miſeros adoleſcentes omnium rerum ignaros, ne coſilij quidem participes factos, improuiſo deprehēſos, nullo ad cogitandum temporis ſpatio dato, ad lanienam à uiolento fratre raptos: ad illius nutus miſerorum inſcitiam circumactam. Igitur habuiſſe meritam poenam noxium caput: ipſos extra noxam exiſtimandos. Neque ſe ea re, quam in primis iactari audiant, magnopere moueri, poſteritatis exemplo; ut reliqui uidelicet atrocitate ſupplicij à talibus cogitādis deterreantur. Nam & noſtra & omnium ſeculorum memoria maleficia ſemper acerbiſsime punita; quotidieq́ in omnibus Vrbibus latrones, ſicarios, fures, ac reliquos maleficos homines capitali ſupplicio affici; quorum tamen ſuppliciorum exemplo, aut metu, homines ab ijſdem facinoribus admittendis haudquaquam deterreri. Quod

in maiestatis crimine eo minus sperãdum, quo praemiorum amplitudo acrioribus stimulis homines ad illud impellit. Ac ne illud quidem perpetuum esse, ut in maiestatis & perduellionis crimine nullus sit misericordiae locus. Id enim ut innumerabilia alia exempla omittantur, refelli Caroli Quinti Caesaris sapientißimi Principis exemplo & auctoritate: qui Saxonẽ bello uictum, & in acie captũ morte multandum non duxerit; satisq́; habuerit hominem imperiali edicto, & exilio maiestatis damnatum, quiq́; totam Germaniam in Caesarem dominum suum excitarit, iure suffragij in Caesare creando, & Ditionibus auitis multare. Cõtra alij mirari se uehementer dicere, unde hic mos nunc primum inducatur, uoluntates non facta exquirẽdi. Quod si suscipiatur, nullũ iã fore legum aut iudiciorum usum: quod nemo tam hebes ingenio futurus sit, qui nesciat facta à uoluntate seiungere; & se, aut errore, aut inscitia lapsum, aut extrema necessitate adactũ proponere; aut infinitis alijs calumnijs facinus tegere. Qua uolun-

tate Fliſci uſi ſint, neq; ſe, nec quenquã omnino mortalium diuinare poſſe: prauã fuiſſe, quae ſecuta ſunt facta indicare. ea ſpectanda; ac ſuis momentis ponderãda. Qui poſt Ioannis caedem, fratre etiam mortuo, à quo adacti excuſentur, incoepta nõ omiſerint; ſed portas, triremes, ac reliqua occupata retinuerint; totaq; Vrbe diſcurrentes plebem ad arma uocarint; & in Magiſtratum incitarint; ſibiq; tanquam dominis aedibus publicis à Magiſtratu cedi poſtularint. Auertiſſe Deum immortalem nefaria conſilia; ac Magiſtratui punienda reliquiſſe. Quàm uero cõpar eſſe Saxonis, & Fliſcorum factum? Illum magnitudine animi inductum, nullum ſcelus concepiſſe; non de caede Principum, aut de ullo maleficio cogitaſſe; ſed conſpirationi maximae Germaniae partis, in libertate illius prouinciae defendenda, quam à Caeſare immi nui praeſeferrent; ac ne ad deteſtatam ipſis religionem ſuſcipiendam cogerentur, Ducem ſe non ſubtraxiſſe. Diuino numini cordi fuiſſe, ut inde uictoria eſſet, unde ius ſtabat. Non igitur Caeſarem tã ipſum Saxo-

nem ſpectaſſe in illo incolumi ſeruando, quã totius Germaniæ conſenſum. haud dubiũ, quin ſi in illum animaduertiſſet, omnium tam Ciuitatum, quàm Principum eius prouinciae odia ſibi eſſet irritaturus. Fliſcos uero, quam tandem iniuriam, quemue metum tam atroci facinori praetexere? illi ne impune ferãt, ut Regni inuadendi, patriaeq; libertatis opprimendae cauſa, omnes bonos ad caedem destinarint? tùm uero maius prope flagitium factum iri à magistratu in tãtis parricidijs impunitis relinquendis; quàm ab ipſis Fliſcis in illis ſuſcipiendis factum ſit. Vicit tãdem melior, & frequentior pars: Andrea adnitente; ac grauiſſimas iniurias pio iuſtoq; bello perſequente. decretumq; eſt, de Hieronymo & cõſortibus capitale ſupplicium ſumendum. Ex eo decreto in ipſa arce Hieronymus, & Verrina ſecuri percuſſi: reliqui inferioris ſortis ſuſpendio necati: ipſaq; arx, quae turbulentorum hominum receptaculum ſaepe fuiſſet, ac quieti Ciuitatis immineret; ſolo aequata.

TUMULTUS NEAPOLITANI.

GENVENSES motus felici celeritate oppressos Neapolitani tumultus exceperunt. quorum initia uerborum contentionibus, & iurgijs iactata ad perniciosam mox seditionem, postremo etiam ad ferrum, ac sanguinem, atrociaq; praelia exarserunt. Conflati autem sunt partim Neapolitani populi contumaci temeritate; nonullorum hominū res miscere, ac nouare cupientiū astu incitata; partim Petri Toleti pertinacia, ac nimia dominandi cupiditate. Is erat in Regno *Neapolitano* Vicarius Caesaris; *maximae parti* Neapolitanae *plebis mire gratus; caeterum Nobilitati hostiliter inuisus: quippe cuius libido, quae antea paulo solutior fuisset, à Petro esset cohibita. Nimia enim superiorum*

periorum Vicariorum lenitate nobiles ac potentiores abuti soliti, legumq́ue & iudiciorum metu pene soluti omnia aequabilitatis iura perfregerant; indomitasq́ue cupiditates suas in tenues & humiles homines exercebant: eosq́ue omnibus iniquitatibus uexabant. Hanc tantam tamq́ue effrenatam omnium rerum licentiam compresserat Petrus: siue ille miserorum iniurijs permotus; iustitiaeq́ue studio adductus: siue ob conceptum in Nobilitatem odium, à qua se grauiter laesum putabat. Nam cum Petrus initio magistratus apud Nobilitatem multis de causis grauiter offendisset; eiusq́ue seueritas nimia uideretur illum Nobiles apud Caesarē criminari nunquam destiterunt; multisq́ue nominibus inuidiam homini conflare studuerunt, eaq́ue de causa Caesar Petrum Patiecum Pontificem Geennensem ad res cognoscendas, cū amplissima potestate Neapolim misit; illeq́ue multa emendauit; ac Magistratuum arbitria certis legibus cohibuit. Ad extremum cum Caesar bello Africano confecto, Neapolim uenisset; duo ex principibus Nobili-

bilitatis Ferdinandus Sanseuerinus Princeps Salernitanus, & Alfonsus Daualus Marchio Vastij, adhibito Andrea Auria summo maritimarum rerum Praefecto magna parte Nobilitatis adnitente ac studijs consociatis, summa contentione cum Caesare egerant; ut Petrum è prouincia reuocaret; neue ullo modo Neapoli dimitteret: Virum, quem omnibus bonis offensum, cuiq; omnia uenalia esse diceret; tum autem dissolutum, & ignauum: qui Regnum florentissimum in pace esset euersurus; in bello amissurus. Caeterum perpetuam constantiam retinuit Caesar; ne uirum quem semel extulisset, sine grauissima causa euerteret. Quibus iniurijs irritatus Petrus, uir ingenio uehemens, & impotēs in Nobilitatem omnem iram, omnemq; imperij sui uim effuderat: eam iudicijs seueris faciendis, delictisq; acriter puniendis assidue exercere: nullus ne in minimis quidem erratis esse ignoscēdi locus: quodq; in primis Nobilium animos uulnerabat: leuissima quaq; de causa Proceres ac summa nobilitatis uiri luce ac palam in medio fo-

ro comprehendi, & in carcerem duci: ibi tanquam nocturni fures, atq. infimæ sortis homines sine ullo dignitatis discrimine adseruari. Quae res ut Nobilitatē ad execrabile odium Petri efferauerant, ita magnam homini apud plebem, & tenuiores gratiam conciliabant. qui, cum ob summum illius beneficium, à quo sese ex maximis miserijs extractos praeseferebāt, tum ob natura insitum plebi in nobiles odium Petrum iniuriarum suarum uindicem in oculis ferebant: uulgoq́ laetabantur, quibus ipsi à Nobilitate premi soliti essēt acerbitatibus, eas omnes à se depulsas, in eandem ipsam nobilitatem uertisse. Is status rerum, isq́ habitus animorum Neapoli cū esset, Romani Inquisitores (in quibus erat Ioannes Cardinalis Compostellanus Petri frater) cum rumor in dies percrebesceret, Regnum Neapolitanum nouis haeresibus tentari; eamq́ luem in dies gliscere, duos Dominicanos monachos Inquisitores in Vrbe et Regno Neapolitano creant. Ii cum ad Petrum accessissent; ostensoq́ diplomate Regium assensum de more postulassent, quo

man-

mandatam iuriſdictionem exercere poſſent, Petrus multa praefatus de ſua, ac Caeſaris Regis ſui pietate; ſummoq́ religionis ſtudio, cuius cauſa tantam molem belli in Germania ſuſcipere non dubitaſſet, Reſpondit, cupere ſe quidem haereſes de Regno exterminari; caeterum rem, quam petant, magnae ac diuturnae deliberationis eſſe: neq. temere mouendam. Abominādum enim Neapolitanis eſſe Inquiſitionis nomē; cuius mētio haud dubie magnos ſit tumultus excitatura: proinde non ita properandum. Diploma igitur ſecum haberent; ac rem ſilentio tegerent; bonoq́ animo eſſent: ſeſe enim eam curā ſuſcepturum: aliquamq́ rationem initurum rei ſine offenſione expediendae: fidemq́, & obſeruantiā ſuam ſanctae Pontificiae ſedi, ut omnibus in rebus ſemper fecerit, in hac quoq. probaturum. Et ſecundum eam reſponſionem Petrum anceps cura in diuerſum trahere. Hinc cupiditas, illinc timor animum uerſare. Cupere ab inſito ſibi, ac Caeſari, & uero nationi Hiſpanorum religionis ſtudio Inquiſitionem inſtituere; rem neceſſa-

riam hominibus à prauarum opinionum contagione integris ac puris seruãdis; tum praeterea ueteri Ecclesiae disciplinae, sacrisq; institutis tuendis. Quanquam nonnulli (uana fortasse interpretatione) illam quoque addebant causam; uiro imperij nimio Inquisitionem cordi esse, quæ suas opes, ac potentiam mire esset amplificatura; cuiusq; metus Neapolitanis subinde iniectus eos magis obnoxios pedibus suis esset subiecturus. Contra, rei magnitudine deterreri. Intelligere enim, quanto odio, & execrationi summis infimisq; esset Inquisitionis nomen: uererique ne eam contentionis molem excitaret; cui par esse non posset. cum praesertim in uulgi beneuolẽtia haud multum sane poneret, quod sciret omni leui aura mobile. Contra, haud dubitaret, quin Nobilitas hostili odio sibi infensa ex re tam populari occasionem esset arreptura iniuriarũ suarum ulciscendarum. ad quã si se plebs applicuisset (ut praesens offensio maiorem uim habet ad animos hominum irritandos, quàm praeterita beneficia ad eosdem in amore retinendos) uictusq; propterea

pterea succubuisset, iam tum animo prouidere, ad quam intolerabilem arrogantiam ea res Neapolitanorum animos esset inflatura. quippe qui experti conspiratione sua Toletum inferiorem, nimios spiritus essent sumpturi: contumacesq́; facti, infinitum illud imperium, quo tot annos homines deuinctos, ac subiunctos habuerit, perfracturi. sic fore, ut auctoritatem diu, ac paulatim collectã, uno tempore uniuersam profundat; formidolosumq́; illud Petri antea nomen, breui contemptui sit. Cum in his difficultatibus consilium haereret; multosq́; dies incertus animi fluctuatus exitum non reperiret, tandem consilio in omnes partes cauto rem expediuit. Commodissimum uisum est, per clientes & beneficiarios suos, quorum ex plebeiorũ presertim primoribus haud exiguum numerum habebat, Neapolitanorum animos sensim occulteq́; disseminatis sermonibus tentare; remq́; ea lenitate, eoq́; astu ducere, ut ipse nomine suo minime interposito Neapolitanos inter se committeret; ac spectator tantum, quorsum excitati motus euaderent;

rent; ex illis in die consilium caperet. Ac si in suam causam fieri inclinationem uideret; tum uero uoluntatem nudaret; omnibusq; suis ac magistratus uiribus connixus rem inclinatam impelleret. quòd si obstinati in resistendo, ac quiduis potius perpeti parati Neapolitanorũ animi perstitissent, inexuperabilibus uim haudquaquam afferre: sed cum se medium in certaminibus gerere simulasset; neq. iccirco uictus uideri posset, nulla dignitatis facta iactura, desistere. Quod sapiens consilium si perseueranter ad finem tueri potuisset, profecto omnis tumultuum ac seditionum causa sublata esset. Igitur sermones de Inquisitione per emissarios sensim sunt iniecti: qui cum breui in immensum percrebuissent, magnos animorum motus; mox etiam tumultus excitarunt. Res enim statim coetibus, & contentionibus agitari coepta est. Eam uulgo pro se quisq; aspernari; ac tanquam Ciuitatis pestem execrari. Humani enim ingenij uitio fit, ut anticipationes inueteratae multitudini praesertim, apud quam plurimũ ualent; eripi uix

possint.

possint. quae res tum Neapolitanis usu ueniebat. Nam cum forte per ea tempora sub ditionem Ferdinandi Hispaniarum Regis uenissent; cum ille Inquisitionē in Hispania in Hebraeos & Mauros instituisset; multaq́ue seueritatis exempla in homines pertinaces edi necesse esset; aliјq́ue exilio, alij bonis, alij etiam morte multarentur, Neapolitani haud reputantes in quàm diuersum hominum genus ea expromerentur, metu, ne eædem acerbitates, si Inquisitionem accepissent, sibi essent subeundae; Inquisitionis nomen execrantes omni ui restiterunt: ut Ferdinandus rem summa contentione tentatam tenere non potuerit. Quin etiam Inquisitores Neapolim missos male acceptos, ac multatos eiecerunt.

Nulla igitur ratio opinionem animo penitus comprehensam euellere poterat: sed tēpora à Ferdinandi memoria repetentes Neapolitani uiri caeteroqui pij, ac religionis, Diuiniq́ue cultus in primis obseruantes Inquisitionem rem sanctam, ac salubrem, sacrisq́ue institutis, ac sincerae doctrinae tuendae apprime necessariam horrere;

rere; ac tanquam Ciuitati exitiosam detestari: neq. contraria quamuis salubria suadentium orationem auribus admittere: sed sese ad resistendum mutuo hortari, atq. cōfirmare: praeter paucos, & ex nobilitate, & ex plebe, partim apertos, partim obscuros Inquisitionis fautores. Ii omnes cum Petro amicitia, familiaritate, beneficijs ferè cōiuncti, cum sese ad eius uoluntates semper aggregassent, Petri cupiditatem studijs suis satis declarare putabātur. Neq. aberat suspicio, eorum in primis hortatu in eam mentem Petrum impulsum; cum magnum ex ea re prouentum; magnamq; immanis pecuniae conficiendæ facultatem homini ostentassent: suae etiam ipsi priuati quaestus spei seruientes. Eorum uoces oēs aspernari; hominesq; ipsos ueluti patriae hostes, communisq; libertatis proditores auersari; ac contumelijs & probris lacerare. Igitur cum in dies sermones, & tumultus augerentur, res à populari iactatione ad publicum Ciuitatis consilium traducta est. Ii sunt ex nobilitate quinque uiri, singuli ex singulis curijs,

in quas omnis Nobilitas distributa est; & unus de plebe. Hi sex unum in locum congregati de rebus Ciuitatis cõsulere, & statuere solent: ac si qua grauior deliberatio incidit Nobiles singuli ad singulas curias suas, plebeius item ad plebem referre: frequentiorq; curiarum & plebis sententia paribus singularum curiarum, ac plebis suffragiorum momentis pro Ciuitatis decreto habetur. Igitur cum nobilitatis, ac plebis quotidie consilia haberentur, res in dissensionem uenerat: omnibus fere, omnisq; generis hominibus Inquisitionem repudiãtibus; perpaucis tantum, quos diximus, accipientibus. Qui motus, ac dißidiorum causae ut tollerentur, Magistratus Petrum adit, ac Ciuitatis statum homini demonstrat; quam solicitam suspicione, atq. eius rei, qua nulla Neapolitanis sit acerbior, metu suspensam non prius quieturam dicunt, quàm Inquisitionis mentio plane fuerit oppressa. Id ut faciat, uehementer rogant. Cum id aßidue facerent; Petrumq; saepe adirent, Petrus aduersus tãtam Ciuitatis uoluntatem propositi retinens hilari

lari uultu, ac blandis uerbis homines accipiebat: eos bono animo esse iubere: uarijsq; ac perplexis responsis à se dimittere. nam modo aperte negare, sibi unquam in animo fuisse Inquisitionem inducere; quin etiam sese Caesari ipsi, si ad eā rem animum adiecisset; acriter restiturum; modo affirmare, sese compertum habere, non paucos esse Neapoli; quorū nomina apud se subscripta habeat; qui nouarum opinionum erroribus deprauati, à perpetuis Ecclesiae institutis deflexerint. Horum puniendorum, atq. huius cōtagionis de Ciuitate tollendae aliquam omnino esse ineundā rationem. Non tam uaria Petri responsa, quā eorum, qui & de Nobilitate, & de plebe, partim occultis, partim apertis studijs Inquisitionis rebus fauebant, Petri uoluntatem declarabant. Eorum oratio, quòd omnes fere familiaritatis, ac munerum, & beneficiorū acceptorum necessitudine Petrum attingerent; de ipsius ore mitti uidebatur. Nouam uero haeresis compescendae uiā quaerere, cum omnia ueteribus Ecclesiae institutis diligenter prouisa dicerent; ad eam

inter-

interpretationem reuocabatur, ut Inquisitionem, quam aperte se consequi posse non speraret, artificio expugnaret. Cumq; quodam die, in plebis concione certatum sententijs esset; Dominicumq; Tarracinũ, qui in Sexuirali magistratu locum plebis tenebat (quamuis rem uerbis dißimulare niteretur) Inquisitionis auctorẽ esse, ac Petri uoluntati seruire manifeste appareret, Petrus Antonius Saponus, ex prĩcipibus plebis, haud contẽnendis Regni honoribus usus, qui et ipse Inquisitioni fauebat, ita disseruit. Neq. nouũ hoc facitis Neapolitani; neque principes uos aduersus benemeritos ingrati existitis. Fecerunt hoc idẽ alij saepe populi. Caeterum in illis aut magnorum commodorum spes; aut ingentium detrimentorum metus; aut postremo noua aliqua iniuria praeteritorum beneficiorum memoriã extinxit: uos uero qua tãdẽ eiusmodi, aliaue ulla de causa Petrum nunc oppugnatis? Equidem nullam aliam inuenio, nisi ut ijs ipsis inimicis uestris gratificemini; à quorum acerbißimis iniurijs uos ille saepe defendit. Agite igitur primum hoc

uos perfidiaene, an summae dicam stultitiae exemplum posteris prodite. Atq. ego inimicos uestros usque adeo felices esse doleo; quibus facultas data sit non modo Petrum ulciscendi, sed etiam per uos ulciscendi. Crimen illi iam diu Petro apud Caesarē quaerunt: en ex seditione uestra tandem reperient. Eius causam, si Dijs placet, Petro aßignabunt: perinde quasi non ipsi uobis adiuuantibus illam conflarint. Hostile igitur odium, quod ideo in hominē gerunt, quod uobis benigne fecerit, uosq; ex ipsorum faucibus eripuerit, ijsdē uobis socijs, & administris, per summum uestrum dedecus, atq. adeo scelus in illum exproment. Vbi sunt uestra illa ardentia studia? Vbi uocum, & acclamationum significationes, cum Petrum Neapolitanae plebis parētem appellabatis? cum uota pro illius salute faciebatis? Vbi contra, execrabile odium, quo Nobilitatem detestari soliti estis? neq. id iniuria; tot saepe ab illa iniquitatibus uexati. Tam cito haec omnia exciderunt? tā parum stabili gratia beneficia apud uos collocantur? tam leuiter uestra fundata est fides?

fides? Vnde ista subita tāta animorum mutatio? Quae res uos de pristina mente uestra depulit? Quam causam tanto furori praetexetis? Aliquam ne exijs, quas modo commemoraui, aut cōmodorum spei, aut incommodorum metus? nam iniuriā quidem uobis à Petro factam, ne ipsi quidem eius inimici ullam possunt cōminisci. Duo illa quaeso sigillatim quaeramus: quanquā nulla spes, nulla formido homines debet de officio, ac fide deducere. Sed tamen, quia multi saepe idem fecerunt; quia his moribus iam usitatum peccatum est, de utraq; re separatim uideamus. Ac spem quidem quam tandem consectamini? Illud fortasse spectatis, ut Petro insectando infensam Nobilitatem uobis concilietis? Ita credo. An nondum cum ex ijs rebus, quas ipsi experti estis, tum ex omnium seculorum memoria satis didicistis, Nobilitatem & plebem inexpiabili odio inter se dissidere? neq. id temere. nimis enim elatos spiritus uanum hoc Nobilitatis nomen solet afferre; nimisq; homines inflare. Itaq; plebem & tenuiores homines nusquam alio, quam ad

ſeruiendum natos exiſtimant: quos ita deſpectui habẽt, ut hominum forma & effigie illos uti prope indignentur; nedum ullo in pretio aut honore habendos cenſeant. Furor eſt, ita affectos animos putare ullis aut officijs mitigari, aut beneficijs demereri. Euertite uero Petrum Neapolitani: experiemini, utrum hoc beneficio ueſtro gratiã à Nobilitate inieritis; an praeſidio illo ſublato, quo uno aduerſus illam adhuc communiti fuiſtis, uiam ad uos opprimendos expedieritis. Quid? quòd Petrum non modo à nobis alienamus; noſq; illius ope nudamus, ſed etiam ad ſocietatem nos euertendi cum inimicis noſtris ineũdam inuitum attrahimus. An ille tanti animi uir, tãtam proditionem inultam feret? Cumq; noſtri miſericordia nullo à nobis beneficio affectus cum illis tantas inimicitias ſuſceperit, noſtri nunc odio tanta a nobis laceſſitus iniuria, non cum illis amicitiam cõiunget? Quòd ſi in inimicos noſtros tam ſeuerus, ac uehemens fuit noſtra tantummodo cauſa; qui tandem in nos futurus eſt, ſuiſmet ſtimulis, qui longe acriores ſunt, incitatus

tatus? Iam uero praeclarum documentum nos complectendi, atq. offensionem nobilitatis negligendi successoribus Petri constituimus, cum uiderint illum tam effusæ in nos beneuolentiae; tantorumq́ beneficiorum eiusmodi fructum cepisse. Utilitatem huius consilij uidetis Neapolitani. Quin illud igitur celeriter arripimus? nosq́ in illud, perpetuis inimicis nostris auctoribus praecipites damus? neq. prae hac utilitate, quoniam ita magna est, ullam aut officij aut fidei rationem ducimus. At enim missam facimus utilitatem. Ingentis mali imminens periculũ nos terret. Quod tandem? Inquisitio nimirum nobis ad timorem proponitur. Hic Neapolitani nõ iã aut inscitiam uestram reprehendo; aut aduersariorum uestrorum calliditatem accuso; sed fati iniquitatem conqueror. Non inquam, aut uos naturali quadã inscitia labi uerisimile est; neq. tanta mentis caecitas in ullo omnino mortalium esse potest; neq. tãtum est in inimicis uestris ingeniũ, ut uos in tam euidenti re circumuenire possint: fatum uos præcipites rapit: fatum in-

quam,

quam, mentem uobis plane eripuit: quod mentes hominum caecare, ubi ingruentem uim suam infringi non uult; uere à sapienti uiro scriptum est. Nam per Deum immortalem unde ista suspicio ita penitus mẽtibus uestris insedit? En adest Petrus, qui Inquisitionem se unquam constiturum, aut id in animo habere negat: fidemq́; suã dat, ac clarißimis uerbis testatur; etiam Caesaris imperio se in re, quam tantopere Ciuitatem hanc auersari uideat, restiturum. Quae malum, tanta est ista mentis caecitas; ut maiorem fidem hostibus uestris habeatis, qui capitali odio à uobis dissident; quàm ipsi parenti uestro Petro, cuius omnes curae semper fuerunt in omnia uestra commoda uersae? quiq́; tanta beneuolentia uos, ac salutem uestram semper est complexus, ut pro ea Nobilitatis inexpiabile odium sibi irritare non dubitarit? falsam ne opinionem ita penitus animis comprehendistis, ut eam ratio, atq. ipsa euidens ueritas extorquere non poßit? quin etiam ego, ac mei similes, inuidia apud uos ea de causa laboremus, quòd aliquem lo-

cum gratiae apud Petrum obtinere existimemur? quaeq; res nos acceptiores uobis facere deberet, ea inuisos facit; perinde quasi cōsilia cum illo de Inquisitione sociasse arguamur. Ego uero clarissima uoce pronuntio, me neq. Inquisitionis accipiendae uobis auctorem esse; neq. in ea re, quam tantopere uos abominari uideam, consilia & sensum meum à totius ciuitatis consensu posse sepaeare. Assentior equidem Petro ea in re, quam neq. uos, neq. quenquam pium recusaturum puto; aliquam rationem ineundam serpentium haeresum ex hoc Regno extirpādarum. Ac quanquam ego nihilo minus, quàm caeteri, Inquisitionem repudio, tamen non uerebor quae cogitatio saepe animum uersauit, uobis exponere: quod in bonam partem accipiatis, rogo. Si quis peregrinus, nobisq; amicus huic concioni intersit; atq. ita nos uniuersos roget. Agite Neapolitani, quid est quòd Inquisitionem tantopere expaueatis? quae tandem Regna, aut quas Urbes ab illa euersas unquam audistis? utrum tandem Christianorum instituto uiuere, ac gliscē-

tem

tem hanc pestem cohibere non placet: an est ulla praeterea satis certa, & explorata ad eam rem, quàm Inquisitionis uia? Et utrũ uos Venetijs libera ac sapientissima ciuitate, Romaq́; ipsa religionis & imperii arce, ac capite, caeterisq́; Ciuitatibus & Regnis, quae tota fere Europa Inquisitionem acceperunt, sapientiores estis; an dignitate eximii esse postulatis? Quid amabo, haec amanter monenti respondeamus Neapolitani? sapientia ne an dignitate nos cæteris nationibus praestare? At cauete, ne arroganti responso sermones, qui de nobis apud multos percrebuerunt, paulo tumidiora, & inaniora esse Neapolitanorum ingenia, confirmemus et augeamus. maiores ne nostros acriter Inquisitioni semper restitisse? At ille euestigio occurrat; res humanas temporibus in primis regi: quodq́; maiores nostri fecerunt, tempora illa tulisse: nunc nobis ad praesentia tempora consilia accomodanda: nondum patrum nostrorum ætate exortas fuisse has haereses, quae nunc seculum tenent: quid igitur mirum, si unde nullum tum periculũ metuebatur; eius

rei

rei remedium ſuſpectum patribus noſtris fuit? Quòd ſi ille ipſe porro rogare pergat. Quid ſi Petrus in animo habeat Inquiſitionem Neapoli omnino conſtituere? Idq́ʒ Caeſare auctore moliatur? (neq. enim illum tantam rem Caeſaris iniuſſu de ſuo capite moturum uериſimile eſt) Petro ne, ac Cæſari ipſi in contentione uos pares putatis fore? Quē igitur aliū fructum ex tāto certamine, quod animis imbibiſtis, uos percepturos ſperatis; quàm ut Inquiſitionem, quam nunc cum bona Regis ueſtri gratia accipere poteſtis, inuiti tandem, illiuſq́ʒ odio uobis irritato accipere cogamini. Si ita inquā, admoneamini; an non digna hæc uideantur, quae mentes ueſtras ab ardore iſto ad ueſtra ſedatis mentibus cogitanda conuertat? Verum nihil horum eſt; neque Petrus quicquam niſi de cōmodis ueſtris cogitat; neq. conſentienti uoluntati ueſtrae aduerſaturus eſt unquam; ſi modeſte & leniter, ut aduerſus ſummum imperium decet, cum illo agatis. quòd ſi contumacia ueſtra illum temere pergitis uobis irritare, cauete, ne uirum acrē, & uehemētem, cum

uestro malo ad ea quae nō cogitat, inuitum attrahatis. lenitatem hominis, & mansuetudinem saepe experti estis: uidete, ne iracundiae, & seueritatis uobis sit periculum faciendum. Extremum illud faciam Neapolitani: quamuis dolus istorum, qui uos tam leuibus de causis in fraudem inducere conantur, non manifesto teneretur, non tamen uos animis labare oporteret; sed ad eius potius auctoritatem, in cuius beneuolentia firmißimum praesidium uobis semper experti estis, uoluntatem conformare; quàm eorum, qui uos semper hostiliter uexarunt, uerbis fidem adiungere: illud uobiscum reputantes, nihil esse tam stultum, quàm eorum sequi cōsilium, quos naturale, ac penitus insitum odium in cōsilio dando uestram potius perniciem, quàm utilitatem cogat spectare. Oratio contra tātam in cōtrariam partem uoluntatum inclinationem nullo assensu audita est: acriter maiore parte principum plebis resistente; atq; omnibus undiq; reclamantibus. In quibus Ioannes Suessanus uir acer & experiens, & in causa usq. ad extremum acriter uersatus

ſatũs ita populum allocutus fertur. Perturbauit me Neapolitani oratio Saponi. nam de Inquiſitione, cuius cauſa conueniмus, tantummodo nos uerba facturos putabam: de qua ut ſententiam dicerem paratus ueneram. Verum Saponus cauſae fortaſſe diffiſus, quod ueritate, & ratione deſperat; id artificio aſſequi nititur. Cauſam enim Inquiſitionis, in qua non ſatis firme ſe conſiſtere poſſe intelligit, leuiter et diffidenter, ac per peregrini perſonam attigit; in meritis uero Petri extollendis, ingratiq; animi culpa nobis exprobranda multus ſane fuit: ut uidelicet nobis uerecũdiam imponeret hominis de nobis optime meriti lædendi; cuius etiam rei nefariam nos societatem cum cõmunibus inimicis coiſſe arguit; moramq; ſtudijs noſtris, quae ardentia huc attulimus, inijceret. Quo callidius iſti nobiſcum agunt, eo diligẽtius nobis ab illis eſt cauendum. Atq. ego paulo ante Saponi ſapientiam mirabar; qui cum à Petri uoluntate offendenda, ab homineq;, ut ipſe dicebat, oppugnando tam multis nos uerbis deterreret, planũ non fecerit, in quo In-

quiſitione repudiãda Petrum aut offendamus, aut oppugnemus? Id ſi feciſſes Sapone, ancipitem nobis deliberationem praebuiſſes; utrum, ne ingrati in Petrum exiſteremus, Inquiſitionem acciperemus; an ueniam nobis daret Petrus, ſi in re, à qua hunc populum tantopere cernimus abhorrere, explodenda noſtrae potius, ac liberorum noſtrorum ſaluti, quàm illius cupiditati obſequi maluiſſemus. Nunc tu nullam ſatis dignam cauſam attuliſti. Nã eã quidem quam attigiſti, crimen ex ſeditione noſtra Petro conflatum iri, ipſe tu alia parte orationis tuae imprudens diluiſti, cum Caeſaris iniuſſu tantam rem Petrum haudquaquam auſurum fuiſſe, palam affirmaſti. Quod igitur crimen; quaeue inuidia aduerſus Petrum conſtitui poteſt in motibus, ac tumultibus, ſi quos forte ea res excitarit; quam ille Caeſaris iuſſu tentet? Quin tu igitur iſtas ambages, iſtãq; à te de Petro euertendo ex tempore confictam fabulam omittis? Nihil enim iſta nos mouent. Vt ne illa quidem, quae in amplificando odio, quod inter plebem, & Nobilita-

litatem uiget, plurima protulisti. Equidem scio nonnullas esse solere inter plebem, & Nobilitatem uoluntatum dissimilitudines; nonnullas quoque inter se dissentiendi causas saepe incidere. Caeterum, non usque adeo execrabili, ac perpetuo odio ista exercentur, ut non saepenumero commune bonum in ijsdem rebus asciscendis, & repellendis illorum uoluntates coniungat. Neque nos ad Inquisitionem detestandam Nobilitatis auctoritate adducimur; sed studijs ipsi nostris ducimur. cuius rei, uel ea sit fides, quòd simulatque mentio Inquisitionis in hac Urbe facta est, omnes nos pro suo quisque animi sensu, ac dolore ad eam recusandam à nemine instigati studijs nostris exarsimus. Nihil est igitur, quòd nos istis praestigijs uestris, Petriq; nomine opponendo, aut nostro in Nobilitatem odio inflammando, de stabili nostra, certaq; sententia conemini deijcere.

Quare ad ea, quae propiora huius deliberationis sunt, tandem ueniamus. In qua re, pace tua dixerim, perridicule facere mihi uisus es Sapone, qui, ut deli-

deliberationem de tanta re tardares, te esse Inquisitionis auctorē, aut illā suadere negasti. quasi uero deliberatio nostra à tua sententia pendeat. Non nos Sapone, quid tu censeas, aut uelis curandum ducimus; sed ea nos terrent; quae tam ingentibus initijs moueri uidemus; sermones inquam, qui maius in dies robur sumunt: ij à Petro, qui nutu posset, non compreßi, eius uoluntatem nudare uidentur. haec nos suspicio solicitos habet. Verbis quidem, usq; perplexis, se Inquisitionē uelle Petrus negat; re affirmat. Cur enim hos sermones tantorum tumultuum causam ferendo alit? Vnum urgebas; ne à Petri uoluntate nos disiungeremus. In qua tandem re? fidem faciat Petrus Inquisitionem se nolle, sermones in dies percrebescentes cum auctorum malo ac supplicio compescendo: metum quo ciuitas suspensa est, demat: iam hae, quibus nunc omnia ardent, conticescent turbae: iā Neapolitanus populus totus Petri erit: iā omnes nos in obsequijs erga illum tibi, ac caeteris gregalibus tuis praecurremus. Quòd si Inquisitionem dißimulāter, & per amba-

ambages instituere Neapoli cupit, dabit ueniam Petrus si nulla merita tanta putamus; quin illis exitij timorē (omnes enim ita existimant) potiorem ducamus. dabis ueniam tu ipse Sapone, si in assensu nostro ad illius uoluntatem adiungendo, te auctorem non satis locupletem putamus: Vt ne peregrini quidem persona à te inducta satis ponderis habet ad nos mouendos. cui facile oratio praecidi potest, si respondeamus; exteros alienarum Ciuitatum studia, ac mores plane tenere non posse: nosq́ recte uiuendi non exteros, sed maiores nostros magistros habere: neque caeterorum iudicia maiorum nostrorum auctoritati praeferre: neq. quae in alijs Ciuitatibus fiunt, quanquam optima ratione ab illis fieri credimus; ad mores nostros accommodari: quantacunq. tandem amplitudine illæ ciuitates sint; & in quātacunq. prudentiae laude uersentur. Neq. Neapolitanus populus ulli omnino mortalium de pietate concedit. qui etiam sine Inquisitione Christianorum instituto, ut semper fecit uicturus est. Quam Inquisitionem, non ut rem

suapte

ſuapte natura malam, ſed ut minus ſibi in praeſentia aptã recuſat. Quin etiam illam ſanctam rẽ, & inprimis ſalutarem confitetur: eorumq́; Principum, ac populorum, qui illam acceperunt, & colunt; prudentiam & pietatem probat, ac laudat. Haec Neapolitanum populum reſpondere peregrino tuo renuntia Sapone: ac laruam depone. neq. eorum ſimilis ſis, qui petitionem conijciunt, & brachium ſtudent occultare. O miſsis igitur iſtorum praeſtigijs, ad uos me Neapolitani conuerto: laetorq́;, quòd eum omnium ueſtrum ardorem cerno; ut nulla unquam iuſta cauſa fuerit, quæ eadẽ eſſet aeque popularis. Non igitur, ut uos hortarer, aut docerem, huc orator ueni; ſed ut ſententiam meam, & charitatem erga patriam teſtatam relinquerem. Nam neque incenſa ſtudia ueſtra aut mea, aut cuiuſquam adhortatione egent; & quae in Inquiſitione re non improbanda, atq. adeo laudanda, uerum Neapolitano populo fugiẽda, horremus; ea uos tacitos cogitationibus ueſtris ſubijcere ſcio: ſatiſq́; illa ſunt per hos dies omnium ſermonibus iactata,

ac disputationibus agitata. Neq. ego Caesarem aut Petrum tacite perstringo. Nihil in illis sordidum, aut humile unquã cognoui: religionisq; tantum studio illos puto ad hoc consilium animũ adiecisse: si modo adiecerunt. sed, quod de Briareo est in fabulis, libet commemorare; quem ferunt centum manibus usum: ministros uidelicet manus Principis interpretantes. Non igitur Caesarem aut Petrum timeo; sed uos: uos, inquam (libere enim in tanto salutis discrimine agendum est) qui Petri latera stipatis: qui eius uoluntatum administri, satellitesq; estis: quorum magnã partem ad omnia nostra cupiditatis oculos adiecisse suspicor. Haec nos terrent: haec nos nõ Inquisitionem, quã si hic abesset metus, ultro asciscceremus, sed hiantem, et rebus nostris imminentem auaritiam abominari cogunt. Neque praesentes uos modo formidamus; sed eos quoq;, qui uobis succedẽt. Hæc Neapolitani hoc tẽpore pugnãtur. Facite meminеritis, quanta Neapoli, ut in magna Vrbe, ac celebri, copia sit egẽtiũ hominũ & profligatorũ, quibus nihil religiosi, aut sancti sit;

quiq́ nullo Diuini Numinis metu contineantur; & exigua mercede fidem addictã habeant. Quem enim nostrum, quamuis pium, ac purum ab istorum cupiditate integrum; quam domum clausam; cuius rem tutam ab istorum rapacitate putatis fore? Accipite uero Inquisitionem Neapolitani: næ illam in capite, fama, fortunis uestris, liberorumq́ uestrorum dominantem cernetis. At enim Caesar, & Petrus coeptam rẽ, cum religionis, tum etiàm constantiae, & existimationis causa, perseueranter tuebuntur. Nondum nudarunt uoluntatem Principes: nulla igitur illis inconstantiae fama in desistendo est timenda. Neque ego apud illos putem consentiẽtia studia nostra tam leuia fore. Illud credo uerendum erit Caesari, ne uictus destitisse uideatur, quòd non illi fuerit par nobiscum contentio; potius quàm meliore ratione adductus, quae res in laude semper posita fuit; sententiam mutasse, Ferdinandum maximum ac sapiẽtißimum regem imitatus, qui Princeps uehemens, & experiens tamen in hac eadem re aduersus patrum nostrorum incitata

tata studia tendere destitit. Cumq́; causae, quamobrem patres uestri Inquisitionem tam constanter tum recusarint; ut illis Ferdinãdus cedere in animum induxerit, eadem adhuc maneant; cur uos diuersam à patribus uestris sententiam habeatis non uideo. Denique sic statuo, omnia pericula adeunda; oẽs acerbitates subeundas; mortem denique oppetendam potius, quã tam durum iugum accipiamus. Quod igitur me facturum negaui, uos hortor Neapolitani, ut quae singuli in quotidianis sermonibus, qui per hos dies fuerunt, prae uobis tulistis, ea nunc uniuersi cõsentiẽte clamore, ac uoce libertatis indice declaretis: quodq́; caput est: ut qua de libertate uestra; de uita; de fortunis decreueritis, ad ea cõstanter defendenda uos comparetis: similesq́; patrum uestrorũ sitis; quos accepimus ad omnia extrema descẽdere paratos fuisse potius, quã sibi, liberisq́; suis illud iugum imponi paterentur, quod morte ipsa, iterum dico, si nulla sit alia eius uitandi uia, sit depellendum. Cunctis assentientibus, in eius sententiam disceditur. Igitur Ciui-

tatis Magistratus fortiter, & libere agendum esse statuẽtes Petrum adeunt, ut summam & extremam Ciuitatis uoluntatem homini proponant. Atq. Annibal Bozutus iuuenis acer, in primisq; Neapolitanorum copiosus, cui id negotium publice datum est, huiuscemodi ad Petrum orationem habuit. Vtinam Petre nulla unquam incidat res, quae nos magis à te dissentire, aut à perpetua, contestataq; fidelitatis laude, cuius titulo haec Vrbs insignis semper fuit, deflectere cogat. Summam in te Petre pro singulari tua religione, Vrbis, ac Regni huius ab istis nouarum opinionum contagionibus purgandi uoluntatem uidemus. Cui rei tantum abest, ut aduersemur, ut contra omnibus precibus efflagitemus; ut in pia ista ac sancta mente permaneas: ad nullamq; rem ardentiora, aut magis consentientia studia nostra sis habiturus: neque ullum uirtutis tuae, & istius loci, quem obtines, munus Neapolitano populo gratius esse posit. Quòd si gliscentis mali tollendi, nulla est alia, quam Inquisitionis uia, nos uero illam

lam non libenter modo, ſed etiam cupide accipimus; atque adeo ultro aſciſcimus. Noſtrae enim, ac maiorũ noſtrorum pietati proximi ſemper futuri ſumus: religioniſq; ſtudiũ omnibus rebus anteponemus. Caeterum ut Inquiſitionem rem ſanctam, ac piam fatemur; quiq; illam Principes, ac populi in Regnis, & Ciuitatibus ſuis acceperunt, eos pie, ac ſapienter feciſſe non dubitamus; ita Neapoli non id adhuc habet uitij res; neq. tãtum robur impura lues aſſumpſit, ut non multae aliae rationes facile iniri poßint, eam ex hac urbe, atq. ex toto hoc Regno exterminandi. Extremum remedium extremis temporibus reſeruetur. Notum tibi eſt Petre, populum Neapolitanum execrabili odio Inquiſitionis nomen abominari. Neq. inueterata, ac penitus inſita animis opinio ulla ratione illi poteſt euelli. Multa in nouo, & inuſitato tribunali inſtituendo ad terrorem proponuntur: quae ne quenquam aſperius appellare, aut perſtringere cogar, in cogitatione tua relinquenda puto. Neq. debes tu Petre pro tua ſapientia ex tua natura caeteros

ros existimare; aut putare ministros, quibus septus es, eadem, qua te mente omnes uti. Religionem tu, ac Caesar Rex noster unam propositam habetis. neq. id cuiquam nostrum dubium est. Longe alia illi possunt spectare. Quales autem successores tuos simus habituri, quis diuinare poßit? Ignosce timori nostro uano forsitan; caeterum non sine magna ratione suscepto. Ciuitatem hanc tuam, quam charißimam patriam appellare soles, metu, quo nunc suspensa pendet, libera: suspicionem, quae illam solicitam habet deme; ut tecum, in gratia, et in amore, quemadmodum semper adhuc fuit: ita in perpetuum esse poßit. Neq. ullam nostram temeritatem, aut contumaciam debes arguere, si iuris eximij, quo Ferdinandus Rex Catholicus nos esse uoluit, retinentes sumus: qui Inquisitionis mentionem in praeclara hac Urbe in perpetuum interdixit. Proinde, ut summa & extrema huius ciuitatis caeteroqui dicto audientis sententia tibi exposita sit, ita cũ animis nostris statutum habemus, ut quiduis perpeti satius ducamus; quàm Inquisi-

quisitionem accipere. Quanti ponderis, haec Ciuitatis uoluntas apud te futura sit, ignoramus. Grauem certe illam speramus fore. Illud te oramus; tuamq; fidem imploramus, & obtestamur; ne eius rei perseuerantia, cuius nomen nobis non modo odio, & acerbitati, sed morti etiam sit; nos eum in locum progredi cogas, à quo & natura, & uoluntate, & instituta uitae ratione remotissimi semper fuimus. Uehementi animo, ac nimiae libertatis hominum insolenti tam libera oratio quasi faces quasdã admouit; atq. ab optimo proposito uoluntatis non nudandae occaecatam iracundia mentem abstraxit. Igitur intemperantia prouectus Ego pol, inquit, Inquisitionis tribunal uobis inuitis in medio Neapolitano foro, si libeat, constituam. Cum non minus libere, nec minus ferociter à Bozuto responsum esset, discedunt: quaeq; vicarius respondisset, Ciuitati renuntiant. Quod responsum Ciuitas ita grauiter tulit, ut ira & indignatione exaestuans non sibi diutius cunctandum arbitraretur. Itaq. compluribus consilijs à plebe habitis, cum res disputa-

ſputationibus, & altercationibus diu extracta eſſet; nonnunquam etiam ad iurgia exarſiſſet, ſtudijs in utranque partem accenſis; tandem uniuerſa plebs ad diui Auguſtini congregata, conclamauit, populum Neapolitanum nullo modo Inquiſitionem accipere: iuberéq; uiros à ſe creatos coniunctionem omnium conſiliorum, omniumq́; ſtudiorum ſocietatem cum Nobilitate inire. Id niſi grauiſsimis, & extremis pene ciuitatis temporibus fieri ſolet. Ex eo decreto creati à plebe, ad diui Laurentij ſocietatem cum Nobilitate ſanxerunt. quae ſacris ſolennibus ea de cauſa peractis poſtero die ſumma cum omnium laetitia tota urbe pronuntiata eſt. Qua re uehementer perculſus Petrus cum ad haud dubiã ſeditionem res ſpectaret, tempori cedẽdum ſtatuens duos ex conſilio uiros ad Magiſtratum mittit, qui demonſtrent, non ſatis perceptam fuiſſe ſententiam ſuam, quae à Ciuitatis uoluntate nunquam diſcrepatura ſit. Vocatoq; ad ſe Magiſtratu, eadem fere quae per legatos egerat oſtendit; ſibi nunquam in animo fuiſſe, Ciuitati,

quam paterna beneuolentia, omnibuſq; officijs ſemper complexus ſit; uim afferre. Eam cum ab Inquiſitione tantopere abhorrentem uideat, eo metu ſe omnes liberare; atque omnem mentionem Inquiſitionis plane tollere. Gratijs, quantae maximae agi potuerunt, actis; cum Diuinum hoc beneficium praeteritorum meritorum cumulum ſuperare dixiſſent; in Vrbem reuerſi, cum quae acta eſſent renuntiaſſent; ingens laetitia eſt conſequuta: omneſq; animorum motus in praeſentia conſederunt: ac Ciuitas poſt id factum pauliſper quieta fuit. Caeterum Petrus, qui infinito quodam imperio Neapolitanos humiles habere ſemper conſueuiſſet, indignatus, homines hac ueluti uictoria de ſe parta nimios ſibi ſpiritus paulatim ſumere, ne auctoritas ſua ferendo & conniuendo debilitaretur, eorum contumaciam compeſcendam ratus, in eos, qui ſeſe paulo liberius in cauſa iactaſſent; grauioreſq; de ipſo ſermones habuiſſent, animaduertere conſtituit: ut eorum poena reliquos ad ſeueritatis ſuae timorem reuocaret. Itaq. per iuriſdictionis

N Praefe-

Praefectum, quem Vicariae Regẽtem uocant; in homines inquirere instituit. quae res à Neapolitanis cognita pristinos tumultus maioribus animorum motibus renouauit maioremq́; uoluntatis Petri suspicionem commouit; ac liberiores sermones excitauit. Vulgo enim dictabant, cui non apparere, Petrum ad Inquisitionem, quã aperte consequi non potuerit; his cuniculis sibi uiam munire? idq́; agere, ut eorum, qui recusandæ Inquisitionis auctores fuissent, supplicio reliqui deterriti uocẽ contra eius libidinem mittere non auderent? Igitur multi cum ex Nobilitate, tum ex honestis plebeijs communicatis consilijs sese omni ope ad resistendum parant. in quibus Caesar Mormilius princeps studia sua ciuitati profitetur. Is ex Nobilitate multitudini maxime erat acceptus. plebem enim atque infimae sortis homines omnibus officijs semper coluerat: magnumq́; in illo oppreßis, et laborantibus erat perfugium. eos ille subleuare; ac quibuscunq́; rebus poterat, iuuare: familiariterq́; tenuiorum consuetudine & conuictu uti. Erat praeterea

eius domus obaeratorum, ac reorum, & exulum receptaculum. Eos ille omni ratione tegere; opemq; ſuam iis libentiſsime porrigere. Quibus rebus id aſſecutus fuerat; ut plebi eſſet chariſsimus: plurimumq; apud illam poſſet: magnamq; hominũ multitudinem ſemper domi, ac ſecum haberet. ſunt qui affirment, praeter communem recuſandae Inquiſitionis uoluntatem, alias fuiſſe priuatas cauſas, quae hominem rerum permiſcendarum, & nouandarum inprimis cupidum facerent; aeris alieni magnitudo; anteactae uitae ratio; qua ſe Petro inuiſum ſentiebat. Itaq. in cauſa iam populari, uir maxime popularis ſtatim multitudinis ſtudia, ac frequẽtiam ad ſeſe attraxit: tantamq; ſibi auctoritatem breui comparauit, ut Regnum Ciuitatis tenere uideretur; ſummaq; in illo eſſet omnium rerum poteſtas; atque omnia in eius arbitrio, ac moderatione uerſarentur. Cuius gloriae aemulus Ioannes Franciſcus Caraciolus adoleſcens impiger, magnaeq; inter Nobiles gratiae, cum plebem à Mormilio teneri animaduerteret, pau-

cis post diebus Nobilitatis studia sibi adiunxit: nobiliumq; iuuentute stipatus nomen, & auctoritatem suam Mormilio aequauit. Horum uterque ingenti assectatorum multitudine stipatus urbem circumiens Inquisitionem detestari; libere, & aspere in Petrum loqui; ciuium animos in illum incitare. Versabantur quoque acriter in causa nonnulli ex plebeiorum optimatibus. Horum omnium uoces magno assensu; magnoq; ab omnibus plausu accipiebantur. Cum hic esset rerum status; atque ij, quos supra diximus, populum in Petrum incitarent; contra iurisdictionis Praefectus in eos inquireret; Vicarius Archiepiscopi pro iure muneris sui edictum ex ueteri Ecclesiæ more, atq. instituto alieno Ciuitatis tempore proposuit: quo sese Dioecesim lustraturum; atq. in uitam & mores sacerdotum inquisiturum pronuntiauit. Hanc occcasionem arripientes ij, qui turbandarum rerum erant cupidi, populum circumeuntes Inquisitionis uerbo, quod in edicto scriptum esset, ad imperitorum animos decipiendos abutebantur.

Quid cunctarentur? quid cessarent? Non iam in opinione dubia, aut in metu, sed in re ipsa esse Inquisitionem: edictum Inquisitionis palam propositum: quid igitur expectarent? an dum uincti in carcerem pertraherentur? Leues auditiones pro re comperta multitudo saepe solet habere. Igitur magna animorum commotio facta est; ac tabernae clausae; totaq; urbe discursum. Interea iurisdictionis Praefectus in auctores turbarũ inquirere perseuerabat: Thomasq; Anellus, qui ad causam dicendam uocatus fuerat, in aedibus publicis, ubi forum agitur, in custodiam retentus fuit. Is erat infimae sortis uir; nulliusq; studia in Inquisitione detestanda erant ardentiora, aut uoces liberiores magnosq; sibi suae sortis hominum concursus; magnamq; audiẽtiam faciebat. Quae res curijs nuntiata ingentes turbas; magnosq; animorum motus excitauit. neq. cuiquam dubium fuit, quin Anellus cõmunis libertatis causa in discrimen adductus omni ratione à pernicie liberaretur. Igitur Magistratus, magnusq; cum Nobilium tum plebeiorum numerus,

merus, in quibus fuit Mormilius, arcem uersus iter capiunt; iurisdictionis Praefectum obuiam factum circunsistunt; atque ut Thomam Anellum Ciuitati restituat, rogãt. Ille primo recusare, ac tergiuersari: Magistratus acrius instare; ac docere multitudinem uehementer commotam, quam regere in potestate ipsorum non sit: monere se; atq. testari, rem ad seditionem; atq. ad arma spectare: neq. illum, Anello non restituto tuto per urbem ire. sibi quidem ingentis alicuius mali non suspicionem modo, sed etiam speciem in oculis uersari. Proinde caueret, ne contra concitati populi studia pertinaciter tendẽdo, salutem ipse suam in discrimen offerret; atq. armorum causa esset. Hoc metu iniecto, Petro tamen prius consulto; qui his motibus auditis ex hortis Puteolanis in Vrbem uenerat, Anellum dimittit. nec prius tumultus conticuit, quam Anellus per Vrbem equitans à multitudine conspectus est. Paucis post diebus longe grauior tumultus, quo maiore de homine, excitatus est. Ipse enim Mormilius uocatu Praefecti in aedes iurisdi-

ctionis uenit. Quod ubi per urbem diuulgatum est; ac ne retineretur ueritum, incredibile est, quanta in salute hominis tuenda totius Ciuitatis studia extiterint: quantaq; fuerit erga illum omnium ordinum, atq. aetatum, uoluntatum significatio. Nemo enim fere fuit, qui non arma caperet, atq. ad aedes iurisdictionis accederet: temporisq; momento omnes uiae, omnesq; areae, in quas ex aedibus est despectus, infinita hominum multitudine completae sunt. Quã rem Praefectus per fenestram cernens, Caesarem benigne appellatum alia à se de causa accersitum fingens dimittit. Quas res Petrus animo, & cogitatione circunspiciens cum sibi nihil procedere uideret; seq; nullius partis uoluntatem tenere sentiret, ueritus, si ulterius tendendo aliqua seditio excitata esset, ne eam ipse conflasse uideretur, totam eam cogitationem sibi aliquando deponendam statuens; ac plebis saltem uoluntatem recuperare cupiens, Capitibus regionum (sunt ij nouem & uiginti) ad se à Dominico Tarracino adductis questus est, eos, qui suã erga ipsos benignitatẽ;

pater-

paternamq; uoluntatem ſemper experti eſſent, illorum uerbis potius, qui ipſos à ſe alienare ſtuduiſſent, quàm ipſius factis credidiſſe: tamq; malam de ſe opinionem habuiſſe, ut à quo omnibus beneficijs ſemper fuiſſent ornati, eum putarint quicquam, quod contra rem, aut ſalutem ipſorum eſſet, cogitare potuiſſe. Cùm ſuperioribus diebus Inquiſitionem plane ſuſtulerit, ne credidiſſe quidem illos, neque à tumultibus ceſſaſſe. nullam igitur eſſe rationem ex ipſorum animis opinionem eorum aſtutia, qui Inquiſitionis propulſandae ſimulatione longe alia ac grauiora ſpectent, inſitam euellere. Dolere ſe, atq. aegre ferre, quod gratiam, quam apud ipſos tantis, tamq; multis meritorum, & officiorum gradibus paulatim collegiſſet, una leuiſsima ſuſpicione uniuerſam uno tempore perdiderit. Inquiſitionem Neapoli inſtituere, nunquam ſibi, aut Caeſari in animo fuiſſe: idq; ſe ſæpius teſtatum eſſe. Quanquam nonnullos nouis opinionum erroribus deprauatos poena aliqua ad ſanitatem reuocare; ac prouidere, ne pernitioſi morbi contagio latius

tius serperet, cum Deo immortali gratum, tum praeclarißimae Ciuitati honorificum fuerat. Itaque, ut omnem prorsus suspicionem tollat, omnemq́ ijs, quos nefaria consilia animo agitare dubium nō sit, excusationem eripiat, fidem suam non modo uerbis, sed etiam chirographo interponere: omnia praeterea uerba contra sese; ac dignitatem suam habita; omnem contumaciam; omniaq́ post eam mentionē à Neapolitanis commissa cōdonare. Proinde bono animo essent; ac suspicionum, & tumultuum finem facerent; sibiq́ eam, quam deberent obedientiam, & uoluntatem præstarent. Se quidem de pristina erga ipsos beneuolentia non modo quicquam non remisisse; sed multum etiam ad illam in posterum additurum. In eam sententiam chirographum dedit. Quo diuulgato ingens laetitia tota urbe fuit; igniumq́ & facium significationibus tribus diebus celebrata: Deoq́ immortali supplicationibus gratiae solēniter actæ. Neq. tamen Ciuitas iccirco quieta fuit; alia motuum causa excitata. De mittendis. n. legatis ad Cæsarem age-

batur, qui pro negotijs Ciuitatis, ac Regni in futurum apud Caesarem aßidui essent: quiq; in praesentia Ciuitatis factum purgarent; ac perduellionis, & perfidiae crimen, cuius à Petro insimulabantur, diluerent. Petrus enim, siue ut inuidiam conflatorum tumultuum à se deprecaretur; siue quòd nonnullos occulta consilia rerum nouandarum cum Gallis communicasse, ad se delatum esse diceret, per duellionis reã Ciuitatem facere contendebat. Cum quotidie consilia haberentur; resq; contentionibus & controuersijs diu extracta fuisset; amicis Petri (quorum haud contemnendũ numerum in singulis curijs habebat) omni ope contra tendentibus; tandem decretum est, legatos mittendos: legatusq; creatus Ferdinandus Sanseuerinus Salernitanorum Princeps, ac Placitus Sangrius illi additus, qui cum praesenti legationis munere perfuncti essent, ac Sãseuerinus Neapolim reuerteretur, apud Caesarem esset. Tulit grauiter eam rem Petrus multis de causis. quarum illa non in postremis pungebat, quòd salernitanum uirum fortunae

ampli-

amplitudine, genere, tum autem auctoritate, & gratia omnium Neapolitanorum facile principem laedendi cupidum, quòd multae inter ipsos simultatum causae intercederent, criminatorem esset habiturus. Additae sunt à Neapolitanis nouae irarum causae. Nam Dominicus Tarracinus, & caeteri Petri studiosi, qui in praeteritis consilijs pro Petri uoluntate acriter pugnauerant, omnibus conuitijs, & contumelijs uulgo iactabantur: nomēq́; hominum summa erat apud omnes infamia, & offensione. quippe quos dicerent, priuatae assentationis gratia communem libertatis causam prodere: in illudq́; hominum odium peruenerant, ut sibilo à populo saepe conscissi in publicum prodire non auderent. Ac forte quodam die duo ex illis ab impuberibus pueris conspecti in publico primo maledictis, deinde lapidibus appetiti sunt: ac crescente paulatim turba impuberum ad famam rei, ut fit, ex tota urbe accurrentium cum grauius urgerentur, in templum quoddam compulsi; atque ibi diu obsessi, non procul ab extremo fue-

 runt

runt diſcrimine:impuberibus (qui ad triũ millium amplius numerum deinceps abundarant) tam obſtinate in eorum perniciem incumbentibus, ut auctoritate, & minis Præfecti iuriſdictionis, qui ad homines liberandos uenerat; ab incoepto deterreri nõ potuerint. Nec finem pertinaciae feciſſent, ni Mormilius, ac nonnulli alij interueniſſent: qui plurimo negotio, omniq́ue uerborum blanditia impuberum ardorem tandem ſedarunt; hominesq́ue ex periculo eripuerunt. Neq. tamen prius impetus conſedit, quàm ad ipſius Tarracini aedes accederent; ac conceptum imbecillis mentibus odium in ianuam & parietes, quando in aliam rem nullam poterant, lapidibus; & contumelijs uerborum expromerẽt. Eas res petrus cum in contumeliam ſuam uerteret; indigneq́ue ferret nomen ſuum tam antea formidoloſum paulatim conſeneſcere, ac pene iã contemptui eſſe; Neapolitanosq́ue intelligeret, hac peccandi impunitate prouectos non prius nimia libertate abutendi finem facturos, quàm illorum inſolentiam, quam ipſemet tolerando aleret, fregiſſet, ſtatuit

ſeueri-

seueritatis suae aculeos, quos illi excussos putarent, sibi aliquando excitandos: atrociq́ue aliquo edito exemplo homines ad sanitatem, ac pristinam formidinem reuocandos. Eripuerant forte per idem tempus nonnulli adolescentes nobiles ab apparitoribus quendam infimae sortis hominem, qui ob exiguum aes alienum in carcerem ducebatur. Ex iis adolescentibus iurisdictionis Praefectus tres comprehendi fecerat, & in carcerem concludi. Vis ministris Regiis allata; iurisdictioq́ue impedita satis iusta causa animaduertendi uisa. Igitur adolescentes in arcem clam noctu traducti propinquis rem ignorãtibus mane extra arcem producti ab aethiope deinceps iugulati sunt: causaq́ue mortis à tubicine pronuntiata quòd iurisdictionem impediuissent. Quae res non motibus, ut sperarat Petrus, finem attulit; sed seditionũ ac malorum principium fuit. Tantae. n. atrocitatis fama omnes Neapolitanos subito commouit: statimq́ue tabernas claudi conclãmatum: quae res initium seditionis esse solet: omniumq́ue hominum, & aetatum

concur-

concurſus ad arcem factus. Ibi miſeri adoleſcentes conſpecti extremum adhuc ſpiritum retinentes; cruore, ſordibus, puluere foedati, uix ut agnoſci poſſent, per ſolum ſe uolutantes omnium animos miſericordia, dolore, ira, indignatione uulnerabant. Qui toto eo die Petri iuſſu in eodem loco relicti ſub ueſperum in aedem quandam per terram pedibus tracti ſunt. Seueritati additus Neapolitanorum contemptus. Per urbem enim Petrus equitare, ac praeter Neapolitanorum oculos circumuehi conſtituit. Cuius rei cum nonnulli illi auctores eſſent, multi contra ab eo conſilio hominem magnopere reuocare nitebantur; cum dicerent, recenti dolore & iracundia Ciuitatem ardere: quibus rebus caecam, nō poſſe ullius rei rationem ducere: neque debere illum pro ſua prudentia Caeſaris maieſtatem, quae in illius perſona laederetur, ac ſalutem ipſe ſuam in tantum diſcrimen temere offerre; neq. committere, ut fideliſſima Ciuitas tanto ſe ſe crimine Caeſari obſtringat. Quibus monitis ſpretis Petrus cum exiſtimaret homines non tam temere

re committere ſolere, quàm uerbis feroci-
ter loqui, ingenti Principum Regni cater-
ua ſeptus, quos omnes fere comites habuit,
arcem exiuit. Sunt qui dicant, Petrum
conſilij eueſtigio poenituiſſe, cum etiam te-
nuiores indignationem uultu praeferen-
tes, in nemineq́; ullam, aut capite, aut alia
re honoris ſignificationem cerneret. Ope-
rae pretium eſt audire, quanta ſit in mul-
titudinis animis mobilitas: quamq́; parũ
ſtabilis ſit apud illam beneficiorum gratia.
Pro certo enim creditur, eandem plebem,
apud quam paulo ante pro beneficiorũ ma-
gnitudine terreſtris cuiuſdam Numinis
maieſtatem obtinuerat, hoc uno facinore
in homines eius ordinis, quem odiſſe ſolita
eſſet, edito, omnium praeteritorum meri-
torum oblita, ab eo manus non fuiſſe tem-
peraturam: eamq́; rem prae ſe tuliſſe; niſi
ipſorum Nobilium uoces, & preces incen-
ſa ſtudia repreſsiſſent. Eorum nonnulli to-
ta urbe perequitantes homines appellare:
ac ne ſeſe commouerent, neue quicquam
committerent, quo alienam culpam in ſe
transferrent, hortari: necatos eſſe ex No-
bilium

bilium corpore: non plebi sed nobilitati iniuriam factam: eam plebi remittere, ne uicem suam doleret; neue iniurias suas ulcisceretur. Igitur Petrus celebriores urbis partes cum obiisset, in arcem reuersus est. Postero die (is fuit octauo calendas Iunias) quod tanti animorum motus iam diu parturiebant, tandem pepererũt. Seditio enim excitata est: quam à Mormilio conflatam, sunt qui putent. quem ferunt, cum satis sciret Petrum sibi implacabilem fore, id quod Petrus semper præ se tulit, pestem à se communi incendio remouere uoluisse: illudq́; semper studuisse, ut res ad arma deduceretur. cuius rei hanc rationem iniisse. Ad loca arci circumiecta nonnullos armatos misisse: qui cum ibi speculabundi aliquandiu fuissent; ab iisq́;, qui in arce in speculis erãt, essent conspecti; multos ex arce armatos exiisse. quam occasionem Mormilius cum arripuisset, sermones dißipasse, armatos ex arce à Petro mitti, qui multos ex optimatibus caperent, atq. in arcem pertraherent: iamq́; nonnullos comprehensos: in quibus ipsum Mormilium

milium nominabant. Is ſe de induſtria occultarat. Enimuero ad arma ſubito uulgo conclamatum eſt: armaq́ ipſa ab omnibus raptim ſumpta: atq ad arcem concurſum. ſeditioneq́ tandem commiſſa, Mormilius apparuit. Ingens igitur praeliũ inter Neapolitanos, & Hiſpanos commiſſum eſt: in quo multi undiq́ ceciderunt. cumq́ ad ueſperum finis eſſet pugnandi factus; non tamen arma depoſita ſunt. Omnis enim Ciuitas ad diui Laurentij armata conuenit: cunctiſq́ Principibus accerſitis, ſocietas renouatur: ipſaq́, ac Cæſariani ſtatus defenſio tota Urbe pronuntiatur: Caeſariſq́ uexillũ in turri publica defigitur. Inde crucem praeferentes ad templum maximum accedunt. Ibi ſolennibus iuriſiurandi uerbis ſocietas ſancitur. Ea nocte diſpoſitis ſtationibus Ciuitas in armis fuit. Poſtero die ad aedes iuriſdictionis miſsi, qui Hieronymum Fonſecã iuriſdictionis Praefectum Ciuitatis uerbis monerẽt, ut ædes patefaceret; ac de more ius diceret. Ciuitatem. n. Cæſaris imperio parentiſsimã præſto illi futuram. Ille ſe, niſi armis poſitis, ius dictu-

rum negare. Circiter meridiem ad arma iterum multis in urbis locis, incertũ qua de causa conclamatum: acriusq́; & atrocius prælium quàm hesternum factum: maiorq́; caedes edita, arce bombardas in Vrbem displodente: quarum ictibus multi cadebant; magnisq́; detrimentis proxima arci ædificia afficiebantur: ex quibus ab omnibus statim est demigratum. Postero die Fabius Arcella Beßinianorũ Episcopus, & Petrus Antonius Sanseuerinus Beßiniani Princeps; compluresq́; alij ex principibus Petrum in arcem adeunt. querũtur in fidelißimam Vrbem, tanquam in hostilẽ, tormenta displodi; atq. armatos emitti: rogant, ut finem faciat; aliquaq́; componendarum rerum ratio ineatur. Quorum orationem tum aspernatus Petrus, nõ sibi satisfieri posse respondit, nisi uiginti capita, quae ipse deposcisset, sibi in potestatem darentur. Cum aliquantum esset altercatum, ut postridie reuerterentur, moniti. Quarum rerum fama complures exules, quibus Neapolitanum Regnum fere refertũ est, exciti in Vrbẽ per speciem opis ferendae,

dae conuenìebant. Quorum aduentu ueluti hominum ad omnia facinora, atq. ad omnes rapinas paratorum complures perterriti; simul odio, ac taedio presentis rerum status Vrbe excedebant: tantaq́; erat quotidie abeuntiũ multitudo, ut nisi Magistratus portas Vrbis claudi, atq. edici fecisset, ne quis exiret; Vrbs habitatoribus inanis breui futura fuerit. In exeuntibus fuit Ioannes Andreas Curtius: qui summum uitae discrimen adijt. Eius casus mihi duabus de causis literarum monumentis paulo diligentius mãdandus uisus est. altera, quòd ex eo in primis apparebit, quàm inconsulta, quamq́; praeceps sit uulgi temeritas: quae ita caeco, & impotenti furore saepe rapiatur, ut nullus illam aut pudor cohibeat; aut cõsilium regat. altera, quòd ex illo locus mihi datus est, rem aetate nostra in primis memorabilem posteritatis memoriae prodendi. Is igitur Curtius, maioribus urbe Papia, ut accepi, loco claro oriundis, cum in summo Regio consilio, in quo Magistratu principem locum facile obtinebat, multa eximiae

doctrinae, & ingenij, tùm autem singularis probitatis, ac morum grauitatis documenta perpetuo tenore dedisset; multaq; illius essent in Regem, & in patriam merita (quae res hominem ad summum Praesidis locum in supremo Neapolitani regni consilio, atque ad munus magni Protonotarij administrandum postea extulerunt: quibus in magistratibus perpetuo gerendis, maxima cum laude & dignitate uersatur) taedio tam turbulenti Ciuitatis status; ac ne in tanta rerum colluuione ullius dicti, factiue contagione uiolaretur, cũ neq. aut contra Petrum ire, aut contra ciuium incitata studia tendere sibi honestum censeret, illis sese turbis subtrahere decreuit; vrbeq; excedere. Quare uxore, ac paruulis natis, totaq; familia praemissa, ipse paulo post cum Octauiano fratre, eximio et ipso iuriscõsulto, ac laudatis moribus, haud contemnendisq; Regni honoribus uso, luce, ac palã, ut in nulla suspecta re, per vrbem equitans à plebe in foro conspectus, iras cõmouit: ea solum de causa, quòd hominem Petro acceptum scirent; atq. iccirco participem

ticipem consiliorum, contra Ciuitatis uoluntatem initorum, interpretarentur: ut est multitudinis natura omni leui suspicionis aura mobilis. Impetum igitur in homines parant. Quem illi ex uultibus auersantium, ac minitabundis similium in sese intentum prouidentes, in proximam sacram aedem confugiunt, ne horribili cōmota procella obruātur: sacerdotumq; & monachorum fidem, et opem implorant. Illi dignitate uirorum, & rei atrocitate permoti, latebris quàm maxime abditis homines occultant. E uestigioq; turba rabie furēs sacram aedem irrumpit; nefariaq;, ac perfidiosa capita sibi indicari minaciter clamant. Constanter negant monachi illos apud sese esse: alia enim uia euasisse. Plebs omnibus perlustratis, ac spe frustrata, rabieq; ardēs inclusum odium, quod uenerabiliū hominum sanguine explere non potuerat, in paruulos natos expromere decreuit. Furore igitur inflammata prægressos cursim insequi instituit: & ad oppidum, quod Turrim Graeci uulgo appellant, assequitur. neque dubitatur, quin innoxiae aetatis sanguine se

ne se commaculaturi fuerint, tantamq́ labem mentibus concepturi; ni nefaria consilia Deus immortalis auertisset. Rei enim atrocitate, & misericordia Oppidani commoti, armis statim arreptis, sese furenti multitudini opponunt: consertaq́ manu eã tandem repellunt, Ita innoxia aetas è furentium faucibus erepta est. quod periculum Diuini potius Numinis, quam ulla hominum ope discussum crediderim: ne ea indoles uirtutum, quae humanum captum excessisse uere existimãda est, simul interiret. Quae mihi causa in primis fuit, ut hũc Curtij casum scriptis illustrarem. Vnus enim è pueris Marius fuit aetatis quatuor annorum. In hoc puero tanta uis animi, ingenijq́ fuit, ut cum in ipsa infantia antequã prima literarum elementa attingere potuisset, utroq. oculo captus sit; lucisq́ usura in perpetuum plane orbatus, tã acrẽ tamen ingenij uim in literarum studia intenderit; eaq́ fuerit in perdiscendo felicitate, ut quintum decimum aetatis annum nondum egressus eam in humanioribus, et eloquentiae, ac Poeticis studijs facultatẽ

adeptus

adeptus sit: ut praeclara scripta tam soluta oratione, quā uario metrorum genere omnes mirarentur. Mox ad grauiora scientiarum studia animo, uersatiliq; ad omnia ingenio conuerso eos breui in Philosophia progressus habuerit, ut undeuigesimo aetatis anno, eius scientiae interpretandae, ac de superiore loco explanandae munus illi publice mandatum sit. Quod munus ita impleuit, ut disputando, disserendo, docendo, arduas atque abditas, maioribusq; controuersijs implicatas quaestiones explicādo magnam sibi audientiam; magnosq; hominum concursus faceret: ad extremum, pari cum laude in Theologiae studijs sit uersatus. In qua nihil est tam difficile, ac reconditum, totue obscuritatibus inuolutum, tam apud Thomae, quàm Scoti sectatores (duae enim hae scholae in prima commendatione ponuntur) quod egregij adolescentis scientiam effugiat. Vt omittam ne Musices quidem illum expertem esse, fidibusq; egregie canere: adeo in omnibus ingenij specimen agnoscas. Quae tantae, ac tam multae uirtutes miraculo mihi

fuerunt

fuerunt in homine uigesimum septimum aetatis annum nondum egresso, cum Neapoli fuissem; iucundaq́; unici exempli adolescentis cõsuetudine perfamiliariter usus essem; quaeq́; fama acceperam, praesentia comprobasset, & auxisset; simulq́; suauitatem, ac sanctitatem morum cognouissem; quodq́; in primis miratus sum, ingenium ad ciuiles quoq. & magnas ac publicas res tractandas non minus, quàm ad doctrinae studia aptum. Quae res ne posteritati ignotae essent; deberi à me, cùm summis, & praecellentibus uirtutibus, tum nostrae animorum coniunctioni existimaui. Igitur duo millia peditum ab Vrbis custodiam, & tutelam, in consilio decreta sunt. Postero die Magistratus fide Petri Gonsalij arcis Praefecti accepta in arcem ad Petrum accedit. Ibi Arcella, & Beßiniano interpretibus res ita conuenit. Ne tumultus & seditiones cuiquam fraudi essent: neue ipse eorum causa, in quenquam animaduerteret: aut quicquam omnino faceret, dum legati Ciuitatis, ac petrus Gonsalius, quem ipse ad Caesarem cum mandatis missurus

esset,

esset, ad Caesarem accessissent; Caesarisq;, quibus standum esset, imperata uenissent: in quae uerba chirographum dedit. quae res praeliorum potius & contentionum finis, quàm quietis initium fuit. Nam quāquam aedibus iurisdictionis patefactis ius dici, & in maleficos animaduerti coeptum est, non tamen arma posita sunt; neque nocturnae stationes tota Vrbe omissae: ad alias solicitudines exulum, quorum in dies numerus augebatur, addito metu. Interea annona, aliaeq; res ad obsidionem tolerandā idoneae in arcem quotidie comportari: summaq; in ijs rebus administrandis diligentia adhiberi. Vulgo praeterea ferebatur, magnum Hispanorū numerum à Petro expectari: quae res suspiciones & solicitudines augebat; tumultusq;, ut necesse erat, saepe excitabat. In ipso etiam consilio, sententijs & studijs, nōnunquam etiam iurgiis certabatur: ut nōnulli haud procul à uita discrimine fuerūt. Magnus igitur hominum numerus tam ex Nobilitate, quàm ex caeteris cuiusuis ordinis hominibus, ex Vrbe quotidie exire:

ac sese in proxima loca recipere: neq. iam à Magistratu retineri posse. Quibus de causis summa erat in omnibus Urbis partibus moestitia. At Mormilius, & Caraciolus; Ioannes item Suessanus, qui magna erat cum plebe in gratia & beneuolentia, nullo loco Patriae deesse: vrbem cum magna sectatorum manu armati dies noctesq́; circumire: ciuium animos metu suspensos confirmare. Eodem tempore, Petrus in Ciuitatem, Ciuitas in Petrum crimina quaerebant. Cumq́; Salernitanus, ac Sangrius iam urbe essent profecti, noua quoq. criminum, & odiorum causa excitata est. Nam libelli, ut in summa omnium rerum licentia quotidie proponebantur, quibus Beßinianus, ac nonnulli alij Principes ueluti Patriae hostes probris; & conuicijs lacerabantur. Ipse etiam Petrus nonnunquam aspere, & acerbe perstringebatur; Hispanorumq́; imperium eijciebatur; ac Galli accersebantur. Enimuero Petrus iracundia, & stomacho exarsit: atq. hanc Ciuitatis criminandae occasionem arripiens; per epistolam ad consilium datam,

Ut missa omnia praeterita inquit, fiant; quod in praesentia facerent de accersendis Gallis, quo tandem nomine appellandum esse? aut si hoc non esset, quod tandē esse perduellionis, & maiestatis crimen? Quomodo igitur tantam labem Ciuitati; quam fidelissimam uocare soleant, conceptā eluāt, nisi nefariorum hominum, qui ista admiserint, supplicijs? aut quam aliam esse Ciuitatis purgandae rationem, quam si eos constrictos, ac pedibus tractos sibi tradidissent, ut digna in homines tanta perfidia exempla ederet? Lecta epistola Magistratus Petrum adit. docet, nihil eorum, quorum Ciuitatem insimulet, publico factum consilio: neque scire Magistratum; neq. in tanta omnium rerum perturbatione inuenire potuisse, qui haec admittant. proinde Ciuitatem extra omnem noxā esse. Id sese ut testatum relinquant, uenisse. Grauibus uerbis à Petro male accepti dimittuntur: libellusq́ testationis, quem attulerāt, concerptus. additae minae, si scriba ea de causa in arcem reuerteretur. Caeterum à Nola, & Caua, nonnullisq́ alijs Vrbibus

Petri uerbis postulatum, ut sibi per epistolas suas ad Cæsarem bene gestae prouinciæ testimonium, ac laudationem darent: quae res impetrari non potuit; respondentibus ciuitatibus, non esse moris, ut à praeclarißima urbe Neapoli, quae caput Regni sit, consilia separent: eius auctoritatem sese omnibus in rebus secuturas. Quin etiam Neapolim ab totius fere Regni Ciuitatibus legationes missae studia, atque opem suam profitentes. Interea Caesarianae triremes Neapolim ueniunt; ac non exiguum Hispanorum militum numerum in terram exponunt: qui in Vrbem à Petro sunt accepti, Ciuitate frustra omni ope contra tendente; ac petente ut uiginti millia passuum procul ab Vrbe, ut iura sua esse dicebat, collocarentur. Quae res suspiciones auxit; magnosq; tumultus, & animorum motus excitauit. cum praesertim, eodem tempore Petrus edictum pronuntiari fecisset, quo omnes principes, ac fiduciarii Regni, ad ædificia arci circũiecta incolenda commigrare iubebantur. Ea res multis diebus in conciliis & coetibus iactata;

ctata;

ctata; petro modo eam necessitatem remittente; modo edictum renouante. Plurimi tamen sua sponte dicto audientes fuerunt. multiq; cum ex Principibus, tum ex reliqua Nobilitate, ac plebeiorum optimatibus, & in arce, & in proximis locis erant cum Petro. Caeterum Neapolitani innumera exulum multitudine in dies in Vrbē confluente ancipiti exulum, & militum metu suspensi dies noctesq; in armis esse: ad consiliumq; armati accedere: summaq; contentione à iurisdictionis Praefecto petere, ut ad exules cōquirendos, atq. expellendos prodiret. In eam rem opē suam polliceri: ac testari, direptionis Vrbis culpā (quam imminere cui non apparere?) nō Ciuitati, quae exules non accersiuisset; sed ipsi, qui illos non expulisset, aßignatum iri. Quod ille se facturum negauit: ipsosq; iußit, qui leuißimis de causis ire ad arma tam facile solerent, eadem nunc arma ad exules expellendos sumere. Multi igitur in tanta rerū perturbatione tumultus quotidie excitari: multi concursus, ac clamores fieri: saepeq; ad arma conclamari: aedes iurisdictionis

modo

modo claudi; modo aperiri: Praefectusq; ipse modo iurisdictione sese uerbis abdicare; modo ad exules comprehendendos irrito incoepto prodire; contentionesq; & certamina inter Ciuitatis primores excitari. Cum duos circiter menses post inducias factas, in ijs rerum perturbationibus, atque animorum suspensionibus Ciuitas fuisset, longe grauior, quàm prior, seditio orta est. Huius seditionis alij casum; alij Petrum auctorem faciunt, quem ferunt, cum nullam aliam rationem inuidiae conflatorum tumultuum detestandae satis explicatam haberet, semper illud studuisse, ut Ciuitatem malis subactam in eum locum, atq. ad ea cōmittenda perduceret, ex quibus perduellionis crimen colligere posset. Initium armorum fuit Hispanus miles, qui per leues quasdam causas Neapolitanum gladio percußit. Re comperta frater Neapolitani, qui tum forte prope aberat; nonnulliq; alij ad opem ferendam accurrunt: gladijsq; eductis cum percussore, & socijs manum conserunt. Id cernentes Hispani, quorum non exigua manus ex arce à Petro composito

ſito ante miſſa fuerat, ſtatim aduolant; atq. in Neapolitanos, qui ſuperuenerant, impetum faciunt; ſclopiſq; diſploſis multos interficiunt. Cuius rei fama Vrbe diuulgata omnes ad opem ferēdam excitauit: magnuſq; ad eum locum concurſus eſt factus; atque ingens praelium commiſſum: magnoq; irarum certamine res geſta eſt: cum multi mortales utrinque caderent. Maior tamen Neapolitanorum numerus eo die eſt deſideratus; utraque arce, & ea, quae in plano ſita cum portu coniungitur; & ea quae montis diui Martini cacumini impoſita Vrbi imminet, bombardas in Vrbem diſplodente: quibus non modo homines exanimabantur; ſed aedificia etiā diruebantur. Quibus malis impulſi ii, qui loca arci proxima incolebant, ſedes ac domicilia ſua relinquere, atque alias vrbis partes petere cogebantur: magnamq; miſericordiam commouebant confuſum mulierum, infantium, ac ſenum uulgus: qui partim ſeminudi; partim ea, quae rerum ſuarum in tumultu raptim, trepidanteſq; eripere potuerant, capitibus impoſita geſtantes

paſsim

paßim, nulloq́; ordine ignorantes quas vrbis partes peterent, errabāt. Sed longe miserabilior erat eorum, qui ex pugna inter manus auferebantur, species. Ii partim saucij, partim manibus, & cruribus, caeterisq; membris detruncatis; partim plane exanimati, cum praeter oculos hominum tota urbe omnibus horis ferrentur, deformem, in primisq́; miserabilem aspectum faciebant. At Mormilius, & Caraciolus, item Suessanus, ac cōplures praeterea ex Nobilitate tota vrbe discurrētes, Ciues ad opem ferendam, atq. ad succedēdum praelio hortari: quaeq́; praelio usui essent, hastas, gladios, sclopos, globulos, puluerem, cibaria impigre suggerere. Cumq́; ad uesperum pugnatum esset, nox certamē ingentibus animis accensum diremit. Postero die praelium repetitum; tribusq́; Vrbis partibus ad eundem modum arcibus tormenta continenter displodentibus, magnaq́; detrimenta inferentibus acriter pugnatum. Hispani loca urbis arci circumfusa tenebant: quae munitionibus à reliqua Vrbe seiunxerāt. Ad eas munitiones

quotidie

quotidie pugnabatur. Insignisq; illo & subsequẽtibus praelijs Camilli Monecae uirtus & audacia fuit. Is eo die munitione quadam expugnata Hispanos urgendo ad Incoronatae pedem referre coegit. Horum tumultuum fama diuulgata complures ex finitimis populis Ciuitati subsidio ueniebant: eorumq; undique confluentium multitudine Vrbs quotidie complebatur. Praeterea tria millia peditum ad Vrbis defensionem scribi decreta. Igitur omnibus illis diebus, quibus ab undecimo calend. Augusti, ad tertium non. eiusdem mensis quotidie multis in Vrbis locis praeliatum est, maxime miserabilis fuit Ciuitatis Neapolitanae status, & aspectus. Innumerabilibus enim malis eodem tempore conflictabatur: cõtinentibus omnium dierum praelijs; bombardarum ictibus; aedificiorum ruinis, atq. incendijs; ciuium caedibus, direptionis metu, optimatum discordijs, repentinis ac quotidianis fere inter ipsos Neapolitanos iurgijs, ac turbis, mutuis suspicionibus, ac nequid esset in calamitatibus reliquum, quod ad miserã Vr-

bem nõ perueniret; ciuium domus eorum, qui cum Petro erant, ab ipsis ciuibus diripiebantur: neque ulla tantis malis remedij ratio inibatur. quamuis Nicolaus Maria Caraciolus Catinae Episcopus, nonnulliq; alij in arcem ad Petrum ititantes, saepe de rebus componendis egissent; rogassentq; ut iracundiae finem faceret; atq; Hispanos dimitteret; parceretq; praeclarissimae Vrbi, quam ipse patriam appellare soleret: quãq; à se nouis atq. amplis uiis, magnificisq; aedificiis exornatam è sordibus extraxisset, & in augustiorem speciem redegisset, eam nunc ruinis & incendiis ne pergeret deformare. Igitur animis tanta malorum ui fractis magna ex vrbe omnium generum, atq. aetatum fugae fiebant; Magistratu frustra homines retinente. tantaq; erat omnibus horis Vrbe excedentiũ multitudo, ut prae fugiendi studio mutuo se prementes, cum quisque sibi primum fugae locum peteret, magnas turbas ad portas vrbis excitarent. Neque tamen fuga saluti; sed quamplurimis maiori calamitati fuit. à celocibus enim Hispanorum complures ex

ijs

ijs qui mari exibant, intercepti, ſub arcem ducti ſeſe redimere cogebantur. Summa igitur erat tota vrbe ſolitudo, ac ſqualor: ingensq́; moeſtitia & omnium rerum deſperatio. Per ea tempora Gonſalius à Petro miſſus cum iter praecepiſſet, prior ad Caeſarem peruenit: poteſtateq́; dicendi facta, ita Caeſarem eſt allocutus. Optaret Petrus ne cauſa ſua cum tua Caeſar eſſet coniuncta; neue Neapolitani in his, ut ipſi uocant, tumultibus; ut re uera appellandi ſunt, perfidiae criminibus, multo magis tuam, & imperij maieſtatem uiolaſſent, quàm ipſum oppugnaſſent: ne in Petro omni culpa liberando non tam hominis innocentiam ſecutus uideri poſſes; quam quod non aliter iniurias tuas cũ illius cauſa coniũctas poſſes ulciſci. Nulla enim alia re nititur Petrus, quam ueritate: cui in tua uirtute, atque conſtantia firmiſſimum ſemper præſidium fuit aduerſus maleuolorum calumnias; eorum praeſertim, qui tantas capitalis odij cauſas aduerſus accuſatum habeant. Nec dubitat Petrus, quin Neapolitani ad non ferendam peccandi auda-

ciam proiectam quoque mentiendi impudentiam ſint addituri; ac pro eo ut facinora ſua oratione conentur defendere (quãquam quam ego defenſionem nomino; aut quae poteſt in tam manifeſtis parricidijs ulla omnino eſſe defenſio?) ſed tamen illos putat Petrus pro eo ut ſe purgent; ac ueniam ſupplices petant, ipſum ultro accuſaturos, culpamq; ſuam ad ipſum transferre conaturos. Qui etiam, cum ea, quae in te, & nominis tui maieſtatem admiſerint, longe grauiora ſint; ac maioribus ſuppliciis punienda, quàm ea quae nunc patiuntur, tamen tanquam haec indignis accidant, ita miſerias ſuas flebiliter exponent; earumq; deploratione ad inuidiã Petri abutentur. Quibus tamen commoueri non debes Caeſar; neq. indignum putare, qui ipſi priores hoſtilia fecerint, eos hoſtilia pati. Illud autem laetatur Petrus, quòd cum nõ minor in te ſit manſuetudo, quàm iuſtitia, ſi Neapolitani crimina non inficiãtes ad genua prouoluti tuam in ignoſcendo clementiam implorarent, periculũ eſſet, ne potiores apud te eſſent miſerorum lamentabiles

fletus,

fletus, quàm immanium delictorum stimuli. ita eorum impunitatem facile auferrēt. Nunc quoniam (quae est hominum superbia) sese demissuri nō sunt, liberius erit tibi & sincerius iudiciū tuum: neq. seueritatis tuae aculei hominū contumacia excitati eorundem supplicibus precibus hebetabuntur. Noti sunt Caesar tibi Neapolitanorum inflati, ac tumidi spiritus: quos cum aluisset nimia superiorum Vicariorum lenitas, eo arrogantiae processerant, ut iam ferri non possent. non illi imperijs parere; in humiles & tenues superbe & libidinose consulere; nullae illis leges sanctae; nullus esse iudiciorum metus. Vt necessario Petro summa illa seueritas fuerit suscipienda te Caesar approbante: qua hominum audaciā & arrogantiam tandem fregit; illosq; ad officium & ad aequabilem uitae rationem reuocauit. idq; cum magna ipsorum utilitate. quippe qui vrbem, ac Regnum scelerum, ac facinorum antea officinam, latrociniorumq; receptaculum, iustitiae, & honestatis domicilium fecerit. Caeterum tanta est in Neapolitanis ingenijs peruersitas,

tās, ut nullam Petrus ab hominibus, quos ab interitu ſua uirtute ſeruauit, pro tanto beneficio non modo gratiam inierit, ſed capitale illorum in ſe odium cōmouerit. quippe qui ſeſe infinita illa omnium rerum licentia priuatos aegre ferant. Quod igitur illorum animus iam diu parturiebat, id tādem peperit: quiq́ primus locus illis datus eſt odij expromendi, eum non prætermiſerunt; atq. atrocem hanc ſeditionem in illum excitarunt. In qua re plebs naturali mobilitati ſuae affinis fuit. Conſilia enim cum illis ipſis perpetuis inimicis ſuis cōſociauit; è quorum faucibus ſeſe à Petro ereptam ſemper praeſetulit: cum Petrum plebis Neapolitanae parentem, ac libertatis columen, Diuinis pene laudibus in coelum ferret. tanta eſt in uulgo leuitas; tamq́ male apud ingratos homines beneficia ponuntur. Neque uero Inquiſitionis nomine Neapolitanorum cauſa ſubleuatur. Nam primum non intelligo, quod tantum malum habeat Inquiſitio, ut in ea fugienda ad omnia extrema liceat deſcendere; ac legum uincula perfringere; maieſtatemq́

impe-

imperij contemnere, & uiolare. Delicata me hercule sunt Neapolitanorum ingenia, si quod caeterae omnes nationes, atq. urbes sine retractatione accipiunt; idq́; cum magna ipsarũ utilitate, ipsi soli ferre indignãtur. Deinde Petrus sese Inquisitionem positurum nunquam est aperte professus; neq. aspere, aut pro imperio cum Neapolitanis egit; sed leniter rem ducendo, hominibus persuadere nitebatur, ut aliqua ratio iniretur impietatis in dies magis grassantis cohibendae, haeresumq́; tollendarum. Quo maior est eorum, qui cum imperio sunt, lenitas, eo contumacia dicto non audientium magis cumulatur. Verum finge Petrum aperte prae se tulisse, sibi in animo esse Inquisitionem instituere, continuo ne uerum fuit, Neapolitanos in resistendo tantam adhibere contumaciam, atque imperium contemnere? aperteq́; Petro denuntiare; sese omni ratione restituros, remq́;, si opus sit, ad manus reuocaturos? Hoccine ferendum est Caesar? cum praesertim, si rogando & persuadẽdo Petrum de sententia deducere non possent, expedita esset homini-

bus

bus uia (quae bonis, & pacatis, ac sui Regis obedientibus populis semper patuit) te Caesar appellandi; atque in tuam iustitiã, & aequitatem perfugiendi. Iam posthac subditi tui in imperiis accipiendis, aut recusandis, non tuam, aut Magistratuum tuorum uoluntatem spectabunt; sed libidine sua ferentur: ipsiq; arbitri, & moderatores eorum, quae iubebis, de iis pro uoluntate sua statuent. Ita homines cum imperio ad illos mittere posthac desinas, licebit. Si hoc Caesar, non est imperium perfringere, maiestatem tuam spernere, ac per causam Inquisitionis detrectandae longe aliud spectare, nescio quod tandem facinus eo nomine sit appellandum. Verum age, Petrus cum societatem plebis cum Nobilitate iunctam accepisset; resq; ad arma, & seditionem spectaret, ut animorũ motus sedaret; atque Vrbem pacaret, de iure suo decessit: ac quãquam iracundia ob illorum contumaciam prouectus inter uerborum contentionem proiecisset, sese illis inuitis, si libuisset, Inquisitionis tribunal in medio foro constituturum; tamen hominibus morẽ

gerere in animum induxit: promisitque, neque se Inquisitionem constituturum; neque ab alio constitui passurum. quae summa Petri humanitas, ac lenitas non modo animos debuit incitatos mitigare, sed eos ad uirtutem modestia aemulandam inuitare; dictoque impensius audientes facere. Quòd si motus sola Inquisitio excitarat, cur non causa sublata penitus consederunt? atque adeo cur longe maiores exarserunt? Etenim Neapolitani hac ueluti de Petro uictoria parta tantos sibi spiritus subito sumpserunt, ut perinde quasi de Petro uellent triumphare, nulla iam modestia, nullo pudore, nullo legum metu aut imperij tui maiestate continerentur. Quacunque igitur leuissima de causa tumultus quotidie excitabantur: cum sontes comprehensos de manu apparitorum luce, ac palam eriperent: eoque furoris processerant, ut quadam die in publico Praefectum iurisdictionis circumstiterint; neque prius dimiserint, quàm turbulenti quendam ingenij, & seditiosum infimae sortis hominem, quem in uinculis habebat, sibi restitueret. Cumque paucis

post diebus Cæsar Mormilius inquieti ingenij uir, qui sese in his tumultibus excitandis principem palam semper professus esset, in aedes publicas iurisdictionis eiusdem Praefecti uocatu uenisset, tantus subito concursus hominum Caesarem minaciter poscentium ad aedes publicas est factus, ut hominem Praefectus ne inclementer quidem appellatum euestigio dimittere coactus sit. Quae intolerabilis audacia; ac tanta alia super alia cumulata facinora nisi consopitam Petri uirtutem tandem excitassent ad tantam licentiam aliquo freno coercendam, eo processerat, ut nihil iam esset, quòd Neapoli aut Vicarius tuus, aut ullus omnino magistratus existeret: sed omnium rerum gubernatio Neapolitanorum ipsorum libidini esset permittenda. Necessariam igitur seueritatem adhibuit; ac tres adolescentes, qui comprehensum hominem, cum in carcerem duceretur, ex apparitorum manibus per uim, & audaciam eripuerant, morte multauit: ut exemplo ad speciem terribili, ad rem salubri, atque in eiusmodi motibus

tibus

tibus necessario, iureq; usurpari solito reliquos à maleficijs & peccandi licentia deterreret; ac ciuitatem pacaret. Quod cōsilium, non modo Petro non processit, uerum etiam causam Neapolitanis præbuit, quam quaesierant; ut non iam perplexe & per ambages, sed aperte à te deficerent; diuq; in te, ac tuos conceptum odium effunderent. Igitur armis sumptis milites tuos praesidiarios interfecerunt: ipsumq; Petrum, in quo imperij tui maiestas laeditur; arce inclusum, & obsessum quotidie oppugnatum ueniunt. Nihil est, quòd quisquam tantorum facinorum atrocitatem uerbis eleuare conetur; neque apertum maiestatis crimen alio nomine appellare. Neque attinet uerbis inficiari: quod factis confitearis. A uobis enim, inquit Petrus Neapolitani quaero, utrum iure, an iniuria adolescētes supplicio affecerim? si iure; arma in me; atq. adeo in ipsum Cæsarem sine scelere, ac perfidia sumere non potuistis: si iniuria, quis ea de re adhuc iudicium tulit? quis uos in me iudices cōstituit? aut qua tandem lege poenam ma-

 leficio-

leficiorum à me repetere poteſtis? cur per legatos ueſtros nomen meum ad Cæſarē de eo crimine non detuliſtis, quemadmodum nunc per eoſdem legatos uos purgatū, & me accuſatū uenitis? Atq. adeo, cur ad Caeſarē legatos mittitis, ſi (quod re declaraſtis) ueſtrū eſt punire delicta, quae Neapoli admittuntur? Atq. etiam Neapolitani cū hoſtilia in te Caeſar aperte ſumpſerint arma, tanta tamen ſunt impudētia, ut grauitati tuae ultro illudant, uexillis tuis extollendis, nomineq́; tuo ſubijciendo: tuamq́; ueluti puerilem inſcitiam ludibrio habeāt; perinde quaſi uerba magis, quā facta ſpectanda ſint. cumq́; ſeipſi tot obſtrinxerint parricidijs, ultro etiam (ſi Dijs placet) petrum accuſatum ueniunt. Is tamē, ut initio dixi, minus de ſe laborat, quem perpetuus innocentiſsime actae uiae tenor omni liberet ſuſpicione: tua, & imperij maieſtas hominem ſolicitum habet. Quae ſi tibi tantae curae ſemper fuit, ut pro illa aduerſus multo maximam Germaniæ partem (qua prouincia nulla toto orbe terrarum bellicoſior, aut opulentior eſt, aut ſeruitutis impatientior)

tior) bellum periculosissimum suscipere non dubitaris, quanto minus haec tibi negligenda non sunt in Neapolitanis? quos (ne quid grauius in eos dicam) semper exterae gentes obnoxio imperio deuinctos habuerint. Quòd si te precibus hominum animis à te alienissimis per mollitiem flecti sines, quid aliud futurum est, quam ut soluta seuera illa disciplina, qua una Neapolitanorum superbia & fastus frangendus est, auctoritatem & obedientiam in eo Regno amittas, quod maiores tui pacatum tibi, dictoq; audientissimum sua uirtute reliquerunt? Hac oratione Caesar in Neapolitanos haud mediocriter irritatus est; nondum legatis eorum auditis. qui cum sero Norimbergam, ubi tum erat Caesar, peruenissent, quòd utriq. in itinere aliquãdiu subsistendi morbus causa fuisset, se audiri à Caesare petunt. quam rem cum multis uijs saepe tentassent, tamen, quòd Caesaris aures cum literis Vicarij, tũ oratione Gonsalij ipsorum criminibus occupatae essent, impetrare primo non potuerunt: cum illis responsum esset; satis esse, si eos,

ad

ad quos Caesar illos delegasset, causam suã docerent: neque enim Caesari in tantis occupationibus esse operae legationes audire. Ita coacti sunt coram Atrebate & Figueroa causam suã agere: ac defensiones suas scripto edere. quibus lectis, haud uisi sunt commisisse Neapolitani, ut perduellionum loco haberentur: resq́ue ad tumultuum & seditionum, non ad laesae maiestatis interpretationem est reuocata: legatisq́ue triduo post reuocatis decretum Caesaris scriptum traditum est; cuius erat summa. Extemplo ab armis Neapoli discederetur: ac sine retractatione Neapolitani obedientiã, quam deberent, vicario praestarent. Imperatum deinde est Salernitano, ne à Caesare discederet; Sangrio, ut ex templo Neapolim uersus una cum Gonsalio iter caperet; neque ab eo unquam discederet. si imperata neglexissent, capitalem fraudem fore. Salernitanus sese in imperio futurum respondit; aequoq́ue animo decretum accipere, dum Caesar ueritate exploratius cognita sententiam mutet. Sangrius uero sese nisi facultate Caesaris alloquendi facta omni-

omnino discessurum negare : neque enim eam esse fidelissimae, & nobilissimae Ciuitatis dignitatem; quae ab aditu Principis sui debeat excludi: cum praesertim non beneficium, sed ius petitum ueniant : neq. esse Caesaris aequitatis tam iusta postulata ab eo non impetrari. Proinde posse illos quidē se uinctum Neapolim mittere, aut etiam morte multare, si ita libeat; sua uero uoluntate nunquam se nisi in conspectum Caesaris uenerit, discessurum. Permoti sunt hac oratione animi. Ita postero die Sangrius ad Caesarem introductus, talē habuit orationem. Deo immortali gratias ago Caesar tui conspectus facultatem mihi tandem factam: tuāq; aequitatē omnia impedimenta superasse. Igitur non ita omnes superos à causa nostra auersos posthac existimabo: qui si nullam habemus miseriarū alleuationem, aut salutis spem; saltem interitus nostri coram te Caesar deplorandi (quod unum exitij solatium reliquum est) facultate non simus orbati. Cuius tamē rei magna me spes semper tenuit. Nā quāquam sciebam tantas esse Petri opes ac potentiā,

ut

ut nobis nullo modo par esset cum illo cōten tio, nunquam tamen putaui, tantum illum apud tuos gratia ualere, ut etiam nos ab aditu tuo excluderet; nimisq́; durum, & à tua iustitia alienum erat Caesar, quod nemini quãuis scelerato & perdito unquam est negatum, ut eius defensio audiretur, id à te nobilissimam & fidelissimam Vrbem tuam non impetrare. Atque ego Petri prudentiam, & ingenium hac in re uehementer requiro, qui Neapoli primum ne haec legatio ad te decerneretur, tanta ope pugnarit; & hic ne ea audiretur tanta cum sua, tum amicorum gratia, quae plusquam modica est, praepararit. Quod totum contra facere debuit. nam si ueritate causa illius nititur; ac si horum tumultuum culpam penes nos esse se demonstrare posse sperat; quae eius rei uia erat expeditissima, ab ea non tantopere debuit declinare. An non intelligit uir eo ingenio, nunquã apud homines praesertim graues, qualis tu es Caesar, ueritatem satis liquere; neq. uerba quamuis uerisimilia fidem plane habere, nisi quae contra ex altera parte afferantur,

tur, prius cognoscantur; controuersaeq́ rei ueritas praesentibus reis, orationibus inter se cōtrarijs, iudice disceptatore eluceat. quod quoniam ille effugere tam impense studuit, causam ipse suā plane damnauit: qui illud certamē detrectarit, quo uno ueritas à calumnijs discerni potest: quoq́ astu se criminum uim subterfugere posse sperauit, eo se plane ipse cōuicit. Quāquam Caesar legatos ad te mittēdi nō una causa fuerunt tumultus nuper exciti; neque hoc nouum est Neapolitanorum consiliū, sed peruetus uarijs rationibus à Petro semper impeditum. quod ne nunc quidem ad effectum adduxissent, ne hominis iracundiam sibi magis irritarent; ni summae temporum angustiae; rerumq́ asperitates eos coegissent salutem suam quibuscunq́ rebus anteferre. Causa igitur legatos ad te Caesar decernendi uetus illa fuit, ut esset aliquis apud te Neapolitanorum nomine, qui cum de rebus illius Regni agere in loco posses: ut quae officia et obsequia tibi subinde multa alacriter praestamus, ea tu à nobis potius, quā à Petro, aut à quoquā ministro tuo recognosceres:

gratiamq́; eorum, si qua est, fidelium subditorum effusae in te uoluntati, & propensis studiis potius, quàm ministrorum operae, aut diligentiae deberes. quoniam sentire coepimus, Petrũ de officiis in te nostris ad tam altum apud te auctoritatis, & amplitudinis gradum peruenisse, nulla nostri, ex quibus ille creuit, habita ratione. Caeterum quoniam tibi aliter placet Caesar; mihiq́; imperatum est, ut extemplo Neapolim reuertar; parebo imperio. illud prius pro ea quam tibi debeo pietate Deos hominesq́; testatus, Neapolitanos, quoniam nullam esse apud te impensorum officiorum gratiam intelligunt, ac ne ea cognosci quidem, ut ab se profecta; posthac coactum iri sese totos sine ullo commodorum, aut maiestatis tuae respectu ad magistratuum, quos mittes, libidines cõformare: neq; illos iã pro ministris tuis, sed pro suis Regibus habituros. quae res quam multa & Regno Neapolitano, & tibi detrimẽta allatura sit; malo in cogitatione tua relinquere, quã in oratione mea ponere. Illud te pro tua humanitate rogatum

tum uolo Cæsar, ne me audire graueris breue hoc horæ curriculum, dum Patriam meã purgo à causa horum motuum, atq; horum malorum, quae per hos dies urbem nostrã miserabilem in modum lacerarunt. In qua re illud me haud quaquam mouet, quòd Gonsalius aures tuas criminibus nostris implerit. Tantum enim compertum habemus ĩ te animi esse, ac roboris, ut de tãta re, nisi causa ex utraq; parte audita præceps nõ facturus sis iudicium. Atq. utinã adesset Gonsalius: multo facilior esset nostra causa. Nam mihi de singulis rebus rogãti uera (sat scio) pro eius fide responderet. ita ex illiusmet cõfesſione ueritatem cognosceres. Nunc quoniã ille congressum uitauit; quippe ex quo inferiorem sese discessurum intelligeret, dabo operam, ut res quemamodum gestae sint plane cognoscas. Hic Caesar Sangrium interfatus, nihil esse ait, quòd ille plura oratione persequatur: sese enim ex scripto rem cognouisse; iamq; decreuisse quid fieri placeat: ac stare sententiam; nec mutari posse. Proinde reuertatur; Ciuitatiq; persuadeat, ut imperata faciat; ar-

misq́ue positis Vicario dicto audiēs sit: bonoq́ue animo suis uerbis Neapolitanos esse iubeat. sese enim de illorum fide, ac propenso studio omnibus locis perspecto nunquam dubitasse: neq. malam de illis opinionem unquā imbibiturum: eorum commoda & incolumitatem sibi magnae curae fore: breuiq́ue Ciuitatis quieti, & tranquillitati se consulturum. Ita legatum benigne appellatum, gratiasq́ue agentem ob tam mite responsum dimittit. Caterum quoniam defensionem legati, ut supra diximus, scriptam Cæsarianis tradiderunt, quam non licuit oratione complecti; cuius exemplum mihi ostensum est cum Neapolim accesissem rei diligentius cognoscendae causa, ea non mihi praetermittenda uisa est: quò causa utrinq. audita legentibus exploratius sit iudicium. remq́ue sic exponemus, quasi Neapolitani Cæsarem praesentem alloquantur. Ad caeteras calamitates, quas paßi sumus, ac nūc cum maxime miseri patimur, ille etiam cumulus accedit Caesar, ut Vicarius tuus Petrus, qui inauditae crudelitatis exēpla in nos per summam iniuriam & immani-

tatem

tatē edidit, pro eo ut ſeſe purget, ac meritas poenas deprecetur, nos ultro apud te criminibus inſectetur; proditioniſq; ac perfidiae reos faciat: illud fortaſſe exiſtimans, ſeſe cauſam ſuam aliqua ex parte ſubleuaturum, ſi ſtudium, & operam noſtram à ſe accuſando ad nos ipſos defendēdos traduxerit. Quae quantum hominem fefellerit opinio, mox apparebit. Neq. enim defenſio noſtra ab illius accuſatione poteſt eſſe diſiūcta; neq. ueritas quocunq; orationis genere exponatur, minus elucebit. Illud igitur primum pro cauſae noſtrae fundamēto accipimus Caeſar, quo nullum eſſe poteſt firmius, ipſiuſmet Petri confeſsionem, quam ipſius chirographo conſignatam habemus; omnium horum malorū cauſam fuiſſe Inquiſitionem: Hic homo ſuamet confeſſione manifeſto tenetur: quippe qui ipſe Inquiſitionis auctor fuerit; dum uel illam inſtituere ſtudet; uel ſermones de ea indies percrebeſcentes nō prohibendo, alit. quam rem praeſertim nos tā ſaepe, tantiſq; contentionibus ab illo efflagitauerimus; cum denuntiaremus, ac teſtaremur, quàm

multa-

multarum turbationum, ac malorum causa futuri essent ij rumores. Quòd si ille quæcunque uoluit se semper Neapoli uel inuitis nobis effecisse gloriari solet, quanto hoc ei facilius fuit, omnium ordinum, atq. ætatum studijs & uoluntatibus cum illo coniunctis? Neque nos in obsistendo lenius, ut isti uolunt, aut moderatius agere potuimus; teq; Caesar appellare; Inquisitionemq; à te deprecari. nam periculum imminebat; resq; indies magis urgebat: cum praesertim Petrus quadam die Magistratui ciuitatis palam affirmarit, sese nobis inuitis Inquisitionem constituturum, tuq; longißime aberas Caesar, tanta belli mole implicatus, ut neque te adire interea possemus; neque si maxime adissemus, otij satis habuisses in tanto rerum discrimine ad legationes audiendas, controuersiasq; disceptandas: quam rem uix nunc impetrare potuimus bello confecto, Neapolitanaq; urbe in extremum discrimen adducta. Cumq; Inquisitionis nomen Neapolitano populo non modo odio & acerbitati, sed etiã morti sit; omnisq; dilatio periculosißima esset;

ſet;in eum profectò locum adducti eramus, in quo non leges modo, uerum etiam natura ipſa omnem ſalutis expediendae rationem honeſtam facit. Neque tamen nos longius protulit animorum concitatio, quàm ut conſilijs, & ſtudijs plebis cum Nobilitate conſociatis obedientiam tibi debitam clariſſima uoce profitentes, inſigniaq́ tua proferentes paratos nos eſſe praeferremus, omnes acerbitates ſubire, quin etiam mortem ipſam oppetere potius, quàm abominandum iugum ceruicibus noſtris imponi pateremur. Nulla in re imperij maieſtas per quẽquam uiolata eſt: nullus ne minimus quidem apparitor attactus: quin etiã omnia noſtra ſtudia ad Magiſtratus tuos delata: atque etiam malefici per nos comprehenſi, & iudicibus traditi. Vbi eſt illa, quam tantopere iactari, atque amplificari audio, proiecta Neapolitanorum contumacia? atque adeo quae in tanta rerum perturbatione, tantaq́ animorum commotione maior excogitari poteſt moderatio? Igitur Petrus, cum hac uia conſilia parum procederent, pollicitus eſt tandem, neque

ſe

se Inquisitionem constiturum; neque quẽquam toto suo Magistratu constituere passurum. Si in Inquisitionis deprecandae simulatione longe aliud, ut isti nos criminari solent, latebat; si in societate iungenda longe aliud spectauimus, molesta profecto nobis fuisset haec Petri facilitas, & benignitas: quae nobis causam tumultuũ praecidebat; uiamq́ue sceleratorum consiliorum, ut isti uocant, ad exitum perducendorum obsepiebat. Velim Caesar tum adfuisses, profecto admiratus esses omnium exultantem, ac superfundentem se laetitiam: cognouisses, quibus praedicationibus, quãtis uoluntatum significationibus hoc beneficium Petri simus complexi; quàm amplis uerbis illi publice gratias egerimus; cum illum parentem, et seruatorem nostrum plausibus & acclamationibus salutaremus: ac cum Diuinis prope laudibus hominis uirtutem & humanitatem cõiungeremus. Non igitur beneficium Petri ullam, ut isti calumniantur, arrogantiam nostram prouexit; sed contra studia ad demissius et impensius parendum accendit. Iam uero quae postea

conse-

consequutae sunt nouorum motuum causæ, nobis nullo modo aßignandae sunt; sed illi ipsi Petro: qui si uere cogitationem de Inquisitione prorsus abiecerat, quid ita ab ijs, qui paulo apertius illam detestati fuerant; pauloq; uehementius in causa uersati, poenas per iudicium persequi instituit? animis praesertim à recentibus motibus nondum plane sedatis; idq; omni Ciuitate cõstantißime cõtranitente: quæ sæpenumero illum publice ab ea mente, atq. incoepto omnibus precibus deducere conata est. Aduersus quæ omnia ille cum tã obstinato animo fuerit; neq. in ulla alia crimina homines uocarentur, quam quod eorũ sermones de Vicario liberiores fuissent, tumultusq; concitassent, quid aliud suspicari debuimus, quàm id spectare Petrum, ut hanc nouam uiam, quoniam prima parum processisset, ad diu concocta de Inquisitione cõsilia expediret? Quòd si priores motus uenia digni sunt, longe magis probandi sunt hi posteriores, quibus eidem causae resistebatur asperioribus uijs tentatæ. Deinde cum eadem esset omnium Neapolitanorum

norum causa, quippe qui Inquisitionem aperte omnes detestati simus; ac societati nomina dederimus, quomodo supplicia, ad quae nonnullos in praesentia rapi uidebamus, non pro se quisque ad se eodem noxiũ crimine peruentura suspicaretur? Iam uero, si Inquisitio Neapolitanis induerat arma, ut ipse Petrus fatetur, quomodo putabat in ijs, quæ illam necessario cõsequuntur, eosdem quieturos, atq. adeo non multo acrius exarsuros, quanto grauius erat poenis quàm uerbis agere? Postremo Ciuitas suã ipsa causam damnasset, si à quibus causa ipsa acriter, ac libere fuisset defensa, eos poena affici passa esset. Tantis igitur acerbitatibus subacta Ciuitas cum legatos ad te decerneret, longum esset Caesar dicere, quàm ea re Petrus sit perculsus; quibus ille artibus, quibus cõtentionibus; quibus allegationibus; quibus postremo dimicationibus rem impedire conatus sit: quàm omnes in ea re auctoritatis, & potentiæ suæ neruos intenderit. Vt etiam accersitis Centurionibus populi; multaq́; de sua perpetua in Neapolitanum populum beneuolentia praefa-

praefatus, chirographum ediderit, quo non modo Inquisitionem in perpetuũ tollebat; sed etiam omnia delicta, omnemq; noxam Inquisitionis causa commeritam condonabat: quo populum ab Nobilitate abduceret. Aduersus tantam contentionem cum Ciuitas in incoepto perstitisset; legatosq; tandem decreuisset, tum uero Petrus, cui nullum consilium processisset, in rabiem uersus (dat enim animum ad libere loquẽdum tãti facinoris immanitas) tres miseros adolescentes apprime nobiles uix dum pubertatis annos ingressos nonnullis ante diebus cõprehensos per causam, quòd infimae quidam sortis homo, qui ob debitã perexiguã pecuniam praeter eorum oculos in carcerẽ ducebatur, ex apparitorum manibus illis (ut aiunt) adiuuantibus esset elapsus, quae causa semper leuißima habita est, eos igitur adolescentes ante arcem productos ab aethiope crudelißime iugulari fecit: iugulatosq;, ueluti imperij proditores per terrã trahi. Quae ex omni seculorum memoria in nulla barbaria audita crudelitas; quae foedißimi spectaculi deformitas si nos ad id

attraxiſſet, à quo ſemper natura & uoluntate remotiſsimi fuimus, quis tandem iuſto dolori non ignoſceret? cum praeſertim Petrus nullo titulo tantae crudelitatis facinus poßit uelare. Nam ſi ſedãdorum tumultuum cauſam praetexit; hoccine fuit tumultus ſedare, an multo magis inflammare? Tu, cum tantae iniuriae, tantaeq́ crudelitatis facinus in oculis nobilißimi populi edas, animis praeſertim ob recentes dimicationes cõmotis et exacerbatis; quẽq́ populum tantum animi habuiſſe expertus ſis; ut ſocietate ſancita cupiditatibus tuis palam ire obuiam non dubitarit; motus te ſedaturum, ac non potius ad pernicioſam ſeditionem irritaturum ſperaſti? cum praeſertim multis locis uenia per leges populis detur, ſi malis uicti, nimijſq́ iniurijs, & aſperitatibus ſubacti arma in Magiſtratum conuertant; neque ab eius ſanguine manus abſtineant. Et tamen tanta fuit Caeſar Neapolitanorum moderatio; tantus imperij tui reſpectus, ut cum poſtero die Petrus per Vrbem equitaret; populuſq́ arma ſumpſiſſet; ac ſocietatem

omnibus solennibus renouasset; in oculisq́; eius praeteruaeheretur is, à quo tam insigni tamq́; execrabili iniuria esset affectus, recenti crudelitatis memoria animos stimulante, nihil grauius admiserit: sed iniurias suas, quarum poenas à noxio homine sumere, & iure poterat, & nemo prohibebat, tibi puniendas reseruarit. Et adhuc contumaces Neapolitanos, ac superbos non pudet appellare? neq. quo nomine eius temeritas sit appellanda cogitat potius; qui quantum in illo fuit, maiestatem tuam in persona sua uiolandam obiecit? Iam uero seditionis, quae postea casu excitata est; & certaminum, quae inter populum Neapolitanum & praesidiarios tuos commissa sunt, nulla, si quis uere rem existimare uelit, in nobis culpa est. Qui si iniurias nostras armis ulcisci in animo habuissemus; nunquam eam facultatem prætermisissemus, quam Petrus ipse in publicum eo tempore prodiēs expeditissimā nobis praebuit. cum praesertim non minore scelere (si scelus ullum in re tam iusta est ponendū) præsidiarij tui, quam Ma-

gistra-

gistratus uiolentur: in utrisque enim nominis tui maiestas laeditur: atq. adeo, cum magis ignoscendum esset iusto dolori, si arma uertissemus in eum potius, à quo tam grauem plagã accepissemus, quam in eos, à quibus nihil laesi essemus. Illud .n. eximiae Neapolitanorum moderationis; incredibilisq́; in te obseruantiae signũ praetermittere non possumus Caesar, quòd cum Neapoli tanta sit omnium rerum colluuio; tantaq́; exulum multitudo in eam Vrbem confluxerit; pleniq́; sint carceres obaeratorum, ac maleficorum, capitalia etiam ausorum; qui omnes aut propinquitate, aut aliqua necessitudine, aut etiam noxae societate exules attingant, non modo carceres non sint refracti (quod primum fere esse solet seditionum opus) sed ne aedes quidem iurisdictionis à quoquam attactae. Habes Caesar uoluntatem in te, ac fidelitatem Neapolitanorum tuorum multis rebus perspectam: contra Petri iniurias, quae nulla honesta ad speciem re poßint uelari. Quid reliquum est, nisi, ut Deum immortalem precemur, ut tibi eam mentem det, qua ca-

lamitates miserae Ciuitatis tandem respicias? quae cum sese è tãtis miserijs auctore de medio tollendo posset eripere, iureq; posset, tanta tamen in te est pietate, tamq; sancte nomen tuum colit, ut illud etiam in atrocissimo hoste suo uenerata sit. quae nũc misera iussu Petri, ac uoluntate hostilem in modum direpta, continentibus bombardarum ictibus ut tui nominis hostis uerberata, magnaq; ex parte diruta ac deformata, habitatoribus pene uacua, ab omnium ope deserta, omnibus contumelijs iactata, iniurijs agitata, malis lacerata, omnia deniq;, quae captarum urbium extrema esse solent, perpessa, in tuam fidem, misericordiam, iustitiam confugit: à qua una malorum finem expectat, cum illorum poena, qui tantorum malorum ob cupiditates, ac libidines suas fuerunt auctores. At Sangrius Neapolim cum uenisset; Magistratusq; in aedem Diui Laurentij conuenisset, plebs excita est: ex omnibusq; urbis partibus, pluribusq; agminibus ad tẽplum concursus factus: momentoq; temporis uestibulum, & circumiectae templo

plateae

plateae armatorum plenae fuerunt. Cumq; Sangrius imperata Caesaris exponere coepisset; armaq; deponenda, ac sub Petri obedientiam redeundum dixisset; isq; sermo in uulgus manasset, rumor primum ac fremitus indignantium tota concione peruasit: qui mox in furiales clamores erupit; cũ omnes undique uociferarentur, Nobilitatem cum communibus inimicis cõspirasse; seq; ab illis, quorum impulsu ad arma ierint, desertos, ac proditos. Enimuero nullo modo id esse ferendum; sed arma ab exteris in ciues proditores uertenda; ferociter, ac minaciter conclamant. Iamq; sclopi displodi incipiebant; apparebatq; uim ultimam parari; Magistratusq;, ac qui cum illo erãt ex Nobilitate tanto circũfuso pauore perterriti; consilijq; inopes omissa publica cura pro se quisque, quomodo tantae se procellae subtraheret, quaq; euaderet, circũspectare. Neque dubitabatur, quin furore ardens multitudo atrocia crudelitatis exempla in Nobilitatem editura esset. Caeterum Ioãnes Franciscus Caraciolus periculum audacia discussit. Is cum armatorum globo,

bo, quos circa se habebat, templo prosiliens, cum manu intenta silentium fecisset; quis uobis, inquit, rabiem istã obiecit? quousq; furor uester progredietur? Nobilitatemne ad cædem deposcitis? En ego primus iugulum offero: hoc ferite: per meum enim latus Nobilitas uobis petenda est. Cum ad primum aspectũ hominis multitudini acceptissimi; cuiq; magnam fidem plebs habebat tumultus, quo paulo ante omnia ardebant, conticuisset; Caraciolusq; homines commotos sensisset; apta tempori oratione subsecutus iras permulsit. Docuit. n. nullam subesse fraudem; armaq;, quae contra Petrum iustissimae causæ induerint, quæq; ad eum diem, nulla contracta perfidiae noxa, tractata sint, posthac sine ingenti flagitio retineri non posse: contra Cæsarem enim Regem suum, qui ab illis discedi imperet, Neapolitanos ituros. Dum licuit, sese illis non modo socium, sed Ducem præbuisse: nunc se tanto crimine Regi suo non obstricturum: sed in priuatas ædes illico recessurum: sagoq;, & armis positis, togam resumpturum; pacatumq; in publicum proditu-

rum. Idem ut illi faciant, hortatur. Non tam oratione, quàm auctoritate uiri, quae apud multitudinem supra omnia ualet, mitigati qui furentes ira uenerant, quieti in sua se tecta recipiunt. Ex imperio igitur Caesaris arma posita sunt; obedientiaq́; Petro reddita, pacata Ciuitas fuit. Petrusq́; potens rerum factus Ciuitatem centũ millibus aureorum numum multat: ac cẽtum ex Neapolitanis, quorum in praelijs, & tumultibus insignior ardor animorũ fuerat, exilio damnat. quae tamen multa paulo post à Caesare Ciuitati remissa est; numerusq́; exulum ad uiginti redactus: qui etiam haud multo post patriae sunt restituti, praeter Mormilium, & Caraciolum ac Suessanum. Nonnulli tamen uoluntarium exilium sibi consciuerunt: in quibus fuit Bozutus; qui acriter in causa fuerat uersatus, uehementemq́;, & liberum oratorem egerat.

CAEDES PETRI LVDOVICI FARNESII PLACENTIAE DVCIS.

NEAPOLITANAE seditioni, ne eo anno ulla Italiae pars domesticis tumultibus intacta esset, caedes Petri Ludouici Farnesij placentiae, ac Parmae Ducis continuatur, quae Placentiae coniuratione principum ciuitatis facta est. Eam coniurationem nunc exponere pergam. Petrus Ludouicus simulatque Ducatum inijt, longe diuerso à superioribus institutorum genere uti coepit. Pontificij. n. Legati, eorumq́, vicarij, ne potentiorum odia bono publico sibi irritarent, illorum cupiditatibus seruire consueuerant: arrogātiamq́, nobilitati natura insitam cōniuendo alebant. Quare illi legum metu soluti libidinem pro lege habētes, omnibus iniqui-

tatibus tenuiores & rusticanos uexare; cõtumelijs afficere; bonis etiam & fundis per uaria calumniarum genera euertere. At Petrus Ludouicus contrariam gerendae Reipublicae, ac maxime popularem rationem ingressus quod boni erat in Pontificio imperio, retinuit; quod mali, praecidit. nam immunitates à tributis & oneribus aut seruauit; aut illa non multum auxit: & effrenatam Nobilitatis licentiam iudiciorũ seueritate, aequabilitateq; iuris dicẽdi plane sustulit. Quin etiam, quo nihil popularius est, facilem aditum ad se omnibus patefecit: statosq; dies habuit, quibus in publico proceribus praesentibus ad querelas humilium & tenuiorum audiendas posita sella sedebat: seq; iniuriarum illis factarum acerrimum uindicem aperte ferebat. Quibus artibus duas res, ut necesse fuit, est assecutus: nam plebis, & agrestium animos mira beneuolentia in se firmauit, & Nobilitatis inexpiabile odiũ sibi irritauit. Hoc enim fere est Nobilitatis uitium, iniuriã sese accipere putant in eo, quod facere prohibentur. Vulgo igitur indignari primo-

res; ac fremere, sese tantae nobilitatis proceres ab aduentitio cadauere lutulẽtis uitijs inquinato aspectu etiam ipso, & despectaoris specie inuiso ita contemni; atq. omni dignitate spoliari. Cui uero non apparere, quid ille ijs simulatæ æquitatis artibus, quae in uiro contaminatißimo esse nullo modo potest; moliatur? nimirum ut per has species miserorum subleuandorum Nobilitate in ordinem coacta; omniq́; auctoritate, & resistendi audacia proceribus sensim detracta, illos tandẽ, simulq́; plebem ipsam inani defensionis specie in praesentia laetã, ac deceptam arctißimis seruitutis uinculis constringat: indomitasq́; cupiditates in illos, si iugum acceperint, exerceat: quibus quàm impotentibus rapi soleat, declarare omnem superioris uitae cursum. Aegros sua sponte animos Ferdinandus Gonzaga Mediolanensis ditionis Vicarius, aßiduis stimulis insuper incitabat. Is & priuatim multis de causis Farnesiae genti erat infensus; & publice magis in dies in illum acuebatur. Nam multi ex Ditione Mediolanẽsi tributis & exactionibus

nibus sese subtrahentes, in ditionem Placentinam immunitatum & aequabilitatis iuris fama attracti commigrabant: ibiq́; sedes & domicilium collocabant. Et in lite, quae per eos dies inter utrãq́; Ditionem de oppido quodam Romagnesio intercessit, Petrus Ludouicus cedere Mediolanensibus noluit: sed acrem sese iurium Ditionis suae uindicem praebuit. Hominem igitur Gonzaga ad Caesarem assidue criminari: ac formidolosum accolam dicere, res nouas aperte molientem: quarũ occulta consilia cum Gallis concoquat. Indicio esse, quòd superioribus mensibus Strotio, ac Gallicis copijs nõ modo tutum transitum per suos fines dederit; sed commeatibus etiam iuuerit; amnes pontibus strauerit; omnibusq́; rationibus iter expediuerit. Illud inuidiã in primis augebat, quòd Genuensium motuum, & caedis Ioannis Auriae auctor haud dubie insimulabatur. Quæ tamen res nunquam constitit. Quin contra Apollonius eius intimus scriba, cui omnia arcana credere solebat Petrus Ludouicus; quiq́; omnium occultorum administer

nister semper fuit, ut nullo modo eius notitiam tanta res effugere potuerit, tribus annis Mediolani in carceribus continēter adseruatus, cum ab eo tormentis ea res saepe quaesita esset, constantissime semper negauit herum suum, aut auctorem eius caedis, aut omnino affinem fuisse. Ad haec constans, neque ea uana fama erat, quae nescio quomodo emanarat, cum Farnesius filius Legatus exercitum Pontificium in Germaniam ad Caesarem duceret; ad parentēq; inuisendum paulum ex uia flexisset; auctorem illi fuisse Petrum Ludouicū, ut florentissimas copias in Ditionem Mediolanensem conuerteret: quam ab omnibus rebus imparatam Caesare tanta mole belli in Germania implicito, Gallisq; opē suam tam propinquam deferentibus nullo negotio, nemineq; resistente in potestatem suam redacturi essent. quod consilium Farnesius, ut supra diximus, aspernatus est. Quarum rerum Petrus Ludouicus cū sese apud Caesarem insimulari sensisset, nunquam se purgare satis potuit: Atrebate pro Caesare nuntiis respondente, maiorem fidē haben-

habendam Gonzagae, & Mediolanensibus uera scribentibus. Quin etiam Caesar Alexandro Vitellio suadenti, ut ad suspiciones de Farnesiorū fide susceptas prorsus extinguendas Vrbem Senas illis donaret; se ne pinnam quidem de Italiae Vrbibus, aut Farnesiis, aut cuiquā mortalium concessurum respondit. Ad hoc nunquam adduci potuit Caesar, Pontifice omni ope contendente, ut concessionem fiduciariae Ditionis auctoritate sua cōprobaret: cum responderet, si Placentia & Parma iuris essent Romani imperij, suae fidei non esse, quicquam de rebus imperij largiri; si Pontificij, tum eas esse Pontificis partes. Quin etiam in literis, quas ad Petrum Ludouicum dabat, nunquam solitus erat adscribere, Duci Placentiae, ac Parmae; sed ueteri titulo Ducatus Castri hominem nominabat. Ex tanta igitur, neque ea obscura uoluntatum exulceratione; animisq; tā utrinque suspectis occasionem arripientes quatuor primae nobilitatis Placentiae proceres de Petri Ludouici caede coniurant: Augustinus Landus Comes Complani, Ioan-

Ioannes Anguisciola, Ludouicus Confalonerius, Alexander Pallauicinus: singuli Petro Ludouico, praeter communem caussam priuatis iniurijs infensi. Ii studijs cum Gonzaga consociatis cum Caesarem accusationibus diu fatigassent; illeq; incertus animi fluctuaretur, interuenit res parua dictu, quae Caesarem ad eum diẽ nutãtem in coniuratorum sententiam tandẽ attraxit. Quae res documẽto erit, à quã paruis saepe, & neglectis rebus magni motus excitentur; Regnaq; interdum euertãtur. Exegerat Petrus Ludouicus illis forte diebus quod reliquum erat triremium Flisco uenditarum pretium. fuit aũt ad aureorũ numum quatuordecim millia. Eã pecuniã in interiore cubiculo sub lecto collocarat. Cumq; forte per eos dies, Ioã. Bellaius, Cardinalis Gallus Romam petens illac iter faceret, Petrus Ludouicus, ut uirum eminẽtis dignitatis apparate, ac magnifice acciperet, mille aureos numos ex eo loco prõpsit. Motus eo in loco factus; ac mentio pecuniae in aduentu Proceris Galli per exploratores à Gonzaga cognita; suspicionẽ iniecit, in-

gentem aliquã auri uim à Gallorum Rege ad Petrum Ludouicum hominem Caesari suspectae fidei missam ad res in Italia miscendas. Huic suspicioni fidem alius casus affirmauit. Nam cum paucis interiectis diebus Petrus Ludouicus Parmã esset profectus, cubicularius quidam, cui in primis Petrus Ludouicus confidebat, diligentioris custodiae causa in eo cubiculo iussu heri cubabat. Is cum sacram uirginem, cum qua incestam consuetudinẽ habebat, quadam nocte de more cubitum secum accersisset, illa admirata causam mutati cubiculi quaesiuit. Ille, ut amantes nihil inter se tecti habere sciunt; simul ingenio uanus, & iactans ut se existimatione summi apud Principem gratiae, & fiduciae loci ad amatam magis commendaret; mentitur immanem auri uim ibi reconditam adseruari: eiusq; custodiam sibi uni ab hero creditam. magnas enim res Pontificem, & herum moliri. Illa muliebriter loquax in coenobium reuersa rem sodali aperit: illa alteri: & tertia quartae: & sic deinceps, donec res ad omnium uirginum no-

titiam

titiam peruenit: & ab illis ad cognatas & affines, quibus mos est inclusas uirgines subinde inuisere: quae uiris suis ea, quae à sacris uirginibus audierant, fando narrarunt: Viriq́; inter se, quae ex coniugibus singuli cognouerant, communicant. Ita res tota Vrbe breui diuulgata ab exploratoribus, quorum urbs plena erat, ad Gonzagam illico perfertur. Ille Caesarem certiorem statim facit. Enimuero Caesar non iam procrastinandum statuere; sed de caede adhuc retractare: illa excepta, caeteris assentiri. cum Ludouicus Gonzaga, Anguisciolae affinitate iunctus, missu cõiuratorum ad Gonzagam, & Caesarem ultro citroq́; ititaret, omniumq́; consiliorũ internuntius, & interpres esset. Igitur duo ex coniuratis Landus & Anguisciola cum sperarent Caesarem tantis iniurijs irritatum rem factam haud improbaturum, non diutius procrastinandum rati alias causas praetexentes, Genuam se conferunt: quo etiam ea de causa uenerat Gonzaga, per speciem uxoris, quae ex Regno Neapolitano aduenerat, excipiendae. Ibi ser-

mones inter se conferunt: ac quemadmodum ducenda res sit, constituunt: Placentiamq́; reuertuntur. Multorum literis, & nūtijs monitus fuerat Petrus Ludouicus, caueret sibi. Consilia enim de eius pernicie agitari. quibus ille fidem nunquā habuit: cum adduci non posset, ut crederet, superstite Pontifice parente tāto uindice quenquam tantam rem ausurum. cum praesertim arx noua, quae ad recentem muniendi formam, approperato opere aedificabatur, ad eam altitudinē esset perducta, ut haud procul à summo abesset. Ac ne ea quidem re motus est; qua à plerisq; in omen, ac prodigium accepta est. Aquila enim (quod est Caesaris insigne) circiter quindecim continentes dies ante cædē factā interdiu supra arcē alis suspensa apparuit. Ibi cū aliquādiu circumuolasset, tandem auolabat. Coniurati Placentiam reuersi multas et expeditas facultates habuerunt hominis interficiendi: medius enim inter illos per vrbem circūuectari solebat: sed arcem ueterem, quod erat Petri Ludouici domicilium, locum caedis destinarunt: ne si extra illam

rem confecissent, arx in potestate Farnesiorum remaneret. Igitur cum dies constitutus uenisset, Anguisciola & Confalonerius cum clientibus sclopos breuioris formae sub ueste tegentibus arcem de more ingrediuntur. Cumq; in aulam penetrassent, Confalonerius cum comitibus subsistit. Anguisciola, cui cum Petro Ludouico familiarior erat usus, cum uno tantum comite primum cubiculum ingreditur: cum iam Petrus Ludouicus à prandio in cubiculum interius secessisset: ibiq; deambulare coepit signum constitutum à Lando expectans. Landus paulo post cum haud exiguo clientium numero (neque erat comitatus suspectus; quòd eorum magnum numerum, ut summae nobilitatis Proceres circũ se semper habere consueuissent) arcem ingreditur: quae Praetorij quoq; usum habẽs Magnatibus Principem adeuntibus semper patebat. statimq; ingressus sclopum, ut conuenerat, displodit; ac stationem, quae erat ad portam eorummet hastilibus arreptis improuiso, ac nihil metuentem adortus obtruncat; portamq;

tamq; in suã potestatem redegit. Sclopi sonitu exaudito Anguisciola subito in interius cubiculum irrumpit. Ibi Petrum Ludouicum inermem omnibus membris captum, & ad sustinenda arma inualidum gladio transfigit. Eodem temporis momento Confalonerius Germanos corporis stipatores, qui omnes in aula hastilibus positis aleae erant intenti; sclopis in incautos displosis necat. Euestigioq; Pallauicinus, qui extra arcem cum magna armatorum manu in proximo substiterat, sonitu sclopi exaudito, accurrit; atq. intra arcem cum tota manu à Lando accipitur. Proceres foribus obseratis; arceq; in potestatem redacta, bombardae ter displosae sonitu, signum Caesarianis dant: qui magno numero à Gonzaga missi nocte iter fecerant; atq. in finibus ditionis Mediolanensis prope Placentiam circiter passuum millia decem occulti substiterant. Fama de caede Ducis tota Urbe diuulgata ingentem tumultum subito excitauit: populusq; omnis momento temporis in armis fuit; & in areã ante arcem omnis multitudo conuenit. Proce-

res exanime corpus ex fenestris in aream proijciunt: Tyrannumq́; sese interfecisse clamitantes cōcitatam iram mitigare student. Eorum orationē plebs auribus aspernatur: seseq́; acerrimos consceleratae caedis fore ultores, minaciter uociferantur; momentoq́; temporis, equitum alae armis arreptis, equisq́; conscensis, se populo adiungunt. Quibus rebus perculsi Proceres animo concidunt. iamq́; fugae consilium coeperant; ni plebs area nescio qua de causa relicta in partem Urbis ab arce aduersam concessisset. quare Proceres iterum collectis animis manere constituunt. Interea Caesariani pluribus agminibus Placentiam peruenientes in arcem subinde introducuntur. Sub uesperum Alexander Interānas copiarum Praefectus optimum factu ratus ad Parmam praesidio firmandam accedere, ne ea quoq; Urbs ab hoste tentaretur, cum equitatu; atque omnibus copijs, quae merebant, Placentia discedit. plebs cum se solam relictam, militumq́; praesidio nudatam uidit; ipsa quoq. arma ponit: seq́; unusquisque in sua tecta recipit.

Proceres affirmantes sese in Ecclesiae ditionem redituros libentissime fuisse, ni superstitem Paulum necis filij haud dubium uindicem merito horrerent; Urbem in potestatem redactam Caesarianis tradunt. Illudq; omittendum non est; in Caesaris nomine proclamando, nonnullos clarissima uoce nomen Romanae Ecclesiae subiecisse: mansueti imperij, ac populos oneribus minime grauantis memores. Ita nobilissima Vrbs uirtute Iulij secundi Romanae Ecclesiae adiecta successorum culpa ab ea abijt. Interea Sfortia Comes Fani Florae, qui tum forte in finibus Parmensibus erat, caede audita statim Parmam aduolat; Gonzagae monitis auribus non admissis; qui magnopere homini suadebat, ne sese Caesaris tanti Principis in cuius ipse clientela esset, uoluntati opponeret; neue in rebus Parmensibus interponeret: cum respondisset, se quidem summa studia Caesari debere, nunquam inficiaturum; Verum longe arctiore, & affinitatis, & beneficiorum necessitudine Pontifici obnoxium: quem deserere, non esse fidei suae. Illum igitur

Parmenses subito Vrbi, & armis praeficiunt, cum quatuor armatorum millia ex prouincialibus delectibus Vrbē intrassent. Mox nuntij à Gonzaga superueniunt; Vrbem, quae esset iuris Mediolanensis, Caesari tradi postulantes. Iis de Magistratus et consilij sententia Sfortia respondet, sese Ecclesiae Romanae fidelissimos semper fuisse. proinde neminem dominum, nisi illam, aut quem illa dedisset, unquam habituros. Eodem tempore Ioannes Angelus Medicius vicarius Legati Bononiensis re cognita incredibili celeritate sex peditum signa conscribit: citatumq; agmen Parmam rapit: Vrbemq; ingressus non parum Parmēsium animos cōfirmauit. Neq; multo post Octauius filius eo peruenit; nouas copias secum ducens: ut esset peditum merentium numerus omnino triummillium, equitum quadrigentorum: quo praesidio Urbe firmata Octauius discedit. cui successit Praefectus Camillus Ursinus à Paulo missus. Arci autem praefectus est Mutius Mutus Romanus ciuis: qui illam Octauij nomine obtinebat. Petri Ludouici caedes

haud dubie magnorum motuum, magnarumq; turbarum causa Italiae futura fuerat; Gallosq; & Caesarem inter se non sine ingenti totius Europae motu funesto bello commissura; si aut Paulo uita longior cōtigisset; aut Franciscus Gallorum Rex nō paulo ante discessisset. Neque enim dubitatur, quin Franciscus inexpiabili odio Caesari infensus; quique cogitationem de eius pernicie omnibus cōsilijs semper aluisset, occasionem Pontificiae societatis, non à se appetitae, sed ultro cupidissime delatæ esset arrepturus. cum praesertim de Pontificis societate, & constantia tantis à Caesare & in re, & in existimatione, & in sanguine affecti iniurijs haud quaquam esset dubitandum. Cum etiam specioso, & populari titulo Italicae libertatis asserēdae, ac Ducis in Mediolanensi Ditione constituendi multos ex Italicis Principibus, ac populis si non ad apertam societatem, saltem ad opem occulte ferendam sese attracturos, haud desperandum esset. Mors Francisci peropportuna quieti Italiae fuit. Henricus enim, etsi neque ani-

mum imbellem gerebat, ut res postea docuit; neque cursum Regni sui imbellē transire in animo habebat, tamen alienum tempus ratus, Caesarem in tanto felicitatis cursu, atq; in tam alto fastigio; Germania perdomita, collacatum bello lacessere; simul Regni sui curam propiorem sibi ducens, initia sua in rebus dissoluta parentis negligentia multifariam collapsis restituendis & emendandis ponere decreuerat. Nullis igitur persuasionibus, nullaq; magnarum rerum spe a Paulo ad belli consilia potuit impelli. qua spe destitutus Paulus, ad illud consilium, quod reliquum erat, Caesarem sibi placandi necessario conuertitur. Cæterum commodius uisum est per nepotes rem tentare. Mittitur igitur Margaritae, & nepotum nomine ad Caesarē Iulius Vrsinus. qui cum in eius conspectum uenisset, deplorata primum miserabili Petri Ludouici caede, se à Margarita, & fratribus Farnesijs missum dicit, oratum, ut Farnesios, quos in fidem acceperit; quin etiam affinitate sibi iunxerit, miseros & orbatos tuendos

ſuſcipiat: ac Placentiam illis imperet reſtitui. Comiter, & blande accipit Urſinum Caeſar; benigneq́ reſpondet. Bono animo ſint Farneſij. ſeſe enim illos filiorum loco ſemper habiturum: neque ope ſua unquam deſerturum. Quod ad Placentiam attinebat; ad Grãuelanum hominem reijcit. Granuelanus ab Vrſino aditus longe alio uultu, lõgeq́ alia oratione hominem accipit. Perfidiam enim Petri Ludouici grauiter incuſat: à quo occulta cõſilia cum Gallis Caeſaris in Italia euertendi agitata ſint. Ea omnia emanaſſe; ac Caeſari plane eſſe comperta. nam illo auctore Ioannem Auriam caeſum; ut Fliſcus rerum potens factus, Gallos Genuam introduceret: atq́ illinc Galli cum maximis copijs alpibus ſuperatis; hinc ipſe cum Italicis uiribus Mediolanenſem Ditionẽ inuaderent. quibus de cauſis Margarita Regis filia, Farneſio Cardinali in matrimonium dabatur. Diſcuſsiſſe Deum immortalem nefaria conſilia. Neque uero iniuſſu Pontificis tantas res moliri auſurum fuiſſe Petrum Ludouicum; quas ſine illius opibus, ne

exequi

exequi quidem potuisset. quinimo cui non apparere Pontificem eiusmodi consilia iam diu animo uoluentem ideo Caesarem ad bellum in Germaniam suscipiendum hortatum esse, ne Caesar tanta negotiorum mole implicitus res Italicas respicere posset; ac proinde iter sibi expediret ad cogitata perficienda? Vrsinus nō se ad Petrum Ludouicum purgandum missum dicere; neque ea se à Farnesiis mandata habere; sed ad ipsos Caesari commendandos. qui, qualiscunque tandem Petrus Ludouicus fuerit; egregiam ipsi, & sinceram fidem erga Caesarē semper coluerint. proinde cum ipsi extra omnem noxam sint, non debere Petri Ludouici consilia, qualiacunq. fuerint, ipsis fraudi esse. Instare proinde, ut Placentia illis restituatur. Hic Granuelanus dicere, Placentiam & Parmam notae Ditionis Mediolanensis semper fuisse: quae Ditio sit iuris Romani imperij: neq. fidem Caesaris, aut iustitiam ferre, ut is iura imperij imminuat; quae contra amplificare debeat. Placentiam igitur nullo modo restiturum Caesarem quin cōtra po-

stulare, ut Parmam quoque tradant. Id si facere in animum inducant; Caesarem, tot Ditionibus, siue in uno, siue in pluribus ex Regnis suis malint, rem cōpensaturum, quorum uectigalia, non modo ea, quae ex Placentia & Parma percipiantur, aequēt; sed duodecim millibus aureorum numum superent. Ursinus ad Caesarem reuersus negat Pontificem Parmam unquam traditurum; aut compensationem accepturum: cum praesertim illud constet Placentiam & Parmam in ius Pontificium multis abhinc annis cessisse. Negare id Caesar: seq́ paratum dicere, ut res per iudicium cognoscatur: aequorumq́ iudidicum sententia libentissime se staturum confirmare. Ursinus respondere: ius esse, ut eiecti prius in possessionem restituantur; deinde res in iudicium ueniat. Nihil opus esse, respondere Caesar, tot ambagibus: nam si Farnesij etiam sine iudicio doceant, Placentiam & Parmam in Pontificem translatas, sese Placentiam illico restituturum: eius rei se fidem dare. Cum hoc responso, quod de scripto datum

secum

ſecum tulit; dimittitur Vrſinus. Cui etiam Caeſar literas dedit ad ipſum Pontificem humaniſsime & peramanter ſcriptas. quae res illis initium fuit literas inter ſe dandi; quo officio poſt caedem Petri Ludouici uterque abſtinuerat. Legatione renuntiata; literiſq; Caeſaris Pontifici redditis, iterum reuertitur Vrſinus, dato mandato, ut inſtet de Placentiae reſtitutione: quae haud dubie cum Parma poſtquã oppignerata fuit, ex nouo foedere translata ſit in Romanam Eccleſiam. tabulas ſe interea foederis, & translationis perquiſituros; exemplumq; illi, quod Caeſari oſtendat, tranſmiſſuros. Pauloq; poſt, tabulis inuentis ad Vrſinum exemplum mittitur. Is illud Caeſari oſtendit; ac promiſſi fidem implorat. Caeſar laetari ſe in primis dicit, facultatem ſibi ex eo foedere dari, qua ſine inuidia rerum Imperij alienatarum Farneſijs, qui filiorum charitatem apud ſe obtineant, gratificetur. quãquam ſeſe eius foederis, haudquaquã memorem eſſe. neq. id mirum: nam tum, cum ſancitũ dicatur, ſe in media adoleſcentia, iuueni-

libus

libus cogitationibus, ac lusibus animo distento, neq. rebus gerendis uacante; omnibus, quaecũq; ad se scribae & ministri deferrent, subscribere solitum; plerunq; ignarum quae in scripto continerentur. Mendozae igitur Legato suo apud Pontificem, qui tum erat Senis, per literas mandat; ut tabulas foederis inspiciat: ac si in illis Placentia, & Parma Ecclesiae Romanae cessum scriptum sit; Placentia euestigio Farnesijs restituatur. Vrsinus cum ijs mandatis laetus reuertitur; rem confectam putans. atq. in itinere, literis Caesaris Mẽdozae Senis redditis, illo comite Romam peruenit. Romae foedus Mendozae ostenditur, non in tabulis ipsis archetypis, in quibus Caesaris chirographum esset; sed codex, qui in mole Hadriani adseruabatur; in quem iura Ecclesiae Romanae describi solent. In hunc, testibus praesentibus, & complurium scribarum chirographo descriptae erant foederis tabulae: archetypi inuenti non sunt. Fama est, Clemente Pontifice mortuo, scribam illius quendam, Neapoli eas tabulas, quae erant

apud

apud se, Cæsari occulto tradidisse, eius gratiam eo facto captans. Mendoza re inspecta, ac Iurisperitis consultis, de eorum sententia respondet, fidem nullam habendam codici, aut tabulis Caesare non monito, neque eius legato adhibito, descriptis. nihil igitur se facere posse, nisi Caesare consulto. Tertio igitur ad Caesarem mittitur Ursinus: qui nihil impetrare potuit; Caesare semper excusante, fidem suã nõ ferre, ut res Imperij alienet. Itaq; omni à Cæsare spe destitutus Paulus, omissa consilia cum Gallis repetit; eaq; cum Henrico iterum moliri coepit; quæ suo loco scribemus.

FINIS.

ERRATA

	Pag.	V.
Lauiniæ. l. lauaniæ.	6. b.	6.
acco l. accō.	40 b.	21.
conuertat. l. conuertant.	41 a.	18.
si hi l. sibi	52 a.	16.
Illud. n l. Illud unum.	79 b.	6.

Cum Licentia Superiorum.

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm